

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİM ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**RESİM SANATINDA HASTALIK: BİREYSEL VE TOPLUMSAL
ETKİLERİ**

DİCLE ŞEN

DANIŞMAN

PROF. DR. FERHUNDE KÜÇÜKŞEN ÖNER

BARTIN-2025

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

RESİM SANATINDA HASTALIK: BİREYSEL VE TOPLUMSAL ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dicle ŞEN

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman :

Üye :

Üye :

BARTIN-2025

KABUL VE ONAY

Dicle ŞEN tarafından hazırlanan “RESİM SANATINDA HASTALIK: BİREYSEL VE TOPLUMSAL ETKİLERİ” başlıklı bu çalışma, 30.06.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

Üye :

Üye :

Bu tezin kabulü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun/...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Zafer CEYLAN
Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Prof. Dr. Ferhunde KÜÇÜKŞEN ÖNER danışmanlığında hazırlamış olduğum “RESİM SANATINDA HASTALIK: BİREYSEL VE TOPLUMSAL ETKİLERİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

30.06.2025

Dicle ŞEN

ÖN SÖZ

Yapılan araştırmada başta ailem olmak üzere birçok kişinin desteği bulunmaktadır. Araştırma sürecinde destek olan herkese teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma boyunca her aşamada desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen, bilgi birikimlerini her zaman paylaşan bir danışmandan daha fazlası değerli Prof. Dr. Ferhunde KÜÇÜKŞEN ÖNER'e teşekkürlerimi sunarım. Büyük bir emeği olan çok kıymetli hocama sevgilerimi ve saygılarımı sunarım. Sevgili Doç. Dr. Esra YILDIRIM hocama teşekkürlerimi sunarım. Değerli Dr. Öğr. Üyesi Bahar KARAMAN GÜVENÇ hocama teşekkürlerimi sunarım. Kıymetli Dr. Öğr. Üyesi İsmail EYÜPOĞLU hocama teşekkürlerimi sunarım. Katılımlarından dolayı Prof. Dr. Alaybey KAROĞLU hocama teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma sürecinde değerli arkadaşım Hasan Ulaş Batı'ya görüş ve öneriyle katkı sağlayarak desteğini esirgememiştir. Akademik hayatıma sağladığı katkıdan dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma boyunca her zaman yanımda olan sevgili ailem, maddi ve manevi desteklerini esirgmeden daima yanımda oldukları için en içten teşekkürlerimi sunarım.

.

Dicle ŞEN

ÖZET

RESİM SANATINDA HASTALIK: BİREYSEL VE TOPLUMSAL ETKİLERİ

Dicle ŞEN

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Güzel Sanatla Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ferhunde KÜÇÜKŞEN ÖNER

Bartın-2025, sayfa: 99

Bu araştırmanın amacı geçmişten günümüze toplumsal (salgın hastalıklar) ya da bireysel düzeyde yaşanan hastalıkların sanatçıların ruhsal ve fiziksel durumlarını ve özellikle eserlerini olumlu ya da olumsuz olarak nasıl etkilediğini araştırmaktır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden ve durum çalışmasından yararlanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, insan toplum davranışlarını incelemek için yaygın olarak kullanılan yöntemdir. Resim sanatının iyileştirici etkisi, yaşamdaki engellerin üstesinden gelmek için pratik bir yöntemdir. Bu yöntem sanat terapisi adında yeni bir teorik ve pratik bir alan da ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple bazı psikolojik hastalıkları iyileştirmek için kullanılmaya başlanmıştır.

Araştırmanın başında öncelikle Sanat tarihinde hastalık geçmişi olan ressamların eserleri ve salgın hastalıkların, bazı psikolojik hastalıkların resim sanatına nasıl konu olduğu incelenmiştir. Bunun yanı sıra, hastalık geçmişi olan bazı Türk ressamlarının hastalıkları eserlerine nasıl yansıttıkları ele alınmıştır. Ya da hastalıklarının resimlerini nasıl etkilediği aynı zamanda da resim yapmanın onların hastalıkları üzerindeki etkileri saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında ele alınan ressamların hastalıkları nasıl sanatlarına aktardıkları incelenmiştir. Sanatın avantajı ve dezavantajı değerlendirilerek açıklamalar yapılmıştır. Ressamların yaşadıkları hastalık sonucunda eserlerindeki değişimler saptanarak sanatın

iyileştirici etkisine vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda araştırma çerçevesinde hastalık temasının sanata etkisi incelenerek literatüre katkısı sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avantaj, dezavantaj, salgın hastalık, sanat.

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

ILLNESS IN PAINTING: ITS INDIVIDUAL AND SOCIAL EFFECTS

Dicle ŞEN

Bartın University

Graduate School

Department of Fine Arts Education

Thesis Advisor Prof. Dr. Ferhunde KÜÇÜKŞEN ÖNER

Bartın-2025 pp: 99

The purpose of this research is to investigate how illnesses experienced at the societal (epidemic) or individual levels, from past to present, have positively or negatively affected the mental and physical states of artists, and particularly their works.

Qualitative research methods and a case study were utilized in the research. Qualitative research is a widely used method for examining human social behavior. The healing effect of painting is a practical method for overcoming obstacles in life. This method has also given rise to a new theoretical and practical field called art therapy. Therefore, it has begun to be used to treat certain psychological illnesses.

The study initially examined the works of painters with a history of illness throughout art history and how epidemics and certain psychological illnesses were incorporated into painting. Furthermore, it explored how some Turkish painters with a history of illness reflected their illnesses in their works. It also attempted to determine how their illnesses influenced their paintings, as well as the impact of painting on their illnesses.

The research examined how the painters involved in the study incorporated their illnesses into their art. The advantages and disadvantages of art were evaluated and explained. The healing effect of art was emphasized by identifying changes in the painters' works as a result

of their illnesses. In this context, the study contributes to the literature by examining the impact of illness on art.

Keywords: Advantage, art, disadvantage, epidemic disease.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	ii
BEYANNAME	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.1.1. Problem Cümlesi	2
1.1.2. Alt Problemler	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Sayıtlar.....	4
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Araştırma Tanımları ve Kısaltmalar	5
2. LİTERATÜR ÖZETİ.....	6
3. TARİHTE TOPLUMU ETKİLEYEN SALGIN HASTALIKLAR VE DÜNYA SANATINA YANSIMASI	8
3.1. Salgın Hastalıklar ve Sanat	8
3.2. Veba ve Resim Sanatı	9
3.3. Frengi ve Resim Sanatı.....	12
3.4. İspanyol Gribi ve Resim Sanatı	14
3.5. Cüzzam ve Resim Sanatı	15
3.6. Kolera ve Resim Sanatı	17
3.7. Verem ve Resim Sanatı.....	18
3.8. Çiçek Hastalığı ve Resim Sanatı	20
3.9. Kızamık ve Resim Sanatı	22
3.10. Tifüs ve Resim Sanatı	24
3.11. HIV/AIDS ve Resim Sanatı.....	28
3.12. COVID-19 ve Resim Sanatı	30

4. SANATÇILARIN YAŞADIĞI HASTALIKLARIN SANATLARINA YANSIMASI	39
4.1. Richard DADD	40
4.2. Henri MATİSSE	42
4.3. Louis WAIN.....	45
4.4. Aliye BERGER.....	47
4.5. Fikret Mualla SAYGI	50
4.6. Claude MONET	52
4.7. Eşref ARMAĞAN	55
4.8. Amadeo MODİGLİANI	57
5.9. Ahmet YEŞİL.....	60
4.10. Frida KAHLO	62
4.11.Hale ASAF	65
5. HASTALIKLARIN SANAT VE SANATÇILAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	67
5.1. Toplumlari etkileyen hastalikların sanatçılar ve eserleri üzerindeki etkileri..	67
5.2. Hastalıkların sanatçılar üzerindeki bireysel etkileri	71
5.1. İlgili Araştırmalar	76
5.1.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	76
5.1.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	77
6. MATERYAL VE METOT	78
6.1 Araştırma Deseni	78
6.2. Veri Toplama Araçları	79
6.2.1. Doküman incelemesi	79
6.2.2. Analiz yöntemi.....	81
6.3. Verileri Toplama Süreci.....	81
6.3.1. Verilerin Analizi.....	82
7. BULGULAR VE YORUM	83
8. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	84
KAYNAKLAR.....	86
ÖZGEÇMİŞ.....	99

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Sayfa No
3.1: Mahşerin Dört Atlısı, Albrecht Dürer	10
3.2: Ölümün Zaferi, Pieter Bruegel	11
3.3 Syphilis, Richard Tennant Cooper	13
3.4: İspanyol Gribi ile otoportre, Edvard Munch	14
3.5: Cüzzamlılar, Bernard Von Orley	16
3.6: Horace Vernet, Melpomene de Kolera, tuval üzerine serilmiş kâğıt üzerine yağlıboya	17
3.7: Hasta çocuk, Edvard Munch	19
3.8: Gaston Melingue, Dr. Edvard Jenner'in çiçek hastalığı aşılması tasviri.....	21
3.9: Çiçek hastalığı suluboya illüstrasyonu, Japonca el yazması.....	22
3.10: Nedim Günsür, Kızamık, tuval üzerine yağlı boya	23
3.11: Tifüs önleyici toz, poster.....	25
3.12: Namık İsmail, Tifüs, Tuval üzerine yağlıboya.....	25
3.13: Tifüs hastalığı, Sovyet.....	27
3.14: Tifüs hastalığı, Sovyet posterleri	27
3.15: Keith Haring, AIDS: gerçekler için ticaret korkuları, gençler için bir rehber	29
3.16: Jan van Meyer, The daughters of Sir Matthew Decker, tuval üzerine yağlıboya	31
3.17: John Everett Millais, Nedime, tuval üzerine yağlıboya	32
3.18: Rachel Whiteread, isimsiz (bubble)	33
3.19: Bansky, Game changer, 2020, Southampton Hastanesi.....	34
3.20: Neş'e Erdok, Koronavirüs, tuval üzerine yağlı boya	35
3.21 İbrahim Balaban, Hastane önü, tuval üzerine yağlı boya.....	37
4.1: Richard Dadd, Peri Feller'in usta vuruşu, tuval üzerine yağlı boya	41
4.2: Henri Matisse, Yaşama sevinci	43
4.3: Henri Matisse: Sanatçının sanat eseri üretirken görüntüsü	44
4.4: Henri Matisse, İkarus (Icare), kâğıt kolaj.....	44
4.5: Louis Wain, Kaleydeskop kedi	46
4.6: Louis Wain, Arkadaşım Prens, illüstrasyon.....	47
4.7: Aliye Berger, Boğaz köprüsü yapılırken, gravür baskı.....	49
4.8: Fikret Mualla Saygı, Balon satıcısı, kâğıt üzerine guaj boya.....	51
4.9: Claude Monet: Sanatçının sanat eseri üretirken görüntüsü.....	53

4.10:	Claude Monet, Nilüferler ve Japon köprüsü, tuval üzerine yağlıboya.....	53
4.11:	Claude Monet, Nilüferler ve Japon köprüsü, tuval üzerine yağlıboya.....	54
4.12:	Eşref Armağan, Karadeniz halkına ithafen kemeçe çalan yunus eseri	56
4.13:	Amedeo Modigliani, Kadın kafası, kireçtaşı heykel	58
4.14:	Amedeo Modigliani, Jeanne Hebuterne, tuval üzerine yağlıboya	59
4.15:	Ahmet Yeşil, Derinliklere yolculuk, tuval üzerine yağlıboya.....	61
4.16:	Frida Kahlo: Sanatçının sanat eseri üretirken görüntüsü	63
4.17:	Frida Kahlo, Kırık sütun, tuval üzerine yağlıboya	64
4.18:	Hale Asaf.....	66
5.1:	Richard Tennant Cooper, Frengi.....	68
5.2:	Richard Tennant Cooper, Difteri	69
5.3:	Richard Tennant Cooper, Kolera	69
5.4:	Edvard Munch, Hasta odasında ölüm	70
5.5:	Horace Vernet, Sosyalizm ve kolera.....	70
5.6:	Richard Dadd, Bu sarı kumlara gel	71
5.7:	Henri Matisse, Şapkalı kadın	72
5.8:	Henri Matisse, Mavi Nü	72
5.9:	Louis Wain, A Cats Christmas Dance.....	73
5.10:	Louis Wain, Kaleydoskop Kedi III	73
5.11:	Claude Monet, Nilüferler	74
5.12:	Claude Monet, Nilüferler	74
5.13:	Frida Kahlo, Henry Ford Hastanesi	75
6.1:	Nitel araştırma süreci	78

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

KISALTMALAR

SVA	: Güzel Sanatlar Okulu
FME	: Fitzwilliam Museum Enterprises
IDGSA	: İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi
UNİCEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar, sınırlılıklar, tanımları ve kısaltmalar ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem

Sanat, tarih öncesi çağlardan itibaren insanların kendini ifade etmekte kullandığı araçlardan biri olmuştur. Yaşama dair yaratıcı ve etkin yollardan biri olmakla birlikte insanlık tarihinin her döneminde var olmuştur. İlk topluluklar yaşamlarını, inanışlarını, korkularını mağara duvarlarına yaptıkları resimlere yansıtarak adeta tarih öncesinden günümüze iletişim kurmuşlardır. Sanat yolu ile yaşama biçimleri, evrimler, hayata bakış açıları, sanat biçimleri her dönemde ve her toplumda değişerek sanat, farklı tarzlarda ortaya çıkmıştır (URL-1, 2025).

İnsanlık tarihi boyunca hem doğal nedenler ile hem de nedeni bilinmeyen salgın hastalıklar sebebi ile kayıplar yaşanmıştır. Dünya tarihinde önemli etkiler bırakan salgın hastalıklar ve ölüme neden olan diğer hastalıklar sanat eserlerine yansıtılarak geçmişe dair bir belge niteliği taşımaktadır (Tokdil, 2023). Doğal hastalıklar, doğuştan gelen rahatsızlıklar, psikolojik rahatsızlıklar ve salgın hastalıklar gibi tüm yaşamı etkileyen hastalık konusu ürettikleri sanat eserlerine yansımıştır. Sanatçılar, kendilerini ve yaşadıkları toplumları derinden etkileyen trajik olayları sanat eserlerinde yer vermişlerdir. Bunun yanında sanatçıların psikolojik rahatsızlıklarının da sanata oldukça yansıdığı bilinmektedir. Araştırmalar sonucunda sanat eserlerinin analizinde psikolojik etkinin oldukça fazla olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Psikoloji genel tanımı ile insan davranışını, değerlendirmeyi, anlamayı ve tanımlamayı amaçlayan bilim dalıdır (Yılmaz, 2017). Psikolojik araştırmalarda sanatın olumlu etkisine rastlanılmaktadır. Sanatın, fiziksel ve ruhsal etkisi; stres, kaygı, güven ve amaç duygusu gibi ruh haline iyi geldiği, felç ve kanser hastalarının tedavisinde, bipolar bozukluk yaşayan hastaların iyileştirildiği literatür çalışmalarında rastlanılmıştır (Apaydın, 2020).

Sanat ve psikoloji entegresi olarak yüzyıllardır insanoğlunun dili niteliğini taşımakta ve bireylerin kendilerini en iyi ifade ettiği iletişim aracı olmaktadır (Kurt, 2009). Bu bağlamda

psikiyatrik rahatsızlık yaşayan bireylerin, sözlü olarak ifade edemediği durumlar ile karşılaşmaktadır. Aile, okul, iş ve toplum kurallarına aykırı davranış sergileyen psikiyatrik hastalar, sözlü ifade biçimlerinde laf kalabalığı, kaygılı, tutarsız geçen diyaloglar gibi kendilerini ifade etme şekli olarak gösterebilmektedir (Velioğlu, 1965'e atfen Akhan, 2012). Söz ile ifade edilemeyen durumlarda resim sanatı ile düşünceler, amaçlar, olayların anlatımı, beceri ve hayal gücü kullanılarak iletilebilmektedir (Arıcı, 2010). Bu doğrultuda sanatçılar tarafında üretilen eserlerde psikolojinin izlerine rastlanılmaktadır (Apaydın, 2020).

Sanatçıların her biri farklı karaktere sahip olduğu gibi farklı psikolojiye de sahiptir ve bu sanat eserlerine de yansımaktadır. Eserlerde ilk rastlanan olmasa da psikolojinin sanat eserlerine yansması inkâr edilemez bir durumdur (Apaydın, 2020). Yapılan araştırmalar doğrultusunda sanatın yaratıcılığa faydalı etkisine karşın sanatçıların topluma göre daha yüksek oranda psikolojik rahatsızlığa sahip olduğuna dair bulgular saptanmıştır. Sanatçıların ürettikleri eserler yoluyla duygudurum bozukluğu, ruhsal problemleri ifade edip, başarı elde ettikleri belirtilmektedir (Yıldırım, 2019'e atfen Dursun, 2023). Araştırmalarda sanat tarihçileri tarafından Van Gogh, Paul Cézanne, Jackson Pollock ve Edvard Munch gibi sanatçıların eserlerinde psikiyatrik bozukluklarının kanıtı niteliğini taşıdığı şeklinde yorumlanmıştır (Dursun, 2023). Psikolojik rahatsızlıklar, salgın hastalıklar ve hastalığın sanat üzerindeki etkisi ile yola çıkılan bu araştırmada sanat eserlerine nasıl yansıdığı konusuna vurgu yapılmıştır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesini, 'Resim Sanatında hastalık: bireysel ve toplumsal etkileri' olarak belirlenmiştir.

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmanın problem cümlesi bağlamında, aşağıda bulunan problemlere cevapların aranması amaçlanmıştır.

1. Resim sanatında hastalık teması nasıl yer almıştır?
2. Hastalıkların sanatçılar üzerindeki etkileri nelerdir?

3. Toplumu etkileyen hastalıkların sanatçılar ve eserleri üzerindeki etkileri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, hastalıkların resim sanatına ve sanatçıların yaratım sürecindeki etkileri incelenmiştir. Sanatçılar tarih boyunca bireysel ya da toplumsal travmaları ve hastalık deneyimleri eserlerine yansıtmıştır. Bu bağlamda ölüm, kronik rahatsızlıklar, bulaşıcı hastalıklar gibi durumlar sanatçının bireysel yaşamını ve sanat eserlerini derinden etkilemiştir. Bu araştırmada hastalıkların sanatçılar üzerindeki etkisi, iç dünyalarındaki yansımalar eser analizleriyle değerlendirilmiştir.

Bu araştırmada, hastalıklar ile dolaylı ya da doğrudan ilişkili olduğu tespit edilen sanat eserlerine yer verilmiştir. Eserler doğrultusunda sanatçıların yaşamları değerlendirilmiştir. Fiziksel hastalıkla mücadele eden sanatçıların yaşadıkları zorluk sürecinde yaratıcılığa etkisi incelenmiştir. Psikolojik rahatsızlık yaşayan sanatçıların ise eserlerine görülen ifade biçimi, renk, kompozisyon çerçevesinde derinlemesine incelenmiştir.

Toplumlara etkileyen salgın hastalıklar karşısında sanatçıların vermiş olduğu tepkiler doğrultusunda bu süreçlerin sanat tarihine nasıl yansıdığı araştırmanın kapsamına dahil edilmiştir. Bu çerçevede hem bireysel olarak sanatçının hastalık ile deneyimi hem de toplumsal düzeyde yaşanan salgın hastalıkların sanatsal üretime etkileri çok yönlü olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda araştırmanın amacı doğrultusunda sanatçılar ve sanat eserleri derinlemesine incelenerek sanat tarihi kapsamında literatüre katkısı amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Sanat, insanlık tarihi boyunca hem bireysel hem de toplumsal duyguların ve olayların yansımada önemli bir araç olmuştur. Tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar uzanan mağara resimleri dönemin yaşam biçimlerini, çevresel koşulları ve inanç sistemi hakkında bilgi veren bir belge niteliği taşımaktadır. Sanatın bu yönü yalnızca yaratım sürecini değil aynı zamanda tarihsel tanıklık etme durumunu da kapsamaktadır. Sanatın ifade gücü bireylerin içsel duygularını sözlü ifade edemediği durumları açığa çıkarmada önemli rol oynamaktadır. Ölüm, hastalık, korku, acı ve ruhsal çöküntü gibi olgular bireyin iç

dünyasında derin izler bırakmakta ve bu izler sanat yolu ile ifade edilebilmektedir. Sanat, bireyin iç dünyasını dışa vurduğu, ruhsal iyileşme ve aynı zamanda baş etme yöntemi geliştiren bir alan oluşturmaktadır. Özellikle psikolojik rahatsızlık yaşayan ressamların eserlerinde görülen biçim değişikliği, renk tercihleri sanat ile hastalık arasındaki ilişki açısından değerlendirilmiştir. Toplumsal çerçevede ise sanat, salgın hastalıkları ele alarak yaşanan veba salgınları, İspanyol gribi ya da yakın tarihte COVID-19 pandemisi gibi olaylar dönemin sanatına yansımıştır. Korku, belirsizlik ve yalnızlık duyguları sanatsal üretimin temel motivasyonlarından biri olmuştur. Bu toplumsal travma karşısında sanatçılar bireysel ve toplumsal deneyimlerini ortak kaygılar ifade etmiş, böylece sanat eserleri sosyolojik ve psikolojik bir belge niteliği kazanmıştır.

Araştırmanın önemi kapsamında, sanatın birey ve toplum üzerindeki etkisi hastalık çerçevesinde detaylı bir şekilde incelenerek sanatçının hastalık deneyimi ile ortaya çıkardığı üretim arasındaki ilişkiyi değerlendirme açısından önem taşımaktadır. Sanat eserlerinin sadece estetik ya da görsel bir ürün olanın dışında sanatçının bedensel ve zihinsel durumuna ait bilgiler sunmaktadır.

Bu bağlamda;

- Araştırmanın sanatta hastalık konusu incelenerek sanat eserlerine yansıyan biçimleri değerlendirilerek sanat tarihi açısından literatüre katkı sağlaması amaçlanmıştır.
- Sanatın birey ve toplum üzerindeki etkisi açısından ele alınan sanatçılar ve eserler değerlendirilmiştir.
- Araştırmada yer alan sanatçılar ve eserlerin analiz edilmesi sonucunda sanatın iyileştirici etkisine vurgu yapılmıştır.

1.4. Sayıtlılar

Bu araştırmada;

- Araştırmada yer alan eserler detaylı bir şekilde analiz edilmiş, konuya uygun olarak çalışma yürütülmüştür.

- Çalışmada yer alan konular için araştırılan kaynaklar yeterli bilgi sağlamaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Çalışma yirmi sekiz sanatçı ile sınırlandırılmıştır.
- Çalışma hastalık yaşayan ressamlar ve hastalık konusunu eserlerine yansıtan ressamlar ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Araştırma Tanımları ve Kısaltmalar

Deformasyon: Genel kullanım yerleri yapım ve mühendislik alanlarını kapsayan bu terimin sözlük karşılığı; biçimsizleşme ve biçimi bozulma olarak belirlenmiştir (URL-3, 2025).

Dezorganize: Ruh biliminde dezorganize, duygu ve düşüncelerin dağılması anlamına gelmektedir (URL-2, 2025).

İmgelem: Bireylerin zihninde istediği şeyleri gözünde canlandırabilme yetisinin ürünlerini kapsayan ve algıladıklarını canlandırma süreci niteliğinde, psikolojide de teknik olarak kullanılan terimdir (URL-56, 2025).

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Sanat, estetik bir amaca sahip, insanlık tarihi kadar geçmişı olan bir olgudur. Sanat, doğayı, insanlığı tüm yönleri ile hikâyeye dönüştürerek anlatmaktadır. Sanat, estetik değerlerden ziyade toplumun öz benliğini taşımaktadır. İnsanlığın gelişimi ve değişimiyle beraber sanat her toplumda, her dönemde farklı bir biçimde ortaya çıkmıştır (URL-55, 2025). Medeniyetler ve insanlık tarihi hakkında bilgi taşıma aracı olarak kullanılmıştır. Mağara resimleri aracılığıyla geçmiş bilgi ve kültürleri günümüze taşımaktadır. Bir iletişim aracı olarak da kullanılan sanat, yaydığı duygu, fikir, düşünce ve bilgiler ile izleyiciyle iletişim kurmaktadır (Pelvinoğlu, 2014). İnsanlık tarihinden bu yana baktığımız zaman toplumların yaşadığı olumlu, olumsuz olayları sanat aracılığıyla görebilmekteyiz. Bu bağlamda sanat bize bir iletişim dili yaratmaktadır.

Sanatçılar eserlerinde en trajik olayları dahi resmetmişlerdir. Toplumun bazı bölgelerinde ve genelinde yayılmış salgın hastalıklar ortaya çıkmıştır. İnsanlar salgın hastalık karşısında çaresiz kalmış, herhangi bir savunma gerçekleştirememişlerdir (Yabalak, 2020). Sanatçılar üzerinde derin bir etki bırakan salgın hastalık ve hastalık sonucunda yaşanan kayıplar sanat eserlerine sıkça konu olmuştur. Bu bağlamda sanat eserlerinde rastlanan salgın hastalıkların sanatçılar gözünden değerlendirilmiştir. Hastalıkların insan bedeni üzerinde etkisi, psikolojik etkisi görülmektedir.

Sanatın bir diğer birleşen alanı olan psikoloji; bireylerin farklı özelliklere sahip olması kadar farklı psikolojik durumları da ortaya çıkarmaktadır. Bu psikolojik etkiler sanat eserlerine farklı yansımaktadır. En temel duyguları, düşünceleri anlatım biçimleri sanat yolu ile karşımıza çıkmaktadır. Psikolojinin etkisi sanat eserlerinde ışık-gölge, renk, kompozisyon çerçevesinde yansımaktadır. Kompozisyonun içinde bulunan öğeler resmin mantığını oluşturmaktadır. Sanatın insan psikolojisinde rahatlatıcı bir özelliği de bulunmaktadır. Kimi zaman sanat, bir kaçış yolu, kimi zaman dile getirilemeyen duyguları ifade aracı olarak kullanılmaktadır (Ayaydın, 2020). Sanat bilinçaltını boşaltmaya, duyguları yönetmeye yardımcı olmaktadır. Sanat psikoloji ile etkileşim içindedir ve sanat eserlerine farklı yansımaları bulunmaktadır.

Sanat, sembolik ve dışavurum araç olarak iletişim sağlamaktadır. Bireyin içsel yaşantısını, ruh halini somut bir biçimde yansıtmaktadır. Görülebilen, hissedilebilen ve duyulabilen sanat, her yaştan bireye hitap edebilmekte ve hem psikolojik hem de fiziksel acıları iyileştirmeye yardımcı olmaktadır. Bireyin ruhsal sağlığını desteklemekte, yaratıcı sürecin iyi geldiği yönünde bulgulara rastlanmaktadır (Bostancıoğlu ve Kahraman, 2017).

3. TARİHTE TOPLUMU ETKİLEYEN SALGIN HASTALIKLAR VE DÜNYA SANATINA YANSIMASI

Bu bölümde, insanlık tarihi boyunca yaşanan salgın hastalıkların resim sanatını nasıl etkilediği konusuna kısaca değinilecektir. Yapılan araştırmalar ile elde edilen bulgular doğrultusunda tarih boyunca yaşanan hastalıklar, bu hastalığın sebepleri, hastalığın sonuçları ve salgın hastalıklar ile mücadele etmiş ressamalar konu almaktadır. Resim sanatına yansıyan salgın hastalık konulu eserlerin incelenmesi, dünyaca ünlü ressamalar ve eserlerinin ele alındığı bu bölüm, yurt içi ve yurt dışında yapılan örnekler ile sonlandırılmıştır.

3.1. Salgın Hastalıklar ve Sanat

Tarih boyunca insanoğlu zaman zaman salgın hastalıklarla mücadele içinde olmuştur. Yapılan araştırmalar ve mağara duvarlarında tarih öncesine dayanan resimler, hastalık temasının neredeyse insanlık tarihiyle eşit olduğunu göstermektedir. Bu salgın hastalıklar ressamaların yaşadığı duygular çerçevesinde resim sanatına sıkça konu olmuştur. Sanatçılar, sezgilerinin güçlü olduğundan duyguları imgelem dünyasını genişleterek eserlere yansıtmaktadırlar. Sanatçılar olaylara derin hisler ile yaklaşan insanlardır. Bu sebeple onları en çok etkileyen ve eserlerine aktardıkları konular arasında salgın hastalıklar ve bunun sonucunda gerçekleşen ölümler olmuştur (Yabalak, 2020).

Sanat araştırmalarında sanatsal çalışmalara konu olan hastalık temasından en eski sayılabilecek cüzzam, İncil’de Hz. İsa’nın cüzzamlı bireyleri iyileştirme sahnesinin tasviri bulunmaktadır. Cüzzam hastalığını konu alan çalışmalar Avrupa’da bir sonraki yıllarda da sanatçılar tarafından resmedilmiştir (Grön, 1973 aktaran Yabalak, 2020). Oldukça yıkıcı olan salgın hastalıklar arasında yer alan veba da sanatçıların ölüm ve hastalık konularını işlediği bir diğer hastalık olmuştur. On ikinci ve on sekizinci yüzyıllar arasında Avrupa’da uzun süren, birçok ölüme ve yıkıma sebep olup sanat tarihinde sanatçıları en fazla etkileyen salgın hastalık olduğu bilinmektedir (Venturi, 2005: 116 aktaran Yabalak, 2020). Bir diğer salgın hastalık arasında yer alan veba kadar yaygın olmayan frengi, başta Avrupa olmak üzere dünya üzerinde farklı bölgelerde görülmüştür. Frengi hastalığı insan bedeninde bozulmalara sebep olduğundan dolayı akılda oldukça kalıcı olmuştur. Hem fiziksel hem de psikolojik açıdan insanları ve toplumu fazlasıyla etkileyen bu hastalık, sanatçıların eserlerine

deformasyonlu figürler ve abartılı bir betimlemeyle yansımıştır. Kolera gibi bazı salgın hastalıklar, toplumların değişen yaşam biçimleri sebebiyle ortaya çıkmış ve küçük bölgelerde müdahale edilebilir ve önlenabilir bir hastalıkken büyük salgınlara sebebiyet verebilmiştir. Hijyen eksikliği ve su kirliliğinden ortaya çıkan kolera salgın hastalığı, ani ölüm ve yıkım sebebi ve insan bedeninde yarattığı etkilerden dolayı sanatçıların eserlerine konu olmuştur. Yaklaşık 50 milyon insanın ölümüne neden olan İspanyol Gribi, I. Dünya savaşı yıllarında ortaya çıkmıştır. Modern dünyanın karşılaştığı en büyük felaketlerden biri olarak birçok sanatçının da bu hastalıkla mücadele ettiği bilinmektedir. Sanatçıların eserlerine ölüm ile ölüm korkusu şeklinde yansımıştır (Yabalak, 2020). Salgın hastalıkların bir diğer konusu hastalığa yakalanan kişilerin toplum tarafından dışlanmış olmasıdır. Verem salgın hastalığı da en çok görülen, en çok sakat bırakan, en çok iş gücü kaybına neden olan ve de en çok öldüren bulaşıcı hastalıklar arasında yer almaktadır. Vereme yakalanan kişiler toplum tarafından dışlanarak psikolojik baskıya maruz bırakılmıştır (Öztürk, 2013). Salgın hastalıkların bedenler üzerinde iz bırakmaları toplum tarafından korkuya sebep olmuştur. Çiçek hastalığı, vücudun belli bölgelerinde kırmızı kabarcık şeklinde belirlemektedir. Asırlar boyu toplumları ve devletleri derinden etkilemiş, milyonlarca kişinin ölümüne sebep olduğu bilinmektedir (Mercan, 2017). İnsanlık tarihi boyunca farklı zaman dilimlerinde toplumları etkileyen salgın hastalıklar meydana gelmiştir. Bu bulaşıcı hastalıklardan biri olan tifüs, bitler yolu ile insandan insana bulaşan kıtlık ve sefalet dönemlerinin ateşli bir hastalığı olmuştur. Yokluk ve hijyen imkansızlığı ile ortaya çıkmıştır (Özer, 2016). HIV/AIDS cinsel temas kaynaklı bir bulaşıcı hastalıktır. Araştırmalarda sifiliz hastalığı ile bulaş yollarının benzer nitelikte ve birincil bulaşma yolu cinsel temas olduğu yönünde bulgulara rastlanmıştır (Yapar, 2023). Sanatçılar tarafından halkı bilinçlendirmek amacıyla da eserler üretilmiştir. Çağımızda insanları etkileyen bir diğer salgın hastalık da yakın zamanda tanık olduğumuz covid-19 olmuştur. Hızla yayılan bu hastalık tüm dünyayı etkilemiş ve milyonlarca insanın ölümüne sebep olmuştur. Dolayısıyla birçok sanatsal çalışmaya konu olmuş, ev karantinaları döneminde ise çoğu sanatçının üretimlerini, üretim tarzlarını, malzeme seçimini değiştirmelerine sebep olmuştur. Dahası sergileme pratiklerine “sanal sergi/online sergi” gibi kavramları da eklemiştir.

3.2. Veba ve Resim Sanatı

Kaynağının ne olduğu bilinmeyen ve insanların acı çekmesine neden olan salgın hastalıklar, ölüm karşısında çaresiz kalıp, savunma gerçekleştirememişlerdir (Polat, 2020). İnsanlık

tarihini etkileyen salgın hastalıklardan biri olan ve tarihte bilinen en ölümcül salgın hastalık vebadır. Veba hastalığı deri altı kanamalar yüzünden derinin siyaha dönmesi şeklinde olup, cildin kararması sonucunda oluştuğu için kara veba adı verilmiştir. Yapılan araştırmalar ile elde edilen bilgiler ışığında tarihte bilinen en eski veba salgını, 541-542 yılları arasında yaşanan Jüstinyen Vebası ilk pandemi döneminin başlangıcını oluşturmaktadır. Ardından ikinci pandemi dönemi ise Kara Ölüm olmuştur. Jüstinyen Vebası ile aynı bakterinin (*Yersinia pestis*) olduğu bilinmektedir (Karaimamoğlu, 2022). Kara veba birçok sanat eserine konu olmuştur. 1348 sonrası yapılan eserler, veba dönemi eserleri olarak nitelendirilmektedir. Orta Çağ'da Avrupa'yı oldukça etkileyen veba, birçok sanat eserinde yıkım ve ölüm temalarıyla işlenmiştir. Ressamlar kendilerini ve toplumu ölüme karşı korkuları, kendilerinde bıraktığı sonuçları ele almışlardır. Hastalıkların çaresizliği, korkuları ve beraberinde gelen buhran döneminin sanata yansımalarına sıkça rastlamaktayız. Sanat tarihinin en önemli eserlerinden biri olan Albrecht Dürer'in 'Kıyametin Dört Atlısı' gravürü kara vebayı betimlemektedir (URL-11, 2024).

Şekil 3.1: Mahşerin Dört Atlısı, Albrecht Dürer, 1498, Ağaç Baskı, Metropolitan sanat müzesi (URL-5, 2025).

Kuzey Rönesans sanatının en önemli sanatçılarından olan Albrecht Dürer, Macaristan asıllı ailenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya geldiği ve baskı resim konusunda usta olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan, 2016). Rönesans düşünürü ve Alman sanatçıların en büyüğü olarak nitelendirilen Dürer, kuyumculuktan ressamlığa uzanan bir yolculuğu olduğu, küçük

yaşlarda babasının kuyumcu dükkanında çırak olarak başlayan sanat ve zanaat serüveninde altın işçiliği ile büyük beğeni toplamıştır. 15 yaşına geldiğinde babası tarafından ressam Micheal Wolgemut'ın atölyesine gönderilmiştir (Özturan, 2004).

Albrecht Dürer'in yapmış olduğu Mahşerin Dört Atlısı Gravürü Vahiy Kitabı'nda bulunan, toplam on beş sahneyi içeren Apocalypse serisinin üçüncü gravürü olmaktadır. Betimlenen sahne dünyanın sonu ve Hz. İsa'nın atın üzerinde insanlığa doğru dörtlü ölüm ile birlikte gideceği tasvir edilmiştir (Erdoğan, 2016). Mahşeri betimleyen bu sahnede soldan sağa, ölüm, kıtlık, savaş ve veba tasvir edilmiştir. Atların üzerinde bulunan insan grupları ve atların altında ezilen bir grup insana rastlanılmaktadır. Resmin odak noktasının arkasında kalan kısımda ise bulutlar üzerinde sahneyi denetleyen melek görülmektedir. 15. Yüzyıl sonları, 1500 yıllarına ait olan bu eserde insanlığın sonunun geldiği düşünülmektedir. Veba salgının sanat eserine, dünyanın sonu ile insanların zihninde canlanan sahne tasvir edilmiştir (URL-12, 2024).

Rönesans dönemi sanatçısı Pieter Bruegel, 1525 yılında Hollanda Brabant'ta doğmuştur. Flaman ressam Pieter birçok sanat eseri üretmiş olup, yaşadığı dönemin diğer sanatçıları gibi siyasi, dini ve sosyal yapılarda yaşanan düzensizlikler ile birlikte toplumdaki değişimler, savaş, yoksulluk ve salgın gibi etkileri günlük yaşantı içinde tasvir etmiştir. Eser sanatçının ölümünden birkaç yıl önce yapılmıştır (Batur, 2017). Sanatçının kendine has üslubu ile resimlerinde geleneksel sanat hakkında oldukça bilgi sahibi olduğunu görmek mümkündür (Aydın, 2020).

Şekil 3.2: Ölümün Zaferi, Pieter Bruegel, 1562, panel üzerine yağlıboya, Prado Müzesi, Madrid, 117x162 (URL-7, 2025)

Bruegel'in yapmış olduğu Ölümün Zaferi (The Triumph of Death) adlı eseri vebanın bir tasviridir. Bu eserde hastalık sürecinin sanatçıdaki etkisi görülebilmektedir. Eserde Flemenk kasabaları mekân olarak ele alınmış, aç gözlülük, zinayı eleştirdiğı ve din, dil, ırk, sosyal statü ayırmaksızın ölümün herkesi bulacağını resmetmiştir (Aydın, 2020). Yapılan eserde savaş ile gelen kıyameti vurgulayıp kullandığı renklerle konunun etkisini arttırmıştır (Batur, 2017). Kullanılan renklerle karamsarlık, savaş ve vebanın sonucunda ölüm, ölümün getirdiğı acı vurgulanmıştır. Kompozisyonun bütününde kullanmış olduğı semboller, renklerle ve figürler sanatçı tarafından salgının bıraktığı hasar resmedilmiştir. Eserin betimlemesinde yer alan iskeletler ölümü en belirgin biçimde yansıtmış, iskeletlerle konumlandırılan kefen ve beyaz giyimli figürler mevcuttur. Sanatçı tarafından saflık ve ilahi bir sembol niteliğinde resmedildiğı düşünülmektedir. Yıkımın sebebi ile beyaz kefenli iskeletler dışında yer alan diğer iskeletler kompozisyonda farklı şekillerde öldürüldüğüne dair bir misyon yüklenmiştir (Yabalak, 2020). Eserin arka bölümünde yer alan manzarada ateş ve yükselen dumanın etkisiyle kararmış gökyüzü bulunmaktadır. Aynı bölümde yer alan denizdeki gemiler ise savaş ve hastalığın etkisi ile tahrip olmuş bir biçimde resmedilmiştir. Resmedilen ağaç simgesi hayata yeni başlanacağı ve ölümsüzlüğün sembolü iken eserde kurak ve kuru biçimde işlenmiş, yaşamın son bulduğı vurgulanmıştır. Dini sembol niteliğı taşıyan çan imgesi bulunmaktadır. Çan, Hristiyanlıkta tüm halk tarafına duyurulması gereken özel günlerde çalınan bir alettir. Eserde ise çan iki iskelet tarafından çalınmakta ve ölümün zaferi ile kıyametin geldiğı duyurulmaktadır. Eserin arka bölümünde bulunan iskeletler ölümü ve yaşamı simgeleyen ağacı yaşamın bittiğini niteleyen bir eylem olarak ağacı kesmektedir. Sanatçı, kompozisyonun sağ tarafında ölüm, yıkım, kıyım, idam edilenler, gökyüzünde uçan kargalar ve ölümün sembolü olan kuru kafaları resmetmiştir (Batur, 2017). Birçok ölüm sembolü içeren eserde insan ve hayvan figürleri cılız ve hastalıklı biçimde işlenmiştir. Eserin ön bölümünde resmedilen figürlerden bazıları ölümden kaçarken bazıları ise ölümün çaresizliğı karşısında eğlenmeye devam ediyor şeklinde resmedilmiştir. Eserin sol bölümünde bulunan fiçilerin içerisinde değerli eşyalar yer almaktadır. Sanatçı tarafından bu değerli eşyaların artık bir önem taşımadığını zengin, fakir herkesin hayatının son bulabileceğini vurgulamıştır (Yabalak, 2020).

3.3. Frengi ve Resim Sanatı

Bir diğer adı "sifilis" olan frengi salgın hastalığı, veba kadar yaygın bir salgın hastalık olmasa da Avrupa ve dünyanın farklı bölgelerinde görülmüştür. Hastalığın temel bulaş

sebebi cinsel yol ile olduğu bilinmektedir (Demirci, 2024). Sadece cinsel yol ile değil bunun yanında, hasar görmüş dokuyla, kan yolu ve hamile anneden bebeğe geçmesi gibi sebepler ile bulaşabilen Treponema Pallidum adlı bakterinin meydana getirmiş olduğu bir salgın hastalık türüdür (Çalışkan, 2021). Deride deformasyonlar ve döküntüler meydana getiren bu hastalık, aşamaları ile insanları psikolojik olarak da olumsuz etkilemiştir. Hastalığın ilk aşamasında deride çıban şeklinde ağrısız, kaşıntısız ve sert deri ülseri olarak görülmüştür. İkincil frengi aşamasında ise ayak tabanları ile avuç içlerinde döküntüler meydana geldiği görülmüştür. Hastalığın üçüncü aşamasında ciltte kabarcıklar meydana gelerek belirtileri kendini göstermiştir. Hastalığın yarattığı fiziki bozulmalar meydana gelerek kendini göstermiştir. 15. Yüzyılda başlamış olan frengi hastalığı, dönemin resim sanatçılarının eserlerine yansımış olduğu abartılı deformasyonlu figürler ile betimlenmiştir (Yabalak, 2020).

Şekil 3.3: Syphilis, Richard Tennant Cooper 1885-1957, suluboya, İngiltere, 57x70,5 (URL-8, 2025)

1912 tarihli ‘Sifilis’ adlı çalışma Richard Cooper tarafından yapılmıştır. Sanatçının bu eseri, hastalığa dair yapılmış diğer örneklerden daha farklı bir bakış açısı ile yaklaşmıştır. Eserde sembolizm etkili bir anlatım vardır. Kadın figürünün makyajı ve teatral duruşu, elbisesinin tüllerinin altında bulunan sifilise ithaf eden bir figüre doğru uzanmış bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar doğrultusunda kadının hastalığı olduğu ve erkek figüre bulaştırdığı şeklinde yorumlanmıştır. Erkek figür, içki masasına başını yaslamış uyuyor ya da pişmanlığını yaşıyor şekilde resmedilmiştir. Yapılan bu eserde kadın kötü, erkek ise masum şeklinde aktarılmıştır. Çalışmada kadının toplumdaki yerinin görmezden gelindiği ataerkil toplumda, kadın kötü ve öteki sembolüne dönüşmektedir (Kelleci, 2019). Sanat tarihine baktığımızda

özellikle mitolojik konulu resimlerde kadının kötülüğün sembolü olarak resmedildiğine oldukça sık rastlamaktayız. Sanatçı tarafından frengi, difteri ve kolera gibi salgın hastalıklar pek çok kez resmedilmiştir.

3.4. İspanyol Gribi ve Resim Sanatı

Günümüzden geçmişe bakıldığı zaman salgın hastalıkların toplumu; siyasi, ticari faaliyetleri, sosyal yaşam gibi alanları olumsuz etkilediğini görmekteyiz (Yolun, 2012). Bu salgın hastalıklardan biri olan İspanyol gribi, birinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkmıştır. Kaotik koşullar altında çıkmış olması nedeniyle hastalık hakkında pek çok bilgi yaşanan dönemde kamuoyundan saklanmış olup, bu sebepten hastalığın net bir çıkış noktası bilinmemektedir (Yolun, 2020).

Şekil 3.4: İspanyol Gribi ile otoportre, Edvard Munch 1919, tuval üzerine yağlı boya Nasjionalgalleriet, Oslo, Norveç, 150 x 131 (URL-10, 2025)

On dokuzuncu yüzyıl sonları Norveç doğumlu Edvard Munch, çok küçük yaşlar itibari ile resim yapmaya başladığı ve yaşamı boyunca birçok hastalık ile mücadele ettiği bilinmektedir (Erdoğan, 2016). Dışavurumcu tarzı ile sanat tarihine yön vermiş ünlü ressam Edvard Munch 'İspanyol Gribi ile Otoportre' isimli eserini İspanyol gribine yakalandığı dönemde gerçekleştirmiştir. Eserde sanatçı hasta ve güçsüz bir şekilde betimlenmiştir. Sanatçının otoportresinde hastalığı yansıttığı saçları ince, cildi sararmış bir biçimde ve üzerinde sabahlık ile battaniyeye sarılmış şekilde oturduğu görülmektedir. Hasır bir sandalye üzerinde

kendisini konumlandığı, hasta yatağının önünde zayıf ve güçsüz durumunu ortaya koymaktadır.

Eserde; kırmızı, mavi, sarı, yeşil ve kahverengi tonların hâkim olduğu görülmektedir. Bulunan mekân sıkışık ve yoğun olarak sarı renklerin hâkim olduğu huzursuzluğu yansıtan bir mekandır (URL-13, 2024). Dünya genelinde milyonlarca insanın ölümüne neden olan İspanyol Gribi salgını ile pek çok ressam bu hastalığa yakalanmıştır. Gustav Klimt, Egon Schiele, Guillaume Apollinair İspanyol Gribi ile yaşamlarını yitirmiş olup, Munch ise bu hastalığa yakalanıp kurtulmuştur (Erdoğan, 2016).

3.5. Cüzzam ve Resim Sanatı

Dünya üzerinde insanoğlunu olumsuz etkileyen ve hatta yaşamını sonlandırabilen özelliklere sahip salgın hastalıklar olmuştur (Özbesler, 1993). Bu salgın hastalıklardan biri cüzzamdır. Cüzzam; cilt lekeleri, ellerin ve burun kıvrığının tahribatı ve aşamalı olarak felç anlamına gelmektedir (Dikeçligil, 2015). İnsanlık tarihinde en eski hastalıklardan olan cüzzam, enfeksiyonel ve kronik bir salgın hastalıktır (Sarıbaş, 2020). Cüzzamdan eski Mezopotamya'nın çivi yazılarında bile bahsedildiği görülmektedir. Bu hastalık bulaşıcı olmasından dolayı ve insan üzerinde meydana getirdiği değişimler ile tarih boyunca her zaman korkulan bir hastalık olmuştur (Tüzün, 2021). Cüzzam salgın hastalığı Orta çağ Avrupa'sında Tanrı'nın laneti olarak görülüp, hastalığa yakalanan kişiler toplumdan uzakta farklı alanlarda yaşamaları için baskı altında kalmışlardır (Tüzün, 2021). Cüzzama yakalanan bireylere damgalama uygulaması ve kirlenme, çürüme, bozulma gibi kelimeler ile özdeşleştirildiği bilinmektedir. Hastanın bedeninde meydana gelen fiziksel bozukluklar nedeniyle toplum tarafından ötekileştirilme durumu meydana geldiği düşünülmektedir (Sarıbaş, 2020). Bu nedenle cüzzam olan bireyler, toplumun hastalık hakkında bilgi eksikliği ve korku sebebi ile toplum tarafından dışlanmış, damgalama deneyimi yaşamış olduğu bilinmektedir (Öztürk, 2013). Salgın hastalıkların yaşamın her alanını etkilediği gibi resim sanatına da etkisi olmuştur. Araştırmalar doğrultusunda hastalıkların meydana getirmiş olduğu fiziksel değişimler ressamlar tarafından sanat eserlerine sıkça konu olmuştur.

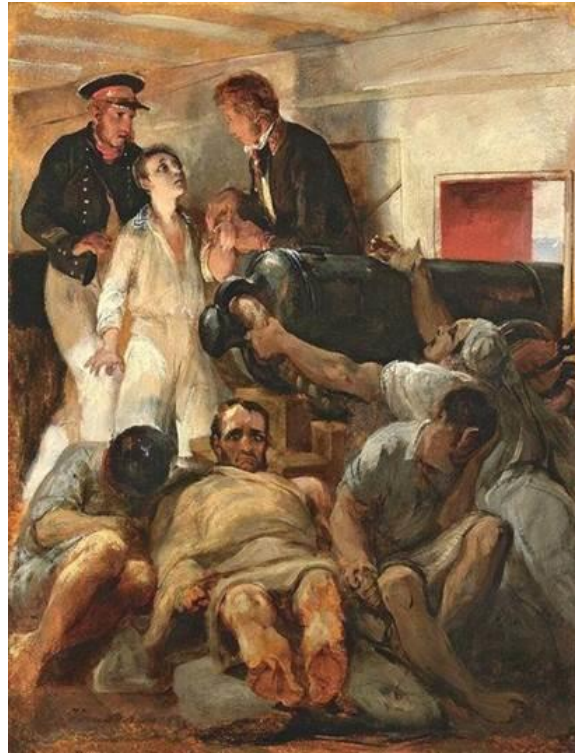

Şekil 3.5: Cüzzamlılar, Bernard Von Orley, 1530 (URL -16, 2025)

Flaman Rönesans resim sanatının öncüsü olarak bilinen Bernan Von Orley tarafından yapılmış olan ‘Cüzzamlılar’ adlı bu eser, Orta çağ Avrupa’sını etkisi altına almış olan ve aynı zamanda tanrının insanlığa cezası olarak nitelendirilen cüzzam salgın hastalığını konu almaktadır. Yapılan eserde arka planda bulunan dini mimari özelliği ile yapılmış bir binanın önünde iyi görünen erkek figürü cüzzam olan hastalar ile konuşmaktadır. Eserin orta bölümünde ise sütun ve süslemeleri ile ihtişamlı yapıda yatmakta olan hasta ve hastanın etrafında bir insan topluluğu yer almaktadır. Yapılan eserin ön kısmında üzerinde yıpranmış kıyafetler ile cüzzam hastalığına yakalanmış bir insan ve iki iyi giyimli figür bulunmaktadır. Figürlerden birinin ayağı kesilmiş şekilde resmedilmiştir. Eserin en ön bölümünde yer alan figürün, kolları ve bacakları ters dönmüş anatomik olarak deforme bir şekilde tasvir edilmiştir. Sanatçının yapmış olduğu bu çalışmada cüzzam hastalığına yakalanmış figürün önünde bulunan bez parçasının üzerinde ekmek, para ve sepetten cüzzamlı figürün dilencilik yaptığı anlaşılmaktadır. Yapılan sepet ve diğer eşyaların dağınık şekilde bulunduğunu, diğer figürlerin dilencilik yapan cüzzamlılardan rahatsız olduğu ve bu duruma engel olmaya çalıştıkları düşünülmektedir. Bu durumda ise cüzzamlıların toplum tarafından dışlandığı yansıtılmaktadır (Yabalak, 2020).

3.6. Kolera ve Resim Sanatı

Bulaşıcı hastalıklar tarihin çeşitli zaman dilimlerinde insanlığın en çok etkilendiği yıkıcı felaketlerden biri olmuştur (Menekşe, 2019). Bu salgın hastalıklardan olan ve ölümlerle sonuçlanan kolera, Hindistan kökenli 1871'de ortaya çıkan ve daha sonra Dünya'nın farklı ülkelerine yayılan bir mevsim hastalığıdır. Sonbahar ve yaz dönemlerinde ortaya çıkmaktadır. Kolera, kuluçka süresi 1 ila 5 gün olup, insandan insana bulaşmayan, insan dışkısından teşhis konulan bir salgın hastalıktır (Uyar, Yıldırım ve Şahin, 2020). Kolera salgın hastalığının başlıca sebepleri içme sularının kirlenmesi ile özellikle alt yapısı yetersiz büyük şehirlerde, yoksulluğun olduğu kentlerde meydana gelmektedir. Hastalığa yakalanmış kişilerde kusma ve fazla dışkılama meydana geldiğinden kişilerde su ve tuz kaybına neden olmaktadır (Aktaran Ak: Dağlar, 2007: 368). Vücutta meydana gelen fazla su kaybının yerine getirilememesi durumunda dokularda büzülme, cilt renginin siyah veya mavi renge dönmesine sebep olmakta ve böbrek yetmezliği ile beraber ölümlerle sonuçlanmaktadır (Shrivastava ve Shrivastava, 2020). Salgın hastalıklar sanat eserlerine sıkça konu olmuş, hastalığın yaşandığı dönemlerde ressamlar tarafından halkın salgın hastalıklar ile mücadelesi ressamların bakış açısıyla birlikte resim sanatına yansımıştır.

Şekil 3.6: Horace Vernet, Melpomene de Kolera, tuval üzerine serilmiş kâğıt üzerine yağlıboya, Koller Auktionen, Zürich İsviçre, 1833-34, 38 x 31 (URL-52, 2025)

Émile Jean-Horace Vernet, bilinen adı ile Vernet Melpomene Fransız portre, savaş konulu çalışmalar yapan bir ressamdır. Vernet, 1789 yılında ünlü ressam Carle Vernet'in çocuğu Joseph Vernet'in torunu olarak Paris Louvre'da dünyaya gelmiştir. Vernet, oldukça sık resmettiği çağdaş yaşamdan konuları ele alan Fransa'nın en önemli askeri ressamlarından biri olmuştur. Sanatçı kariyerine yeni başladığı dönemde Napolyon Bonapart iktidarken Klasisizm etkisi ile Fransız askerini doğrudan, idealize edici tarzda tasvir etmiştir (URL-14, 2024). Sanatçı 1829-1834 yıllarında Roma'da bulunan Fransız Akademisi'nde Direktör olarak görev yapmıştır (URL-15, 2024). Sanatçı kariyeri boyunca yaptığı sanat eserleri ile birçok önemli görevlerle onurlandırılmış, eserlerini ürettiği hız eleştirmenler tarafından tam not almıştır. Sanatçı dagerreyotip fotoğrafçılıkla da ilgilenmiş, 1840 yılında Malta'da bir ada olan Fort Manoel'in bilinen en eski fotoğrafını çekmiştir. Sanatçı 1863 yılında Paris'de vefat etmiştir (URL- 16, 2024).

Sanatçının Melpomene de Kolera adlı sanat eseri, karantina amaçlı kullanılan ve içerisinde bir grup topluluğun bulunduğu gemiden bir sahne resmedilmiştir. Eserin en ön kısmında bulunan 4 figürden biri yatmakta olup diğer figürler oturur pozisyonda konumlandırılmıştır. Ön planda bulunan yatmakta olan figürün portresi yardım ister bir ifadeyle bakmaktadır. Sağında ve solunda konumlandırılmış figürler hastalığın getirmiş olduğu hüznün ile birlikte ölümü kabullenmiş ve başını yere doğru eğmiş bir biçimde betimlenmiştir. Eserin sağ bölümünde bulunan figür görevlilerden yardım istemekte ve aynı zamanda acı içinde bir ifadeyle gemide bulunan topun ipini tutmaktadır. Eserin arka planında 3 figür bulunmaktadır. Arka planda buluna 3 figürden beyaz elbise giymiş genç, doktor olduğu anlaşılan figürden endişeli bir ifadeyle yardım istemekte, doktor genç figürü muayene etmektedir. Gencin arkasında bulunan figürün ise güvenlik görevlisi olduğu anlaşılmaktadır ve kolera salgınına yakalanmış hastayı doktorun yanına getirmeye çalışmaktadır. Vernet, kolera salgın hastalığına yeni yakalanan, hastalığın son evresinde olan insanları hastalığın farklı aşamalarını onların konumlandırılması ile betimlemiştir (Yabalak, 2020). Sanatçının kolera salgın hastalığı ile ilgili 'Sosyalizm ve Kolera' adlı eseri de bulunmaktadır.

3.7. Verem ve Resim Sanatı

Salgın hastalıklar ile ilgili yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlar doğrultusunda salgın hastalıkların oldukça eski olduğu ve hastalığa neden olan mikropların, insanlık tarihinden bile önce varlığı bilinmektedir (Elçi,2020). Bu bulaşıcı hastalıklarından biri olan ve insanlık

tarihi kadar eski olduğu bilinen verem, diğer adıyla “tüberküloz” bir enfeksiyon hastalığıdır (Köse, 2020). Verem salgın hastalığı dünyanın birçok bölgesinde insanlığın sağlık sorunu olduğu bilinmektedir. Verem, en çok görülen, en çok sakat bırakan, en çok iş gücü kaybına neden olan ve de en çok öldüren bulaşıcı hastalıklar arasında yer almaktadır. Bu hastalığa yakalanmış erkek ve kadınların evlenmeleri bile hastalığa yakalanmamış kişilere göre zor bir durum haline gelmiştir. Hastalığa yakalanmış kişilerin kendilerini toplum baskısından kaynaklı izole ettikleri bilinmektedir (Öztürk, 2013).

Şekil 3.7: Hasta çocuk, Edvard Munch: I. taş baskı, 1896, Norveç, Oslo Ulusal Galerisi, 119,5 x 118,5 cm (URL-53, 2025)

Edvard Munch, 12 Aralık 1863 Norveç doğumlu Dışavurumcu resim sanatçısıdır. Ekspresyonizm akımı için bir öncü olarak kabul edilmiş, birçok sanatçıya ilham kaynağı olmuştur (Baransel, 2009). En önemli eseri Çığlık tablosu olarak bilinmektedir. Babası Christian Munch asker, annesi ise Cathrine Bjolstad Munch, yedi yıllık evliliği boyunca beş çocuk dünyaya getirmiştir. Edvard Munch beş yaşındayken annesi tüberkülozdan hayatını kaybettiği bilinmektedir. Annesinin kaybindan sonra Edvard Munch'ın kendisinden bir yaş büyük olan ablası Johanne Sophie de on beş yaşında tüberküloz sebebi ile hayatını kaybetmiştir (Almelek ve İşman, 2015: 161). Annesi ve ablasını tüberküloz sebebi ile kaybeden Munch, kendisi de bu hastalığa yakalanıp tedavisi olumlu sonuçlanmıştır (Dursun, 2023). Çocukluğundan itibaren hastalıkla mücadele ettiği bilinmektedir. Anne ve ablasının hastalığına, ölüme birçok kez eserlerinde yer vermiştir. Munch'ın yaptığı bu eserde abla ve annesini betimlemiştir. Yatakta hasta bir şekilde yatan kız çocuğu ve onun için üzülen bir kadın bulunmaktadır. Kadın figürü, yatakta yatan kızın annesi olarak resmedilmiştir. Anne, kızının elini sıkıca tutmaktadır. Ele ele tutuşmuş şekilde durmakta olan figürler, aralarındaki bağı ve annenin kızına olan desteği göstermektedir. El ele çizilmiş olan kısım bir annenin

hasta olan kızı için duyduğu acıyı hissettirmektedir. Anne, ağladığı yüzünü saklamakta ve yatmakta olan hasta kız başını annesine bakar bir biçimde resmedilmiştir. Munch burada bu ifade ile hasta kızın annesinden daha umutlu olduğunu vermeye çalışmıştır. Munch yapmış olduğu bu eserde gençlik-yaşlılık, acı-huzur, ümit-ümitsizlik, gibi en büyük tezatlık olan yaşam ve ölümü hatırlatmaktadır. Neredeyse her eserinde ölüm konusu işleyen sanatçı, orijinal adı ile ‘The Sick Child’ deki anne figürü, teyzesi Karen Bjölstad poz vermiştir. Yoğunluk olarak yeşil ve gri tonların kullanılması ise esere depresif bir hava katmıştır (URL-17, 2024). Sanatçı hastalık konusunu farklı çerçeveden birçok kez işlemiştir. ‘Hasta Odasında Ölüm’ adlı eserinde de hastalığı duygusal açıdan ele almıştır.

3.8. Çiçek Hastalığı ve Resim Sanatı

Asırlar boyu toplumları ve devletleri derinden etkileyen çiçek hastalığının, milyonlarca kişinin ölümüne sebep olduğu bilinmektedir. Hastalığın çıkış noktası ve tam tarihi bilinmemekte olup ilk vaka olarak nitelendirilen çiçek hastası MÖ 1580-1350 yılları arasında, Mısır Firavunu olan V. Ramses olduğu bilinmektedir. Tarihte yapılan araştırmalar ile elde edilen sonuçlar doğrultusunda, Ramses’in yapılmış olan mumyasında yüzünde, boynunda ve omuzlarında hastalığa rastlanılmıştır. Voriola adı ile de bilinen çiçek hastalığı; deri üzerinde iri, kırmızı sivilce şeklinde meydana gelen kabarcıklar olarak görülmektedir. Hastalığın belirtileri olarak, baş ve bel ağrısı, iştahsızlık, titreme, mide bozukluğu şeklinde olduğu bilinmektedir. Çiçek hastalığının aşamalarında 10 ila 14 gün arasında seyreden kuluçka dönemi sonrasında el, yüz, boyun, el ve ayaklarda döküntüler görülmüştür. Hastalığın tehlikeli aşamasında ise akciğer ve karaciğer zarı; beyin, beyin zarı ve omurilik; kemik-kemik iliği ve erbezi; orta kulak iltihapları sonucu doğurarak ölümle sonuçlanmaktadır. Hastalığa yakalanıp atlatanlar ise korneal yaralardan kaynaklı görme duyularını kaybetmektedir (Mercan, 2020). Hastalık, her yaşta görülebilmekle birlikte daha çok çocukları etkilemiştir. Çiçek salgının bulaş yolu ağız, burun, tükürük ile kolay bir şekilde yayılabildiği için hastalığa yakalanan kişiler ile temastan kaçınılmalıdır. Hasta bireylerin çamaşırları ve bulunduğu odadan dahi kolayca bulaşabilmektedir. Son derece tehlikeli olan çiçek salgını sebebi ile hayatını kaybedenlerin cenazesi titizlikle hazırlanmakta, cenazelere az katılım ile kefen ıslatılıp tabut korunaklı olmalıdır. (Feyiz, Şanal, 2021). Dünya Sağlık Örgütü’nün yapmış olduğu açıklamaya göre çiçek hastalığı en az 3000 yıl var olmuş, milyonlarca ölümüne sebep olmuştur (URL-18, 2024). Salgın hastalık ile mücadele sırasında 1964-1979 yılları arasında tüm dünyada aşılama ile kontrol altına alınmıştır. Çiçek salgını

Dünya Sağlık Örgütü'nün ilanı ile hastalığın tamamen yok edildiğini duyurmuştur. Çiçek salgını, insanlık tarihinde ilk yok edilen salgın hastalık olmuştur. Variola virüsü Dünya Sağlık Örgütü'nün kontrolü ile Moskova, Atlanta, Hollanda'da laboratuvarlarda kontrol altında tutulmaktadır (Ünlü ve Albayrak, 2021). Yaşamın her alanını etkileyen salgın hastalıklar sanatı da oldukça etkilemiş, sanat eserlerine konu olmuştur.

Şekil 3.8: Gaston Melingue, Dr. Edvard Jenner'in çiçek hastalığı aşılması tasviri, illüstrasyon (URL-54, 20525).

Gaston Melingue 2 Ekim 1840 Fransa Paris'te dünyaya gelmiş heykeltıraş, illüstratör ve resim sanatçısıdır. Sanatçı bir ailede büyüyen Melingue'nin babası Etienne Melingue tanınmış bir aktör ve ressamdır. Yaşamı boyunca birçok sanatçı ile çalışmış, Paris'te bulunan Academie des Beaux-Arts (Güzel Sanatlar Akademisi)'in sanat sergisinde çalışmalarını sergilemiştir. Akademinin Paris Salonu'nda 1860 yılında başlayan kariyeri boyunca sergi yapmaya devam etmiştir. Sanatçı eserlerinde tarihi figürler, kahramanlar, savaş sahnelerine yer vermiş, illüstrasyonları ise bazı yayınlarda yer almıştır. Sanatçının heykel çalışmaları resim çalışmaları gibi tarihi detaylar içermektedir. Heykel ve büst çalışmaları kamusal alanlarda görevlendirilerek sergilenmiştir. Yaşamı boyunca Fransız sanatına katkıları sebebiyle birçok ödüller almış, Fransız sanatçıları temsil eden Societe des Artistes Français (Fransız Sanatçılar Topluluğu)'un bir üyesi olmuştur (URL-19, 2024).

Sanatçının çalışmasında çiçek hastalığının ilk aşılama anı tasvir edilmiştir. Gravür çalışmada

Edward Jenner, yaptığı deneyler sonucunda çiçek hastalığına karşı geliştirdiği aşı ile öncü olmuştur.

Şekil 3.9: Çiçek hastalığı suluboya illüstrasyonu, Japonca el yazması, 1720 (URL-57, 2025)

Japon el yazması olan bu eser 1720 yıllarında Toshin seiyo (çiçek hastalığının temelleri) başlıklı (URL-56, 2025) çiçek hastalığını sulu boya illüstrasyonu olarak yapılmıştır. Doktor Kanda Gensen tarafından yapılmış olan el yazması, hastalığın semptomları canlı renkler ile tasvir edilmiştir (URL-20, 2024). Batıyı etkilediği kadar doğu kültüründe de etkili olan hastalık sanata da yansımıştır.

3.9. Kızamık ve Resim Sanatı

Dünya sağlık örgütüne göre salgın hastalıklar arasında yer alan kızamık, çocuklarda görülmekte ve ölümcüldür (URL, 56). Kızamık salgın hastalığının belirtileri; yüksek ateş, nezle, öksürük, ağız içinde lekeler ve beraberinde ciltte döküntüler şeklinde ortaya çıkmaktadır. Hastalığın döküntü evresinden 3-4 gün sonra hasta iyileşmeye başlamaktadır (Hacımustafaoğlu ve Bülbül, 2020). Kızamık aşısı uygulanmadan önce en çok kış ve ilkbahar aylarında görülüp ve 5-9 yaş grubunu etkilemiştir. 1960 yıllarından itibaren kızamık

aşısı kullanılmaya başlanmıştır. Aşının yaygın olarak kullanımından sonra ölüm oranı %95 düşmüştür (URL, 57). Dünya sağlık örgütünün verilerine göre aşılama ile 2000-2023 yılları arasında 60 milyon ölüm önlediği ancak kızamık gelişmekte olan ülkelerde hala yaygındır. 2023 yılı verilerine göre de 107.500 kişi kızamıktan hayatını kaybetmiştir (URL-56). Diğer tüm bulaşıcı hastalıklar gibi kızamık da toplumu oldukça derinden etkilemiştir. Özellikle çocuklarda görülmesi nedeniyle sarsıcı bir etki bırakmıştır. Sanatçılar tarafından kızamık salgın hastalığı sanat eserlerine konu olmuştur.

Şekil 3.10: Nedim Günsür, Kızamık, tuval üzerine yağlı boya 1970, 50x130, IMOĞA Müzesi (URL-58, 2025)

Nedim Günsür, 1924 yılı Ayvalık'ta doğmuş (Kılıçaslan, 2024). Çağdaş Türk resim sanatçıları arasında yer alan önemli bir figür sanatçısıdır. Sanatçının babası resme olan tutkusu ile yağlıboya tablolar yapmış, Nedim Günsür bu çalışmalardan etkilenerek resme olan ilgisi ortaya çıkmıştır. Nedim Günsür, lise yıllarını Afyon'da geçirmiş ve Afyon Lisesi'nde resim öğretmen tarafından resim yeteneği keşfedilmiştir. Sanatçının sanat eğitimi Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun öğrencisi olarak 1942 yılında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde başlamıştır. Akademide iç mekân, portre, perspektif ve doğa çalışmaları yapmıştır (İşanç, 2008). Bedri Rahmi Eyüboğlu tarafından atölye öğrencilerinin bulunduğu On'lar Grubu kurulmuş, Nedim Günsür ve arkadaşları On'lar Grubunun üyesi olmuştur (İşanç, 2008). Günsür, 1948 yılında mezun olup Fransa Devleti tarafında almış olduğu burs ile Paris'e gitmiştir. Fernand Léger ve André Lhote gibi ünlü ressamların atölyelerinde çalışmış ve aldığı sanat eğitimleri ile soyut sanat anlayışına yönelmiştir. Sanatçı Fransa'dan 1952 yılında Türkiye'ye dönmüş, Zonguldak Ereğli'de resim öğretmenliği yapmıştır. Sanatçı, öğretmenliğin ardından İstanbul'a giderek 1961 yılında yapmış olduğu Gökyüzü isimli eseri 1963 yılında 24. Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde birincilik ödülü almıştır.

Sanatçının kariyerinin dönüm noktası birincilik ödülünü alması olmuştur (Kılıçaslan, 2024).

Nedim Günsür naif figüratif tarzda eserler üremiş, İzlenimcilik sanat anlayışını Bedri Rahmi Eyüboğlu ile benimsemiş ve Fransa yolculuğunun ardından soyut, yarı soyut eserler üretmiştir. Kendine has bir sanat anlayışı geliştiren sanatçı, klasik figüratif tarzdan sapmış (Kılıçaslan, 2024) ‘yeni figüratifçilik’ anlayışı ile eserler üretmiştir (URL-33, 2025). Sanatçı, maden işçileri, yaşam mücadelesi, göç, kentleşme gibi toplumsal konuları ele almıştır (Kılıçaslan, 2024). Sanatçının yaptığı eserlerde figürler geniş mekanlar içinde küçük resmedilmiş, ilginç ve çekici kompozisyonlar oluşturmuştur. Nedim Günsür dönemin diğer sanatçıları gibi Anadolu insanını, toplumsal konuları anlatım aracı olarak figürü kullanmıştır (URL-33, 2025).

Nedim Günsür’ün ‘Kızamık’ adlı eseri Ceyhun Atuf’un ‘Kızamık Ağıtı’ şiirinden esinlenerek yapılmıştır. Eserin ilk olarak 1950 yılında eskizi oluşturulmuş, yirmi yıl aradan sonra tekrar resmedilmiştir. Kızamık salgınının konu aldığı eserde, koyu tonlarda boyanmış gökyüzünün altında kızamık salgınının sebep olduğu ölen çocukların tabutlarının yer aldığı bir sahne resmedilmiştir. Eserde bulunan figürlerin sırtlarında taşıdıkları yedi tabut ile köylüler çaresiz bir biçimde yürümektedirler. Sanatçının sahne olarak köy ortamında canlandığı Kızamık adlı eserde sağ üst köşesine konumlandırılmış evler yaşam ve ölümün iç içe olduğunu vurgulamıştır. Soğuk ve koyu renklerin hâkim olduğu eserde başı öne doğru eğik figürler, yedi küçük tabutu taşımaktadır. Eserin sağ arka bölümünde bulunan dalları gökyüzüne uzanan ağaç, çocuk ölümlerinin yaşandığı sahnede hüznü temsil etmektedir. Eserin şiirden yola çıkarak yapılmış olması, mekân örtüşmesi açısından sanat dili ve yazın dilinde eşdeğerliliğini de göstermektedir (İsanç, 2008).

3.10. Tifüs ve Resim Sanatı

Salgın hastalıklara toplumsal hareketler, savaşlar, sosyoekonomik sorunlar gibi pek çok sebeplere bağlı olarak dünya genelince oldukça sık rastlanılmıştır. Bu bağlamda dünyada bulaşıcı hastalıklar ile başa çıkmak amacı ile birçok çalışmalar yürütülmüştür (Aydın, 2024). Bu bulaşıcı hastalıklardan biri olan tifüs, bitler yolu ile insandan insana bulaşan kıtlık ve sefalet dönemlerinin ateşli bir hastalığı olmuştur. Yokluk ve hijyen imkansızlığı ile ortaya çıkmış ve genellikle kış aylarında bulaşıcılığı arttığı bilinmektedir (Özer, 2016). Hastalığın belirtileri ise nabzın normalden fazla atması, ateş, titreme, bel ağrıları ile hastalığa yakalanan

bireyde dudaklarda kuruma, gözlerde ve yüz bölgesinde kızarmadır. Ardından birkaç gün sonra bacaklarda, karın ve göğüs bölgesinde ufak tefek kızarıklar oluşup bu kızarıklar ilk olarak parmak ile üzerine basılınca kaybolur sonrasında kan oturması şeklinde kaybolmaz hale gelir (Özer, 2015). Görsel olarak insan zihninde oldukça yer edinen hale gelmiş salgın hastalıklar, sanatçılar tarafından pek çok kez eserlerine konu olmuştur. Tifüs de bu salgın hastalıklardan olup sanat eserlerine yansımıştır.

Şekil 3.11: Tifüs önleyici toz, poster (URL-59, 2025)

Tifüs salgın hastalığı II. Dünya Savaşı esnasında artış gösterdikten sonra korunma girişimlerinde bulunulmuştur. Poster çalışmasında tifüs hastalığının yayılma sebebi olan bitlerden korunmak amacı ile toz reklamı yer almaktadır. Posterde yer alan hastalık, miğfer takılı asker kafatası şeklinde resmedilmiştir. Savaş esnasında askerlerin hastalıktan korunmasına dikkat çekmek amacıyla yapılan poster, çağdaş anlayış ile yansıtılmıştır (Demirbağ, 2018).

Şekil 3.12: Namık İsmail, Tifüs, Tuval üzerine yağlıboya, 1917, Ankara Resim Heykel Müzesi, İbrahim Çallı Salonu, 130x170 (URL-60, 2025)

Namık İsmail, 1890 yılında Samsun'da Çerkes bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir (Hızarcıoğlu, 2022). Sanatçının eğitim hayatı 1896'da Şemsülmekatip'te başlamıştır. Öğrenimine Beşiktaş'ta bulunan Hamidiye Mektebi'nde devam etmiş ve resim eğitimini Viçen Arslanyan tarafından almıştır. Araştırmalar doğrultusunda sanatçının bulunduğu dönemde en büyük hobisinin sahile inip orada demirlenmiş vapurları resmetmek olduğudur (Çermikli, 2009). Çallı kuşağından olan Namık İsmail, çoğunluk olarak peyzaj ve manzara çalışmaları yaptığı ve empresyonizm (izlenimcilik) sanat anlayışına katkı sağladığı bilinmektedir (Hızarcıoğlu, 2022). Sanatçı, Galatasaray Lisesi'nde öğrenim görmüş, 1912 yılında liseden ayrılarak Paris'e gitmiştir. Paris'te bulunan Julian Akademisi'nde resim eğitimi alıp sonrasında Fernand Cormon atölyesine geçerek eğitimine devam etmiştir. Namık İsmail, eğitimi devam ederken İstanbul'a tatile gelmiş ancak I. Dünya Savaşı çıkması sonucu ile geri dönememiştir. Sanatçı Kafkas Cephesi'ne gönderilmiş, 1917'ye kadar Erzurum'da kalmıştır. Savaş esnasında tifüs salgın hastalığına yakalanan Namık İsmail tekrar İstanbul'a gönderilmiştir. Tifüs salgını ve işgal ile zor dönemden geçen İstanbul'da, 1917 yılında Harbiye Nezareti resim atölyesi kurulmuştur. Atölye Enver Paşa tarafından kurulmuş, Ali Sami Bey, Mehmet Ruhi, İbrahim Çallı, Hikmet Onat, Sami Yetik Ali Bey atölyede yer almıştır. Namık İsmail de atölyede bulunmuş diğer ressamalar ile resim yapmıştır. Namık İsmail hayatı boyunca sanat ile hep iç içe olmuştur. Birçok sanat eseri üretmiştir. 30 Ağustos 1935 yılında 45 yaşında kalp krizi nedeni ile yaşamını yitirmiştir (URL-31, 2025).

Namık İsmail savaş sırasında yakalandığı tifüs salgını ile geçirdiği zor günleri kurulan Harbiye Nezareti Resim Atölyesinde 'Tifüs' adlı eserine yansıtmıştır (URL-30, 2025). Bu eseri empresyonizm akımını en iyi yansıtan çalışmalardan bir tanesi olmakla beraber, Namık İsmail'in diğer eserlerinde de görüldüğü fonda kullanılan ışığın resmin bütününe yayılması izlenimci tavrını yansıtmakta olduğudur. Sanatçı bu çalışmasında koyu tonlar kullanmıştır. Eserde ön tarafta bulunan figürlerin kıyafetlerinde tercih edilen koyu renk kasveti, hareketli halleri endişeyi temsil etmektedir. Sağ tarafta bulunan figürün ellerini başına koyması ise ölümü ve bekler vaziyetteki hali ile çaresizlik vurgulanmıştır. Yapılan eserde arka bölümde siluet şeklinde resmedilen cami ve güçlü bir renk perspektifi bulunmaktadır (Hızarcıoğlu,2022). Namık İsmail, salgın hastalık ve savaşın etkilerini konu aldığı 'Tifüs 1917/Savaşın Yankıları' isimli bir seri eser yapmıştır. Yapmış olduğu bu eserler 1918 yılında Galatasaray Sergisi'nde yer almıştır. Sergiden sonra eserler Viyana ve Berlin'e gönderilmiştir. Sergi komiseri seçilen Celal Esat Arseven'in yardımcısı konumunda

Almanya'ya gitmiştir (URL-30, 2025).

Şekil 3.13: Tifüs hastalığı, Sovyet (URL-61, 2025)

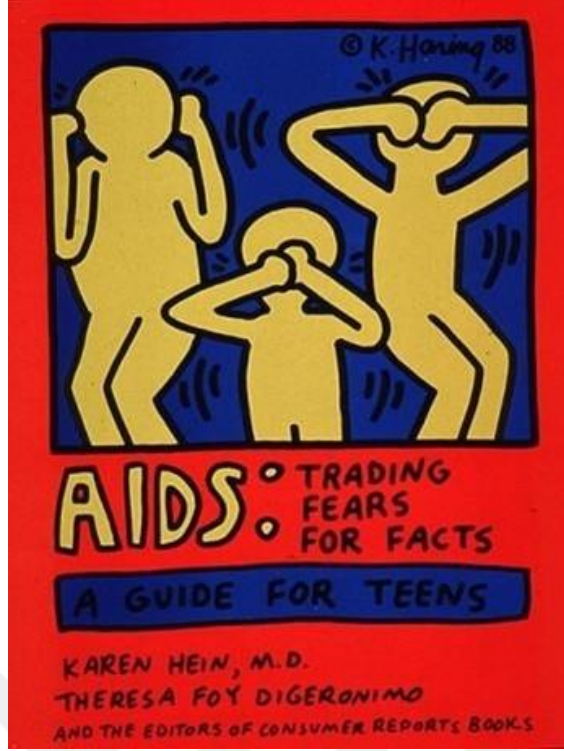
Şekil 3.14: Tifüs hastalığı, Sovyet posterleri (URL-62, 2025)

Tifüs salgın hastalığına daha çok Sovyet posterlerinde toplumu ve askeri birlikleri bilinçlendirmek amacı ile yer verilmiştir. Posterde yer alan iskelet bit ile el sıkışarak hastalığın nasıl bulaşıcı olduğunu yansıtmaktadır. Posterin sağ alt bölümünde bulunan kum saati yaşamı ve ölümü simgelemektedir. Diğer posterde yer alan bit ayrıntılı bir biçimde

resmedilmiştir. Korunma yöntemlerini anlatmak amacı ile yapılan posterde bitin altında bulunan üç karede yer alan korunma yöntemleri anlatılmaktadır (Demirbağ, 2018).

3.11. HIV/AIDS ve Resim Sanatı

İnsanlar duygularını ve dürtülerini sanat aracılığı ile ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda dünyada pek çok sayısız sanat eseri mevcuttur. Duygu ve dürtüler; fresk, heykel, tuval, mermer bloklara yapılmış resimlere yansımıştır. Sanat eserlerinin yer aldığı müzeler aracılığıyla çok eski dönemlerden günümüze uzanan savaş sahneleri, hayvan figürleri, hastalıklar, günlük yaşamdan kesitlere ulaşılabilir. Bu bağlamda tıp ve hastalıkların tasvirlerine de rastlanılmaktadır (Demirdağ, 2018). Yapılan araştırmalar ile önlenmesi güç olan salgın hastalıklar insanlık tarihi boyunca yaşamı oldukça olumsuz etkilemiştir. Bu hastalıklardan biri olan AIDS, 1981 yılında Amerika Birleşik Devletleri, Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi (CDC) aracılığı ile iletilmesi sonucu ortaya çıkmıştır (Şen, 2020). Günümüzde hala etkisi süren HIV/AIDS bağışıklık sistemini hedef alan ve sosyal, ekonomik açıdan toplumu etkileyen bulaşıcı bir enfeksiyon hastalığıdır (Kaplan, 2024). Yapar 2023'e göre HIV ve sifiliz hastalıkların bulaş yollarının benzer nitelikte olup, birincil bulaşma yolu cinsel temas olduğudur (Yapar,2023). İlk AIDS vakaları 1981 yılında New York ve San Francisco'da bulunan bir grup erkek bireylerde görüldüğünden dolayı hastalık, eşcinsellikle ilişkilendirilmiştir (Karslı, 2022). Elde edilen bulgular ile hastalığın bulaş yolları vücutta bulunan sıvılar, kan ve anne sütü ile iletilmiştir. HIV kanda bulunup öte yandan balgam, gözyaşı, tükürük, beyin omurilik sıvısı, genital bölgedeki sıvılarda da virüs bulunmaktadır (Akgül, Çalışkan ve Öner, 2018). HIV pozitif bireylerde damgalama ile toplum tarafından dışlanmıştır. Bu dışlanmanın en büyük sebebi hastalık hakkında yeterince bilgi sahibi olunmaması ve korku ile ilişkilendirmeleridir. AIDS salgın hastalığına yakalanan bireyler, tedaviyi reddetmesi, önlem almaması sonucu çoğu vaka ölümle sonuçlanmış ve toplum tarafından dışlanmışlardır. (Akgül, Çalışkan ve Öner, 2018). İnsanların hem psikolojik hem de fiziksel açıdan mücadele içinde bulunmasına sebep olan AIDS, resim sanatında da izlerine rastlanılmaktadır.

Şekil 3.15: Keith Haring, AIDS: gerçekler için ticaret korkuları, gençler için bir rehber, 1980, kâğıt üzerine mürekkep, Keith Haring Vakfı, New York, 96,5x124,4 (URL-63, 2025)

Keith Haring, 4 Mayıs 1958 Pensilvanya doğumlu Pop Art ve grafiti sanatçısıdır. Yaşamı boyunca birçok eserler üretilip, tişört baskılar, metro istasyonlarına yaptığı resimler ve enstalasyon çalışmaları ile ün kazandığı bilinmektedir. Sanatçı çok erken yaşlarda sanata olan ilgisini keşfetmiş ve karikatür becerileri edinmiştir. Liseden 1976 yılında mezun olduktan sonra Pittsburgh'da bulunan Ivy School of Professional Art isimli bir sanat okulunda eğitim görmeye başlamıştır. Burada eğitimi devam ederken aslında yapmak istediği işin ticari bir grafik sanatçısı olmadığını fark edip iki dönemin ardından okulu bırakmıştır. Çalışmalarına devam eden sanatçı Pittsburgh Sanat ve El Sanatları Merkezi'nde kişisel bir sergi açmıştır. Haring, sanat eğitimine devam etmek amacı ile New York'ta bulunan Görsel Sanatlar Okulu'na (SVA) başlamıştır. New York'a taşınan sanatçı sanatını sokak grafitlerine ve metro duvarlarına yansıtmıştır. Metro istasyonunda bulunan siyah reklam panolarına çizimler yaparak daha geniş kitleler ile iletişim kurmayı hedeflemiştir. Haring bu sayede tanınmış ve metro duvarlarına boylu boyunca çizimler yaparak 'metro çizimi' yaratmıştır. Sanatçının ulusal tanınırlığı arttığı esnada 1980-1989 yılları boyunca karma ve kişisel sergiler açmıştır. Sanatını kalın çizgiler ile çizilmiş insan figürleri sembolik hale getirmiştir (URL-21, 2024). Eserlerini ticari bir amaç doğrultusunda yapmayan sanatçı,

çizimlerinin halka açık olmasından kaynaklı Japonya’da tişört baskılarda, Brezilya’da spor ayakkabılarda, Avusturalya’da kıyafetlerde rastlanılmıştır. Haring dünya çapında tanınır hala gelmiştir. Sanatçı 1988 yılında AIDS hastalığına yakalanmıştır. Birçok sanat eserinde AIDS konusunu işlemiştir. Hastalığa yakalandığı esnada Haring’in tanınırlığı daha da arttığı biliniyordu. Yaşamı boyunca yüzlerce sanat eseri üretmiş, topluma; cinsellik, doğum, ölüm, aşk ve savaş gibi konular ile mesajlar vermiştir. Çalışmalarındaki mesajı tüm kitlelere duyurmak amacıyla grup sergileri, dergi, gazete, çeşitli sanatçılar ile ortak çalışmalar yürüttüğü bilinmektedir. Sanatçının yakalanmış olduğu AIDS’e bağlı komplikasyonlardan dolayı 1990 yılında New York’ta hayatını kaybetmiştir. Haring ölümünden önce çocuklara ve AIDS ile ilgili kurumlara destek amacı ile Keith Haring Vakfı’nı kurmuştur (URL-22, 2025).

Haring’in yapmış olduğu eser bir kitap kapağı çalışmasıdır. Çalışma AIDS temalı üç bilge maymunun etkisi ile gözleri, kulakları ve ağzını kapatmış üç kişi yer almaktadır. Sanatçının eserde kullandığı kırmızı, sarı ve mavi ana renkler ile kendine özgü tarzını yansıtmaktadır (Demirdağ, 2018).

3.12. COVID-19 ve Resim Sanatı

COVID-19 ilk vakasına 2019 tarihinde aralık ayında Çin’in Wuhan kentinde rastlanılmıştır. Koronavirüs salgını yapılan araştırmalar doğrultusunda 2020 yılında belirtileri; ateş, öksürük, yorgunluk, tat-koku kaybı ve solunum yoluna etkisi şeklinde tanımlanmıştır (Altun,2021). Dünya Sağlık Örgütü’ne göre koronavirüs salgın hastalığı her yaştan bireye bulaşabileceği, önlem alınmaması durumunda ise ölüm ile sonuçlanacağı yönündedir. Alınması gereken önlemlerin en başında bireylerin birbirinden bir metre mesafede olmaları, temastan kaçınılması, aşı olma zorunluluğu ve maske kullanımı şeklindedir. Bulaş yolu öksürük, konuşurken, hapsirarak, nefes alıp verirken ağızdan çıkan küçük tükürük parçacıklarından yayılmasıdır (URL-23, 2025). Dünya çapında hızla yayılan ve tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 önce deniz ürünlerinde daha sonra hayvan pazarlarında ve en son insandan insana geçen virüs olmuştur. Koronavirüs, Çin’den sonra Tayland, ABD, Japonya ve Fransa’da Ocak 2020’de etkisi görülen ülkelerdir. Ocak ayı sonlarına yaklaşırken Filipinler, Hindistan, Rusya, İngiltere, İsveç ve İspanya’da vakalara rastlanılmıştır. Hızla ülkeler arasında yayılan koronavirüs Dünya Sağlık Örgüt verilerine göre 7 Temmuz 2020’de 11,4 milyon vakaya rastlanıldığı ve 535 binden fazla ölümün olduğu yönünde olmuştur.

Salgın sürecinde dünya genelinde sokağa çıkma sınırlandırılması getirilip, maske kullanımı zorunlu hale gelmiştir (Altun, 2021). Koronavirüs salgını yayıldığından itibaren günümüz tarihine kadar Avrupa Bölgesi'nde 2 milyondan fazla insanın hayatını kaybetmesine sebep olmuştur (URL-23, 2025). Dünya Sağlık Örgütü'nün 5 Mayıs 2023 tarihinde yapmış olduğu açıklamaya göre, pandeminin artık acil bir durum olmadığı yönündedir Covid19 salgının da diğer tüm salgın hastalıklarda olduğu gibi insanlar üzerinde hem fizyolojik hem de psikolojik hasarlara sebep olmuştur. Hastalık ve hastalıkların ölüm ile sonuçlanması zihinde oluşturduğu görsel yansımaları sanat eserlerine konu olmuştur.

Şekil 3.16: Jan van Meyer, The daughters of Sir Matthew Decker, tuval üzerine yağlıboya, 1718, Fitzwilliam Müzesi, 77,5x66.1 (URL-64, 2025)

Covid-19 pandemi süreci birçok alanı etkilediği gibi sanatçıları ve sanat eserinin konusuna da etkisi olmuştur. Jan van Meyer tarafından 1718 yılında yapılmış The Daughters of Sir Matthew Decker adlı eserde yer alan portre çalışmalarına maske uyarlaması uygulanmıştır. Geçici olarak kapatılan müzeler, pandemi döneminde eserler üzerinden Covid-19 salgın hastalığına dikkat çekmek amacı ile dünyaca ünlü eserlerin portrelerine maske takmıştır. Birçok sanat eserlerine uygulanan maske serisi üniversite markası ve müze hak yönetiminden sorumlu Fitzwilliam Museum Enterprises Ltd (FME) aracılığı ile geliştirilmiştir. Covid-19 pandemi sürecinde müzeyi desteklemek amacı ile sanat eserlerinin dönüştürülebilecek fikirler ortaya çıkmıştır (URL-24, 2025).

Şekil 3.17: John Everett Millais, Nedime, tuval üzerine yağlıboya, 1851, Fitzwilliam Müzesi, İngiltere, 20,3 x 27,9 (URL-65, 2025)

Fitzwilliam Müzesi, koronavirüs pandemi sebebi ile başyapıt eserlere maske takılmış versiyonuyla yeniden yayınlamıştır. Mart ayında koronavirüsün yayılmasını engellemek amacıyla kapılarını halka kapatan müze, resimlerin tarzına uyacak bir biçimle maskeleri süsleyerek sanat eserlerini online olarak sergilemiştir. Hem yenilikçi hem de müşterilerin ilgisini çekmek amacıyla yapılan maske uygulaması eserlerdeki figürlerin hayattaymış gibi bir izlenim vermeyi amaçlamıştır (URL-25, 2025). Böylece 2019-2022 yılları arasında tüm dünyada hayatı oldukça olumsuz etkileyen Koronavirüs salgını online sanal sergi gibi bir kavramı da ortaya çıkarmıştır. O güne kadar sadece sanat galerileri ve müzelerde gerçekleştirilen sergilere bir yeni alternatif olarak sanal sergi kavramı ortaya çıkmıştır. Günümüzde salgın ile ilgili herhangi bir problem kalmamasına rağmen gerek ekonomik nedenler gerekse ulaşım ve sergileme pratikleri açısından çoğu galeri, üniversite veya sanatçılar online sergiyi tercih edebilmektedir.

Şekil 3.18: Rachel Whiteread, isimsiz (bubble), kâğıt üzerine litografi, 2022, Devlet Sanat Koleksiyonu, Londra, 70x46 (URL-66, 2025)

Rachel Whiteread, 1963 yılında İngiltere doğumlu heykeltıraştır. Kendisi gibi sanatçı olan annesi Patricia Whiteread 1980 yıllarında Londra Çağdaş Enstitüsü'nde feminist eserlere yer vermiştir. Rachel Whiteread sanatın çevrelediği bir ailede büyümüştür. Evinin beton bir bölümünü stüdyoya dönüştürmesi sırasında annesine yardımda bulunması sanatçının mimari, mekânsal bakış açısı ile sanatsal pratiğine önemli bir fayda sağlandığı düşünülmektedir. Sanatçının sanat eğitimi Güzel Sanatlar Okulunda başlayıp ardından Brighton Polytechnic'te devam etmiştir. İngiliz heykeltıraş Richard Wilson ile tanışarak döküm tekniğini öğrenmiştir. Whiteread, Londra'da bulunan Slade Güzel Sanatlar Okulu'nda heykel eğitimi almış, 1998 yılında mezun olmuştur. Sanatçı ilk sergisini Londra'da küçük bir galeride dört eseri ile açmıştır. Sanatçı 1990 yılında 27 yaşında tanınmasını sağlayan, Londra'da bulunan Chisenhale Galeri'nde 'Ghost' adlı eseri üretmiş ardından Turner Ödülü'ne aday gösterilmiştir. Sanatçının en önemli eseri olan 'Ghost' Londra'da bulunan yıkılması düşünülen Viktorya döneminden kalan evin teras bölümünün negatif beton dökümüdür. Whiteread yapmış olduğu çalışma ile çağdaş sanatçı olarak ün kazanmasını sağlamıştır. Eser Turner Ödülü'nü kazanmasına rağmen yerel konsey tarafından aynı gün yıkılmıştır. Turner Ödülü'ne layık görülen ilk kadın sanatçı olmuştur (URL-26, 2025).

Sanatçının 'İsimsiz (bubble)' adlı eseri Devlet Sanat Koleksiyonu için yapmış olduğu Londra 2012 Yaz Olimpiyatlarında kullandığı ilk baskı motifleridir. Eser kutlama anında üretilmiş, dairesel şekiller bir partinin ardından bardaklar ve bardaklar üzerinde bırakılan izleri taşımaktadır. Yapılan çalışma bir topluluğun bir araya gelmesini yansıtmaktadır.

Çalışmada daireler görünmez virüsün izlerini, görünmeyeni görünür kılmayı ve Covid 19 salgının mikroskobik görüntüsü resmedilmiştir. Sanatçı eserde pandeminin iletişimi ve fiziksel teması ‘balonumuzun’ içindekilere indirgendiğini yansıtmıştır. Baloncuk içinde yer alan başka bir baloncuk ile insanlar yakın çevresi ile bir araya geldiği geçmiş anlara ithafen resmedilmiştir. Sanatçı eserinde kullanmış olduğu monokrom mürekkep ve suluboya tekniği ile ince renk yıkamaları derinlik katmıştır (URL-27, 2025).

Şekil 3.19: Banksy, Game changer, 2020, Southampton Hastanesi, Güney İngiltere, 91x91 (URL-67, 2025)

Banksy olarak tanınan İngiliz sokak sanatçısı 28 Temmuz 1973 yılında Bristol’de doğmuş (Blanche, 2016), çağdaş sanat dünyasının önemli isimlerinden biri olan sokak sanatçısıdır (DeTürk,, 2015). Kimliğini gizleyen sanatçı, ilk Londra sergisini 2001 yılında Rivington Caddesi’nde duvarları beyaza boyayarak gerçekleştirmiştir. Daha sonra 2003 yılında Turf War isimli bir sergi düzenlemiştir. Kendi tarzı ile kılık değiştirerek Londra sokaklarında performans sanatını gerçekleştirmiştir (Jones, 2013). Sanatçının; yaratıcılığı, her yerde bulunması ve anonimliği sebebi ile halk ve sanat kurumları tarafından uluslararası takipçi kitlesi kazanmıştır. Sokak sanatına yönelik Banksy etkisi ile olumlu dönütler alınmıştır. Banksy’in 1990 yılından günümüze kadar olan süreçte kültürel bir fenomen haline gelmiştir. Sokak sanatı eserlerini hicivli bir anlatımla sosyal konular, çağdaş politika ve hayat hakkında konuları duvarlara yansıtmıştır (DeTürk, 2015).

Banksy’in Game Changer adlı eseri 6 Mayıs 2020 yılında Covid-19 pandemisinde sağlık personellerine teşekkür amacıyla yapılmış bir eserdir. Siyah beyaz resmedilmiş eser Southampton hastanesinin duvarına çizilmiştir. Bir metrekare olan grafitinde bir erkek çocuğu yer almaktadır. Eser günümüzün süper kahramanı olan oyuncak bir hemşireyle

oynamakta olan bir çocuk sahnesi ile betimlenmiştir (URL-28, 2025). Çocuk figürün sağına konumlandırılmış çöp kutusunun içinde süper kahramanlar yer alırken figürün havaya kaldırdığı sağ elinde ise pelerinli hemşire tasvirli oyuncak bulunmaktadır. Sağ elinde bulunan oyuncak hemşire, pelerinli ve yüzünde maske ile resmedilmiştir (URL-29, 2025).

Şekil 3.20: Neş'e Erdok, Koronavirüs, tuval üzerine yağlı boya, 92x73 cm, 2020 (URL-68, 2025)

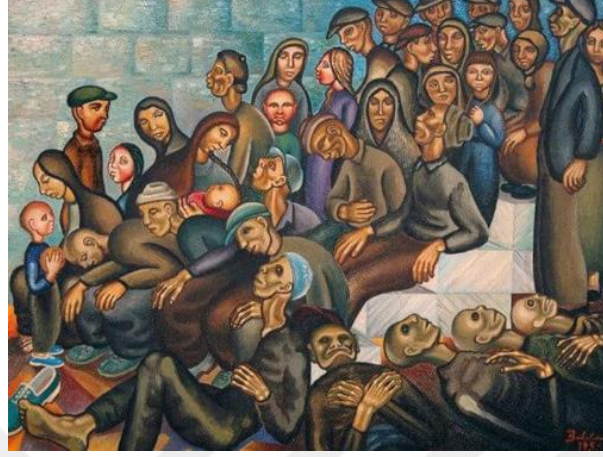
Çağdaş Türk ressam Neş'e Erdok, 1940 yılında İstanbul Üsküdar'da doğmuştur (URL-34, 2025). Sanatçı, sanat eğitimini 1957 yılında kazanmış olduğu Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü Neşet Günal Atölyesi'nde tamamlamıştır. 1963 yılında mezun olduktan sonra 1967-1972 yılları arasında devlet tarafından sağlanan burs ile Paris'e gitmiştir (Yılmaz, 2011). Fransa'ya Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ne Öğretim Üyesi olmak amacı ile giden Neş'e Erdok (URL-34, 2025), Paris'te bulunan Ulusal Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nda resim teknikleri, fresk, resim ve vitray alanında uzmanlık eğitimi almıştır (Yılmaz, 2011). Neş'e Erdok, 1972'de İstanbul'a dönmeden önce Paris'te Ecola Nationale Supérieure des Beaux-Arts'da Prof. Chaplain Midy ve Prof. Pierre Matthey de l'Etang beraberliğinde sanat çalışmaları yapmıştır. 1972'de Türkiye'ye dönen sanatçı Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi olan İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (İDGSA)'nde asistan adayı olarak Neşet Günay Atölyesi'nde göreve başlamıştır. Neş'e Erdok kariyerine 1981 yılında profesör unvanı alıp, 1990 yılında ise profesör olarak atanarak devam etmiştir. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü'nde 1990-2008 yıllarında öğretim

üyesi olarak görev yapmıştır (URL-34, 2025).

Neş'e Erdok'un üslup özelliği olarak figüratif resimler ön plana çıkmaktadır. Eserlerinde figür seçimleri yaşamın parçasından olan sokak satıcıları, çiçekçi, ayakkabı boyacısı, dilenci gibi daha asgari gelirli kesimlerden seçip kent, sokak, vapur gibi mekanlarda resmetmiştir (K. Öner & Genç, 2019). Sanatçı, kendi atölyesinde öğrencilerinin portrelerini resmetmiş, toplu taşımada (URL-34, 2025) insanları gözlemleyip ruhsal gerçeği tuvale aktarmıştır (Tansuğ, 2005). Sanatçının eserlerinde kaygılı ve karamsar renk tonları hâkim olup, motiflerde abartısız, sade, durgun bir düzenlenme vardır. Eserlerindeki figür çalışmalarında sadeleşme yaparak deformasyon biçimler ortaya koymuştur. Sanatçının sanat anlayışına göre birebir gördüğü nesneleri resmetmek yerine, insanların ruhsal, psikolojik durumlarını karakterize etmeyi amaçlayarak eserlerinde içtenlik saflık, durgunluk ve dinginlik hissettirmiştir (Yılmaz, 2011). Çalışmalarında bulunan figürlerin sosyo- ekonomik durumları, meslekleri, ruhsal durumlarını ele alıp, sokak sanatçıları, yalnızlık, ötekileştirilme, korku temaları ile farklı kültürlerden bireyleri aynı kompozisyonda buluşturmuştur (Kocaman, 2021). Sanatçı eserlerinde leke-biçim, ışık-gölge kurallarına sadık kalarak toplumsal konuları sıkça ele almış hastalık, sakatlık, çocukluk ve yaşlılık temasını çokça resmetmiştir. İstanbul Modern, Norton Simon Müzesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Devlet Resim Heykel Müzesi olmak üzere yurt içi ve yurt dışında eserleri yer almaktadır. Neş'e Erdok İstanbul'da sanat çalışmalarına devam etmektedir (URL-35, 2025).

Kısa bir süre önce tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını ile mücadele ettiğimiz süre içerisinde pek çok sanatçı hastalığın etkisini sanata yansıtmıştır. Neşe Erdok'un yapmış olduğu 'Koronavirüs' adlı çalışması pandemi döneminde ürettiği eserdir. Sanatçının koronavirüs eseri yalnızlığı ve endişeyi nitelendirmektedir. Sanatçı yapmış olduğu röportajda ilerleyen yaşı sebebi ile evden çıkmadan özel atölyesinde çalıştığını belirtmiştir. Pandemi döneminde de çalışmalarına ara vermeden devam etmiş, televizyon yayınlarında rastladığı görüntülerden ilham alarak koronavirüs adlı çalışmayı yapmıştır. Maske kullanımını sembolleştirerek bir portre üzerinde resmetmiştir. Çıplak kadın figürünün kullanmış olduğu maske üzerinde kırmızı rengi hastalığın burun üzerinde oluşan kızarmayı temsili şeklinde betimlenmiştir. Kullanılan kırmızı renk sanatçının kendi anlatımı ile palyaçoya bir gönderme olduğu yönündedir. Hüzün ve üzüntüye atıf yapan sanatçı, palyaçoya herkesin güldüğü ama asıl gerçeğin üzüntü ve hüznün olduğu yönündedir.

Figürün saçlarının dağınık olması ise virüsün betimlenmiş halidir. Resmedilen maske portrenin yüzünü kapatmış, figürün gözleri iri ve manasız bakışlar taşımaktadır (Çomak, Başar, 2024)

Şekil 3.21 İbrahim Balaban, Hastane önü, tuval üzerine yağlı boya, 1953, Ressam İbrahim Balaban Müzesi (URL-69, 2025)

İbrahim Balaban, çevresi tarafından İbrahim olarak da anılan, 1921 yılında Bursa Seçköy’de doğmuş Türk ressamdır. Sanatçı 1931 yılında üç yıllık ilkokulu bitirmesinin ardından on altı yaşına kadar tarla işleri ile ilgilenmiş, babasının sürdürdüğü karasaban ve annesinin işlediği nakışlar ile sanat kimliğini oluşmasında katkı sağladığı bilinmektedir (Balaban,1965; Göksu ve Timms, 2001: 224; Fuat, 2004: 63; Bilgin, 2008; Balaban ve Bilgin, 2009: 11 aktaran Yavuz, 2017). Sanatçı, köy işleri ile köylü insanları ilk çalışmalarında konu olarak resmetmiştir. Balaban, kaçakçılık sebebi ile 1937 yılında Bursa cezaevine girmiş, Ressam Balaban adı ile duyurulacak kişi olan Nazım Hikmet ile tanışmıştır. Sanatçı cezası bitip çıktıktan sonra cinayet sebebi ile tekrar mahkûm olmuştur. Aynı dönem babasını, karısını ve bebeğini kaybeden Balaban, acısını resim yaparak dindirmeye çalışmıştır. Nazım Hikmet koğuş arkadaşı Balaban’a verdiği yağlıboya ve fırçalar ile resim teknikleri dersi vermiştir. Koğuş arkadaşlarını ilk karakalem daha sonra yağlıboya çalışmıştır. Sanatçı 1944 yılında Bursa’dan İmranlı’ya gönderilip çalışmalarını İmranlı’da devam etmiştir. Üç yıl İmranlı cezaevinde kaldığı dönem kendini geliştirmek amacı ile kütüphaneden yararlanmış, mahkûm arkadaşlarını resmetmiştir. Üç yıldan sonra Bursa cezaevine tekrar gönderilirken yanında yedi bine yakın karakalem çalışması var olduğu bilinmektedir (Yavuz, 2017). Sanatçı bir dönem komünistlik ile suçlanmış, resimlerine karşı siyasi açıdan bir ön yargı oluşmuştur. Balaban tüm suçlamalara rağmen resim yapmaya devam ederek sanatıyla konuşup

direnmeye çalışmıştır. Nazım Hikmet Balaban'ın tanınması için tüm olanaklarını kullanmış, af ile serbest kaldıklarında 1953 yılında İstanbul Fransız Konsoloslukunda ilk sergisi açılmıştır (Akal, 1953 aktaran Yavuz, 2017). Sergide eserleri olumlu eleştirildiği kadar halkın köylü kısmını basitleştirdiği yönünde olumsuz eleştirilere de maruz kaldığı bilinmektedir. İlk sergisine yoğun ilgiden cesaret alan sanatçı, ikinci kişisel sergisini de 1959 yılında Fransız Konsoloslukunda açmıştır (Güvemli, 1959; Balaban, 1965: 4; Balaban ve Bilgin, 2009: 192 aktaran Yavuz, 2017). Ardından aynı seriyi Ankara'da Ada Apartmanı ile Bursa T.A Derneği'nde sergilenmiştir (Balaban, 1965:4 aktaran Yavuz, 2017). Açtığı sergide diğer çalışmalarından farklı işlerini koyarak kendi üslubunda tahta ve halı işlerini de sergilemiştir (Yavuz, 2017). 1961 yılında halk sorunlarını konu alan Yeni Dal Grubu ile Şehir Galeri'sinde sergi yapmış, siyasi suçlamalar ile sergi kapatılmıştır (Yılmaz,2004:28 aktaran Yavuz, 2017). Sanatçı, 1976 yılında Ankara'da, 1977 yılında İstanbul'da, 1978 yılında İzmir ve 1979 yılında Frankfurt, Mainz, Berlin, Münih, Hamburg, Hannover, Köln, Nürnberg'de sırasıyla sergi açmaya devam etmiştir (Yavuz, 2017). İbrahim Balaban, İbram olarak değil Köylü Ressamı Balaban olarak anılmaya başlanmıştır. 1953 yılından 2016'ya kadar sayısız sergiler açmış, konferanslara katılmış ve dersler vermiştir. İbrahim Balaban vefat edene kadar ilk gün gibi resim çalışmalarına devam etmiştir (Yavuz, 2017). Sanatçı 9 Haziran 2019 tarihinde çoklu organ yetmezliği sebebi ile 98 yaşında hayatını kaybetmiştir (URL-32, 2025).

İbrahim Balaban'ın eserlerinde, onu beslediğine inandığı yaşadığı toprakları konu alarak bir hikâye anlatmaya çalıştığı bilinmektedir. Kendi kendini yetiştiren bir sanatçı olarak, hayatının zorlu mücadelesinde sanata tutunmuştur. Sanatçının eserlerinde kendi hayatına dair izlere rastlanılmaktadır. İbrahim Balaban'ın eserlerinde Nazım Hikmet ile mahkûm günlerini, babasının vefatı, namus cinayeti sebebi ile tekrar mahpushane hayatı, köy hayatı, alışamadığı şehir yaşamı, doğum, ölüm, göç gibi toplumsal konuları ana temaları olmuştur (Yavuz, 2017). İbrahim Balaban'ın Hastane Önü adlı eseri hastalık konusunu işlediği ve eserde bulunan figürlerin hastalıkla mücadele içinde olduğunu duruş ve ifadelerine yansıtmıştır. Hastane merdivenini mekân olarak ele alan sanatçı, figürlerden biri ayakta konumlandırılmış, bir grup oturmakta ve yatar pozisyonda resmedilmiş figürler çaresiz bir biçimde ölümü beklerken resmedilmiştir. Eserin ön planında konumlandırılmış iskelet formunda resmedilmiş figürler bulunmaktadır. Resmedilen iskeletlerin ölüme yürüdüğü ve mutsuzluğun yansıtıldığı dramatize edilen yüzler sanatçı tarafından toplumsal gerçeklere değinmesi ise sanatçının duyarlılığını göstermektedir (Yabalak, 2020).

4. SANATÇILARIN YAŞADIĞI HASTALIKLARIN SANATLARINA YANSIMASI

Bu bölümde, Sanatçıların bizzat kendilerinin yaşadıkları hastalıkların, travmaların, onların sanat eserlerine nasıl yansıdığı Türk ve dünyadan ünlü ressamlardan örnekler verilerek açıklanmıştır.

Toplumları etkileyen salgın hastalıkların sanat ve sanatçıları etkilemesi gibi sanatçıların yaşadıkları bireysel rahatsızlıkların da onların sanatlarında olumlu ya da olumsuz etkileri olabilmektedir. Bu hastalıklar kimi zaman sanatçıların eserlerini, tarzlarını üretkenliklerini tamamen değiştirmelerine sebep olabilmektedir. Özellikle sanatçıların yaşadığı psikolojik rahatsızlıklar eserleri üzerinde belirgin etkiler bırakabilmekte, bazen sanatçıların üretkenliklerini olumsuz yönde etkilerken bazen de sanatçıların içlerinde bulundukları ruhsal rahatsızlıklardan kurtulma yöntemi olarak sanata sığındıkları ve sanatın iyileştirici gücünden olumlu yönde etkilendiklerine de rastlanılmaktadır.

Bu bölümde yaşamı boyunca şizofreni hastalığı ile mücadele eden Viktorya dönemi İngiliz ressam Richard Dadd'ın bu hastalığının sanatını nasıl etkilediği incelenmiştir. Yaşamı boyunca şizofreni ile mücadele eden sanatçının bu rahatsızlığının eserlerini, üretimini nasıl etkilediği incelenmiştir. Daha sonra Fovizm sanat akımının öncüsü olarak bilinen Henri Matisse'in hayatı ve eserleri araştırılmış, özellikle yaşlılık yıllarında hayatını oldukça etkileyen sağlık sorunlarının sanat eserlerine yansıma şekli saptanmaya çalışılmıştır. Henri Matisse'nin eserleri renk, doku, malzeme, anlatım biçimi bağlamında ele alınarak yaşadığı rahatsızlığın sanatını etkileme biçimi üzerinde durulmuştur. İllüstrasyon sanatçısı olan Louis Wain'in de hayatında yaşadığı olumsuz olaylar ile mücadele ettiği psikolojik rahatsızlıkları bulunmaktadır. Sanatçının yaşadığı bu psikolojik rahatsızlık eserlerine oldukça yansıdığı ve hastalık öncesi ile sonrasının sanat eserlerindeki değişimi büyük oranda etkilediği görülmüştür. Çağdaş Türk ressam Aliye Berger'in yaşamı araştırılmış, yaşamı boyunca yaşadığı olumsuz hastalıkların sanatı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Cumhuriyet dönemi Türk ressam Fikret Mualla Saygı'nın hayatı incelenmiş ve yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen resim yaptığı, mücadele ettiği alkol bağımlılığın sanatına nasıl yansıdığı araştırılmıştır. Empresyonist akımının öncüsü olarak bilinen Claude Monet'in de yaşadığı görme probleminin sanatına nasıl yansıdığı incelenmiştir. Görme sorunu yaşamadan önceki

ve sonraki eserleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Türk ressam Eşref Armağan görme engelli olarak doğmuştur. Doğuştan görme engelli bir birey olarak sanatına nasıl başladığı ve devam ettirdiği eserleri üzerinden incelenmiştir. Yaşamı boyunca salgın hastalıklar ve bağımlılıkları ile mücadele eden Amedeo Modigliani'nin bu hastalıklarla birlikte sanatının nasıl şekillendiği incelenmiştir. Çağdaş Türk ressam Ahmet Yeşil'in hayatı incelenerek yaşadığı talihsiz olaydan sonra tekerlekli sandalyeye mahkûm olmasının hayatını ve resim sanatını nasıl etkilediği incelenmiştir. Meksikalı sanatçı Frida Kahlo'nun geçirdiği trafik kazasının sembolik bir şekilde eserlerine yansımaları ve sanatçının tüm hayatını olumsuz yönde etkileyen talihsiz olayın izlerini sanat eserlerindeki yeri incelenmiştir.

4.1. Richard DADD

Richard Dadd 1 Ağustos 1817 yılında İngiltere'nin Chatham kentinde doğmuştur (Richard Dadd (1817-1886)). Viktorya dönemi İngiltere'sinin bir ressamı olan Richard Dadd, çocukluk döneminden itibaren resim dâhisi olarak tanımlanmıştır. Sanatçı, on yedi yaşında Kraliyet Sanat Akademisi'ne kabul aldıktan sonra Londra'ya taşınmıştır. Sanatçı, iddialı sanat anlayışı ile takıntı derecesinde detaylı boyamaları, uhrevi sahneleri betimlediği çalışmalar ve peri konulu sanat eserleri ile dikkat çekmektedir (URL-36, 2025). Richard Dadd, 1830 yılında "The Clique" adlı avangart sanat topluluğu kurulmasında öncülük etmiş, sanatçılar ile sanatın; akademinin ideallerine göre değil halka göre değerlendirilmesini savunmuşlardır (URL-37, 2025). Topluluk ile Dadd'in ilişkisi sona erdikten sonra sanatçı Orta Doğu turuna çıkmıştır. Bu seyahatin sanatçıya ilham kaynağı olduğu bilinmektedir. Sanatçının seyahatinden sonra akıl sağlığı yerinde olmadığına dair teşhis konulmuştur (URL-38, 2025). Richard Dadd gördüğü sanrılar sebebi ile 1843 yılında babasını öldürmüştür. Sanatçı babasının ölümünden sonra 1844 yılında suçlu akıl hastanesine yatırılmıştır (Richard Dadd (1817-1886)). Şizofreni teşhisi konulan Dadd'in, en iyi sayılabilecek eserlerini akıl hastanesinde yaptığı bilinmektedir. Şizofreni, bireyin davranış, duygu ve düşüncelerini etkileyen işlevsel bozukluğa sebep olan ruhsal bir hastalıktır (Öztürk ve Uluşahin, 2014'e atfen Şahin ve Altun, 2022). Hastalığın; sanrılar görme, dezorganize konuşma, ileri derece dağınık davranış, duygusal katılımda azalma gibi belirtileri mevcuttur (Sancaktar, 2017). Hastalığın aşamaları başlangıç, alevlenme ve remisyon süreçlerini barındırmaktadır (Karagöz, 2024). Başlangıç sürecinde anlaşılamayacak kadar hafif düzeyde kaygı, içe kapanma, takıntılar, başarısızlık, keyifsizlik, isteksizlik gibi belirtiler

gözlemlenmektedir. Akut alevlenme sürecinde hastanın gerçeklik algısını yitirdiği, halüsinasyon görme, yanlış inanışlar, konuşmada karmaşa gibi belirtilere rastlanılmaktadır. Remisyon döneminde ise hasta tedavi edildiği takdirde iyileşme gerçekleşmektedir (URL-38, 2025).

Şekil 4.1: Richard Dadd, Peri Feller'in usta vuruşu, tuval üzerine yağlı boya, 50x39,5, Tate galerisi, Londra, 1864 (URL-70, 2025)

Richard Dadd'in "Peri Feller'in Usta Vuruşu" adlı eseri akıl hastanesinde tedavi edilirken yapmış olduğu bilinmektedir. Eserin yapımı dokuz yıl sürmesine rağmen tamamlanmış bir resim olmasa da sanatçının başyapıt eseri olarak kabul edilmektedir. Eser, sanatçı tarafından ince detaylar ile işlenmiş, üst üste boya katmanları ile üç boyutlu hale gelmiştir. Sanatçı, eseri henüz tamamlamışken kurumlar tarafından transfer edilmiş, eserdeki karakterleri açıklamak amacı ile şiir yazmıştır. Sanatçı tarafından tamamlanmamış olan eser 'Quasi' (yarım) olarak nitelendirilmektedir (URL-39, 2025). Eserin odak noktasında bulunan baltası ile fındık kırmak üzere olan oduncu hareket halinde, diğer figürler hareketsiz biçimde resmedilmiştir. Eserin sağ üst bölümünde bulunan figür ressamın babası olarak tasvir edilmiştir (URL-39,2025). Eserde papa ve Shakespeare'in Oberon ve Titania yer almaktadır. Eserin sürrealizm sanat anlayışına öncülük ettiği, 20. Yüzyılın sanatçılarına ilham kaynağı olduğu bilinmektedir (URL-40, 2025). Sanatçı, hayatının geri kalanını Broadmoor Hastanesinde geçirmiş, 1886 yılında 68 yaşında hayatını kaybetmiştir (URL-39, 2025). Sanatçının diğer çalışmalarında da peri ve büyü konular yer almaktadır. Örneğin

‘Bu sarı kumlara gel’ eserinde peri ve büyü konulu eserlerinden biridir.

4.2. Henri MATISSE

Fovizm akımının öncüsü olarak bilinen Henri Matisse, 31 Aralık 1869 yılında Kuzey Fransa’nın Le Cateau Cambrésis kentinde doğmuştur (Öztekin ve Tüzün, 2023). Matisse, lise öğrenimini doğduğu kentte tamamlamasının ardından hukuk eğitimi almak için Paris’e gitmiştir. Sanatçı, hukuk eğitimi aldıktan sonra asistan olarak bir avukatın yanında çalışmaya başlamış aynı zamanda çizim kursuna gitmiştir (Arıcı, 2015). 1890 yılında Matisse, fitik ameliyatı sonrası bir süre hastanede tedavi olmuş, doğduğu kente ailesinin yanına dönmek zorunda kalmıştır. Annesi tarafından Matisse’e hediye olarak alınan boya malzemeleri ile resim sanatı tutku haline gelmiştir. İyileşme sürecinin ardından hukuk alanından ayrılıp tamamen sanata yönelen sanatçı, daha iyi sanat eğitimi almak için Paris’e gitmiştir (Seçer, 2010). İlk sanat eğitimine Julian Akademi’sinde (Seçer, 2010) başladıktan sonra 1895 yılında Güzel Sanatlar Okulu’nda (Ecoledes Beaux Arts) Moureau’nun öğrencisi olarak devam etmiştir (Arıcı, 2015). Sanatçı, sanat eğitimi aldığı sırada Marquet, André Derain ve Charles Camoin gibi sanatçılar ile tanışmıştır. Matisse bulunduğu dönemde post izlenimci sanatçıların etkisi ile renk kavramı üzerinde yoğunlaşmış ve bu durum sanat hayatının seyrinde önemli rol oynadığı bilinmektedir. Sanatçı, sanat araştırmaları esnasında Paul Cézanne ve Paul Signac’ın eserlerini incelemesinin ardından kendi sanat anlayışı ile daha net yargılara ulaşmıştır. Bu doğrultuda etkilendiği sanatçıların eserlerinde gördüğü güçlü ışık, zıt ve saf renkleri kullanarak Fovizm sanat akımının öncüsü olmuştur. Farklı resim teknikleri deneyen sanatçı üç boyutlu eserler de üretmiş, bir dönem fovizm etkisinden çıkmıştır. Tekrar eserlerinde fovist etkileri görülen sanatçının daha olgun ve dengeli boyamalar yapmıştır. 1950’li yıllarında kanser hastalığı ile mücadele etmiş ve hastalık sürecinde yeni resim tekniği geliştirerek guaj boya ve kâğıt kesimlerinden kolaj tekniği ile kompozisyonlar yapmıştır. Sanatçı hastalıktan sonra umutsuzluğa kapılmayıp sanatı bırakmamış aksine daha fazla eser üretmeye başlamıştır. Hastalığı sebebi ile tekerlekli sandalyeye mahkûm olmuş ve yağlı boya kullanması sakıncalı hale gelmiştir. Matisse su bazlı boya tercih ederek ‘cut out’ tekniği ile kolaj çalışmalarını yapmıştır (Öztekin ve Tüzün, 2023). Yaşamı boyunca birçok resim tekniği deneyen ve üreten Matisse sanat tarihi için önemli bir isim olmuştur. 3 Kasım 1954 yılında kalp krizi sonucu hayatını kaybetmiştir (Seçer, 2010).

Şekil 4.2: Henri Matisse, Yaşama sevinci, 174-238 cm, 1905-1906, Philadelphia, Barnes Vakfı Koleksiyonu (URL-71, 2025)

Henri Matisse'inin 'Yaşama Sevinci' adlı eseri olaylı bir eser olmakla birlikte 1906 yılında Bağımsızlar Salonu'nda tek yapıt olarak sergilenmiştir (Lynton 2004:52 aktaran Shahmari, 2014). Sanatçının yaptığı eser arkadaşları tarafından eleştirilirken esere yanıt olarak Picasso 'Avignonlu Kızlar' adlı tabloyu yapmıştır. Matisse ve Picasso'dan esinlenen Cezanne ise 'Yıkılanlar' adlı eser yapmıştır (Lynton, 2004: 52 aktaran Shahmari, 2014).

Eserde cennet bahçesi huriler ile dolu bir biçimde betimlenmiştir. Kompozisyonda mekân ağaçlık alanlar ile çevrelenmiş, çimenlerin üzerinde dans eden, sevişen, kaval çalan ve yatmakta olan figürler mevcuttur. Resmedilen figürler, yuvarlak hatlı, akıcı ve belirgin konturlar ile çizilmiş, nesneler ve figürler saf renkler ile boyanmıştır (Yılmaz, 2006:43 aktaran Shahmari, 2014). Eserde sanki Doğu hareminden Batı resim sanatına geçen kadınlar ile karşılaşmaktadır. Resmedilen mekânda Doğu resim sanatından etkiler görülmektedir. Resmin odak noktasında çimenler üzerine uzanan figürler, tam önlerinde ve eserin en sağında kaval çalan figürler resmedilmiştir. Kaval çalmakta olan figürler Batı sanatında önemli bir yeri olan Antik Yunan mitolojisinin kır tanrısı Pan olarak betimlenmiştir. Sanatçı tüm kültürlerin ortak bir temasını ele almış, ilkbaharın gelişi kutlanan bir sahne resmetmiştir. Eser Doğu hareminden esinlenerek çıkardığı figürlerin Batı sanatının önemli figürü olan Pan'ı kompozisyona yerleştirerek iki farklı kültürü ve sanat anlayışını harmanlayarak resmetmiştir. Eserin üst bölümünde bulunan dans eden figürler sanatçı tarafından daha sonra resmedilen 'Dans' isimli eserinin habercisi niteliğini taşımaktadır. Sanatçının, sanat aracılığı

ile topluma ulaştırmayı amaçladığı mesaj ise yaşama sevincini, yaşamın güzellikleri ve sevinçler şeklinde olmuştur (Shahmari, 2014). Matisse'nin hastalığından önce yapıldığı bilinen Yaşama sevinci adlı eserinde renkler canlı bir biçimde kullanılmıştır. Sonraki çalışmalarında 'cut out' tekniği ile su bazlı boya kullanarak çalışmalar yaptığı bilinmektedir.

şekil 4.3: Henri Matisse: Sanatçının sanat eseri üretirken görüntüsü (URL-72, 2025)

şekil 4.4: Henri Matisse, Ikarus (Icare), kâğıt kolaj, jazz serisinden, 1947, İskoç Ulusal Modern Sanat Galerisi (URL-73, 2025)

Henri Matisse'in sağlık sorunları ile tekerlekli sandalyeye mahkûm olması onun sanat eserleri üretmesine engel olmamış en üretken olduğu dönem olmuştur. Sanatçı yaşamının son dönemlerinde kolaj tekniğı ile eserler üretmiştir. Sanatçı 1947 yılında 'Jazz' adlı kolaj ve baskıdan oluşan bir seri üretmiştir. Yirmiden fazla olan seri, sanatçının el yazıları ve kaligrafik metinlerden oluşmaktadır. Seri, müziğın ritmi ve notaların tekrarının görsel yansıması olmuş, Fransız müzikhol ve sirk dünyasından imgeler alınarak mitoloji ve efsanelere gönderme yapmıştır. Sanatçı eserde aşk, kader ve ölüm gibi kavramları kullanarak kendi otobiyografik anlatımıyla hareketli ve dengeli bir bütün oluşturmuştur. Jazz adlı kolaj çalışmasında canlı renkler kesilip kompozisyon oluşturulmuş, ressam tarafından hayatın kendisine göndermede bulunması için başta 'Sirk' adı düşünülmüştür. Ritim duygusu daha fazla olduğu için seriye Jazz adı verilmiştir (Öztekin ve Tüzün, 2022). Sanatçının kolaj çalışmalarından olan Ikarus aldı eseri hastalığın beraberinde eserlerinde yağlı boya kullanması sakıncalı hale geldikten sonra ortaya çıkan eserler arasındadır. Hastalığının getirmiş olduğu malzeme ve hareket alanının kısıtlılığı sebebi ile yeni bir teknik geliştirerek kolaj çalışmalarını hayatını son dönemlerinde yaptığı bilinmektedir. Sanatçının hastalık öncesi eserlerinden 'Şapkalı kadın' çalışmasında boya kullanarak hastalık yapmış, 'Mavi Nü' eserin de ise tek renk kolaj çalışması yapmıştır.

4.3. Louis WAIN

Louis Wain, 1860 yılında Londra'da doğan karikatür stili çalışmalar yapan bir illüstrasyon sanatçısıdır. Sanatçının çocukluk yıllarında fiziksel zayıflığı nedeni ile 10 yaşına kadar okula başlayamadığı bilinmektedir. Sanatçı, 1877 yılında West London School of Art'da (Batı Londra Sanat Okulu) sanat eğitimini tamamlamıştır. Sanatçı, eğitimini tamamlamasının ardından sanat öğretmeni olmuş daha sonra öğretmenlikten vazgeçip illüstratör olarak Illustrated Sporting and Dramatic News (Resimli Spor ve Dinamik Haberler) ile çalışmaya başlamıştır (McGennis, 2014). Sanatçı kendisinden 10 yaş büyük olan Emily Richardson ile evlenmiş, bir süre sonra eşine meme kanseri teşhisi konulmuştur. Sanatçı, eşinin hastalığı boyunca onu mutlu etmek adına kedi almıştır. Wain daha önce hiç kedi resmi yapmamasına rağmen birçok açıdan kedi resmi çizmiştir. Sanatçı eşinin ölümünden sonra saplantı haline dönüşecek kadar kedi resmi çizmeye devam etmiş, çizimi 11 gün süren 150 karelik 'Bir Kedinin Noel Partisi' adlı serisi gazetede yayımlanmıştır. Kedileri, insanların yaptığı işler ile tasvir etmiş ve halk tarafından oldukça büyük ilgi görmüştür (URL-41, 2025). Bir süre sonra kedisi ve kız kardeşinin de ölümüyle birlikte ruhsal çöküntü yaşamaya başlamıştır.

Sanatçı, hayatta olan bir diğer kız kardeşine fiziksel şiddet uygulamasının ardından 1924 yılında psikiyatri kliniğine yatırılmıştır (Damiani ve Poli, 2018). Sanatçının kaldığı hastane gazeteciler tarafından fark edilip ona daha iyi bakılması amacı ile kampanyalar başlatılmıştır. Bethlem Hastanesi çalışanları tarafından uygun ortam hazırlanmış, sanat eserleri üretmesi için olanak sağlanmıştır. Sanatçı 1939 yılında hastanede yatmakta olduğu sürede hayatını kaybetmiştir (URL-41, 2025). Wain'in sanatında hayatının farklı dönemlerinde sürekli değişen stili ile zihinsel bozulmasının bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Damiani ve Poli, 2018). Araştırmalar doğrultusunda sanatçı şizofreni semptomları ile çok benzer nitelik taşıyan Asperger sendromu olduğu bilinmektedir. Hastalığın sanatçı üzerinde becerisinde bozulma gözlenmemiş, sanat eserleri üretmeye hayatı boyunca devam etmiştir (Fitzgerald, 2002). Asperger sendromu otizm çeşitlilik bozuklukları arasında yer alan kişide sosyal becerilerinde zorluk yaşanmasına sebep olan gelişimsel bir bozukluktur. Kişide herhangi bir zekâ sorunu bulundurmeyen, dar ilgi alanlarına sahip olup tek bir konuya odaklanmış o konuda özel yetenek ve beceri görülmektedir (URL-42, 2025).

Şekil 4.5: Louis Wain, Kaleydeskop kedi 8, 1930 (URL-74, 2025)

Louis Wain, hastalığının ilerleyen süreçlerinde kedi resimlerini daha soyut formlarda çizmeye başlamış, dinamik ve son derece hareketli desen çalışmaları haline gelmiştir. Sanat tarihçisi Frances Spalding'e göre sanatçının çalışmaları çılgın ve pürüzlü bir hal almıştır. Yapılan desenler halk tarafından anlaşılmasa da Wain'in elektriğe olan ilgisinden ilham aldığı yönünde düşünülmektedir. Sanatçı, sanatın iyileştirici gücünü esas alarak eşini

güldürmek amacıyla ürettiği kedi çizimleri ile çıktığı yolculukta kendisinin de sağlık sorunlarına sanatın iyi geldiğini düşünmüştür. Bazı araştırmacılara göre sanatçının kedi illüstrasyonları dizisinin daha parçalı hale gelmesinin sebebinin, hastalığı yüzünden zihninin bulanık olduğu yönündedir. Kaleydoskop kediler serisi 8 kedi illüstrasyonundan oluşmaktadır. Sanatçının Kaleydoskop Kediler serisi psikoza temsil ederek kedilerin parçalanmış ve Kübist çalışmalara dönüşmesi, sanatçının eserleri üretirken zevk aldığı yönünde yorumlanmıştır (URL-43, 2025).

Şekil 4.6: Louis Wain, Arkadaşım Prens, illüstrasyon, 1900-1910, Victoria ve Albert Müzesi, 53,3x35.2 (URL-75, 2025)

Kedileri farklı açılardan çizen Louis Wain'ın yapmış olduğu “Arkadaşım Prens” adlı eseri bir illüstrasyon çizimdir. Kedilerin insan özellikleri ile resmedildiği eserde, erkek kıyafetleri giymiş bir kedi iki çifti birbirleri ile tanıştırtıyor biçimde resmedilmiştir. Köy yolunda geçen sahnede eserin soluna konumlandırılmış erkek kedi şapkasını çıkartırken resmedilmiştir (URL-44, 2025). Sanatçının yapmış olduğu bu eser henüz Asperger sendromu teşhisi konulmadan önce resmedilmiştir. Araştırmalarda Louis Wain'e teşhis konulduktan sonra eserlerindeki kedi figürlerinde değişime rastlanılmıştır. Sanatçının hastalıktan önce eserlerine bakıldığında kedi figürlerinin insan formunda resmedildiği ‘A Cats Christmas Dance’ adlı eserinde de görülmektedir.

4.4. Aliye BERGER

Aliye Berger, 1903 yılında Büyükkada’da dünyaya gelmiş ilk Türk kadın gravür sanatçısıdır. Sanatçı bir aileye sahip olan Berger; babası Mehmet Şakir Paşa, yazar aynı zamanda resim

ve fotoğraf alanında amatör çalışmalar yapmış, abisi Cevat Şakir Kabaağaçlı (Halikarnas Balıkcısı) ressam ve yazardır, ablası Fahrünnisa Zeyd ise ressamdır. İlköğrenimini, babasının kurulmasında büyük katkı sağladığı Büyükkada'daki ilkokulda tamamlamıştır. Küçük yaşlardan itibaren dil eğitimi alan sanatçı, ilkokul öğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul'da Notre Dame de Sion isimli Fransız okuluna gitmiştir. Babası Şakir Paşa öldüğünde 11 yaşında olan Berger, kayıplarından sonra aile maddi sıkıntıya girmiştir. I. Dünya Savaşı'nın başlaması sebebi ile okulu kapatılmış, ablası Fahrünnisa ile birlikte 1915 yılında Madame Braggiotti'nin özel Fransız Okuluna gitmiştir. Pahalı bir okul olmasına rağmen annesi tüm çocuklarını özel okulda eğitim almasını sağlamıştır. Aliye Berger, 1920 yılında sınavına girdiği Fransız Konsoloslugu tarafından lise diploması almaya hak kazanmış, aynı yıllarda piyano ve resim dersleri almıştır. Sık sık ablası ressam Prenses Fahrünnisa Zeyd'i ziyarete Berlin ve Paris'e gitmiş, sanat hareketlerini yakından takip etme fırsatı bulmuştur. 1924 yılında Şakir Paşa köşkünde müzik dersleri veren keman virtüözü ve pedagog Carl Berger Boronai ile Aliye Berger tanışmış, 1947 yılında evlenmişlerdir. Sanatçı, eşini kalp krizi sonucu kaybetmiş, büyük bir buhrana girmiştir. Ablası Fahrünnisa Zeyd'in desteği ile Londra'ya gitmiş, gravür ile tanışıp hüznünü, acısını metal plakalara kazımıştır (Sönmez, 1994 aktaran Gül, 2016). Aliye Berger, Londra'da John Bureland Wright atölyesinde eğitim almış, resim ve heykel alanında başarılı olamamıştır. Evde yapmış olduğu gravür baskıları hocalarına göstermesi sonucu çalışmaları ve eğitimi gravür yönünde olmuştur. Gravür alanında büyük başarı elde eden sanatçı, bir röportajda 'bakır levhalarda boşalan ve doldurmaya çalıştığım hayatım' yönünde açıklama yapmıştır. 1947-1950 yıllarında Londra'da ilk gravür ürünlerini vermiş, 1950 yılında İstanbul'a dönmüştür. Döndüğünde İstanbul'da gravür çalışmalarında zorluk yaşamış, malzeme yetersizliğinden dolayı gravürü bırakmayı düşünmüştür. Hatta Ahmet Emin Yalman'ın, sanatçı için küçük parçaları basabilecek makina yaptırdığı bilinmektedir. İlk kişisel sergisini 1951 yılında İstanbul'da Fransız Konsoloslugu'nda açmış, çalışmaları zor satılmasına rağmen çalışmalarını sürdürmüştür. Sanatçı, Narmanlı Han'da çalışmalarını sürdürdüğü bir ev tutmuştur. Birçok sanatçının da atölyesinin bulunduğu Narmanlı Han, 1950-1975 yılları arasında İstanbul Beyoğlu'nda en canlı sanat merkezi olmuştur. Narmanlı Han tüm imkânsızlıklar ve yokluklara rağmen sanatçı için hayatında önemli rol oynamıştır. Sanatçının sağlığı Londra'ya gittiği dönemlerden itibaren bozulmuş, ailesinde de bulunan bir akciğer hastalığı ile mücadele etmekte olduğu bilinmektedir. Aliye Berger, sağlığına hiç dikkat etmeden içki ve sigara tüketmiş, yoğun bir şekilde çalışmalarını sürdürmüştür. Sanatçı, 70'li yıllarda tanınmış bir ressam olarak açtığı son sergide üşütmüş ve hastalığı

nüksetmiştir. Yatırıldığı hastane penceresinden İstanbul Boğazı'nın yapılışını seyretmiş, hasta yatağında bile çalışmalarına devam etmiştir. Berger, 9 Ağustos 1974 yılında isteği üzerine Büyükkada'da vefat etmiştir. Yaşamı boyunca renkli eldiven, şapka takan ve en sevdiği renk pembe olan sanatçının cenazesinde yeğeni sanatçı Füreyâ Koral tabutunun üzerine pembe eşarplar sarmıştır. Büyük aşkı olan Carl Boronai ile birbirine sarılmış mermerden iki insan vücudu formunda mezar taşının altında yatmaktadır (Noyan, 2002).

Şekil 4.7: Aliye Berger, Boğaz köprüsü yapılırken, gravür baskı, 1974, 65x27 (URL-76, 2025)

Aliye Berger, hayatına sayısız çalışmalar sığdıran, çağdaş Türk resim sanatına önemli katkıda bulunan ressamlardan biri olmuştur. Sanatçı gravür çalışmalarında kurgulamış olduğu kişiliğinin yansımalarını aktarmıştır. Sevdiğini, eşini kaybetmenin acısını iyileştirmenin yolunu gravür resimlerde bulan ve gravürlerinde, acılarını, sevinçlerini, hüznlerini, anılarını ve yaşamından izleri yansıtmıştır. Çalışmalarında genellikle renk kullanmadan, siyah-beyaz gravürleri tercih etmiştir. Gravürleri kâğıt dışında; zımpara kağıtlara, tülbent ve kasap kağıtlara basarak sanatçının özgün ve farklı doku yakalamasını sağlamıştır. Sanatçının ilk ele aldığı konular; Carl Berger, güncel yaşamdan kesitler ve

Büyükada olmuştur. Daha sonra çalışmalarında iç mekân ve peyzajları ağırlıklı olarak yansıtmıştır. Sanatçı, kendi psikolojik durumunu kompozisyona eklediği sıradan nesnelere metaforik anlam yükleyerek betimlemiştir (Sönmez, 1994 aktaran Gül, 2016).

4.5. Fikret Mualla SAYGI

Fikret Mualla, Cumhuriyet dönemi Türk resim sanatında önemli bir yere sahip olan 1903 yılı İstanbul doğumlu ressamdır. Bürokrat bir aileye sahip olan sanatçının çocukluğu Kadıköy’de geçmiş, futbol oynarken sakatlığı sebebi ile topal kalmıştır. Yaşadığı talihsiz olaydan sonra hayatı boyunca aşağılık duygusunu aşamadığı bilinmektedir. Sanatçı, Galatasaray Lisesi’nde yatılı olarak okurken İspanyol Gribine yakalanmış, hafta sonu aile ziyaretine gittiğinde hastalığın bulaşması sonucu annesi hayatını kaybetmiştir. Annesinin vefatı üzerine babasının başka bir kadını eve getirmesine tepki gösteren Fikret Mualla, uzaklaştırılmak için İsviçre’ye gönderilmiştir. (Diğler ve Soylu, 2023). İsviçre’ye mühendislik fakültesi okuması için gönderilen sanatçı, resim tutkusunu fark edip Zürih’ten Münih’e geçip Güzel Sanatlar Akademisine girmiştir. Berlin’de Hale Asaf ile tanışıp karşılıksız aşk yaşamıştır (Bozdemir, 2012). Fikret Mualla, Almanya’da bulunduğu süre içinde alkol bağımlılığı sebebi ile tedavi görmüştür. Sanatçı, 1927 yılında Türkiye’ye dönmüş, ilk Galatasaray Lisesi’nde ardından Ayvalık ortaokulunda resim öğretmenliği yapmıştır. İstanbul’da kitap, dergi illüstrasyonları ve sahne kostümleri çizerek geçimini sağlamıştır. İstanbul’da bulunduğu dönemde Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları hastanesinde bir buçuk yıl tedavi görmüştür (Diğler ve Soylu, 2023). Sanatçının yaşadığı alkol problemi ve aykırı kişiliği ile birçok kez polisle başı derde girmiştir. Yapılan Atatürk portresini beğenmemesi sonucu esere hakaret etmiş, Atatürk’e hakareten nezarete alınmıştır. Bakırköy’den alınan rapor ile ceza almamış, Paris’e gitme kararı almıştır. Sanatçı, Paris’e gidip ilk sergisini 1954 yılında açmış, sergide tüm eserlerinin satılmasına rağmen hiçbir gelir elde edememiştir. Çevresi tarafından sanatçı ‘deli’ olarak anılmıştır. Araştırmalarda sanatçının bu denli hırçın karaktere sahip olmasının sebebi çocukluğunda yaşadığı travmalar olduğu yönündedir. Fikret Mualla kendi kendini yetiştirmiş bir sanatçı olarak, hayatındaki tüm zorluklara rağmen resim yapmayı hiç bırakmamış, resim onun için yaşama sebebi olmuştur. Paris’te çıkan işgal ile kâğıt bulamamış, duvarlara asılan afişlerin temiz kalan bölümüne guaj boya yaparak içtiği şarap ve yediği yemek karşılığında restoranlara bırakmıştır. Sanatçı parasız kalıp sokaklarda yatmış olmasına rağmen hep sanata tutunarak fırçasını bırakmadığı bilinmektedir.

Araştırmalar doğrultusunda elde edilen bulgulara göre Berlin’de ekspresyonizm sanat anlayışını benimsemiş ancak kendine özgü mizacı ile resim yapmıştır. Fikret Mualla’nın arkadaşları sanatçı hakkında ‘hayatının dağınıklığı sanatına yansıtmamış, düzenli ve tertemiz boya fırçaları kullanmıştır’ şeklinde bahsetmektedir 1934 yılında soyadı kanunu çıkması ile hayata bakış açısı karşılıklı saygıdan geçtiği için ‘Saygı’ soyadını aldığı bilinmektedir (Bozdemir, 2012). Sanatçı, 1967 yılında tedavi gördüğü akıl hastanesinde vefat etmiş, Paris’te kimsesizler mezarlığına gömülmüştür (Özsezgin, 2015 aktaran (Diğler ve Soylu, 2023).

Şekil 4.8: Fikret Mualla Saygı, Balon satıcısı, kâğıt üzerine guaj boya, 1961, Oya-Bülent Eczacıbaşı Koleksiyonu, 55x65 cm (URL-77, 2025)

Fikret Mualla’nın eserlerinde sokak barları, müzisyenler ve kalabalıklara rastlanırken aslında kendi yalnızlığına bir gönderme yaptığı bilinmektedir. Eserlerinde renkli soyutlanmış figürler, kalabalığın içinde derin yalnızlıkları resmedilmiştir. Figürler her ne kadar yakın resmedilse de aralarında hep bir uzaklık söz konusu olmuş, farklı sosyal gruptaki insanlar yan yana konumlandırılmıştır. Kompozisyonda, kent insanların yalnızlığının sahnelendiği bir oyun parçası gibi yansıtılmıştır. Eserlerinde estetik kaygıdan uzak; nesneler, resimde var olan her şey sanatçı için bir araç olmuştur. Fikret Mualla’nın eserlerinde yaşantısının biçimsel olarak yansıdığını, sanatıyla yaşamını paralel doğrultuda olduğu görülmektedir. Renkli, neşeli resmettiği figürler sanatçı tarafından örtük bir biçimde duyduğu özlemi yansıttığı düşünülmektedir (Bozdemir, 2012).

4.6. Claude MONET

Claude Oscar Monet, 1840 yılında Paris'te doğmuş empresyonizm akımının öncüsü olarak bilinen bir sanatçıdır. Sanatçı 5 yaşındayken Le Havre'ye taşınıp, 1851 yılında aynı bölgede bulunan sanat okuluna başlamıştır. İlk eserlerinde realist bir üslup benimsemiş daha sonra karikatür çalışmalar üretmeye başlamıştır. Çalışmaları ün kazanıp para kazanmaya başlamış ancak yaşadığı bölgede çalışmalarını geliştiremeyeceğini düşünerek halasının yanına Paris'e gitmiştir. Monet, 1859-1861 yıllarında Paris'te bulunan Académie Suisse'e giderek manzara görüntüleri resmetmiştir. Paris'te Charles Gleyre'in öğrencisi olmuş, 1863-1864 yıllarında Fontainebleau Ormanında arkadaşlarıyla beraber açık hava resimleri yapmıştır. Monet'in 1865 yılında manzara resimlerinden bir tanesi ilk Salon sergisine çıkmıştır. Sanatçı, 1870 yılında modeli Camille Doncieux ile evlenerek Londra'ya taşınmış, 1872 yılında Argenteuil'e yerleşmiştir. Monet taşındıktan kısa süre sonra sanat çalışmalarına bir tekneyi atölyeye dönüştürerek devam etmiştir. Sanatçının en ünlü eserlerinden olan "İzlenim, Gün Doğumu ve Seine Nehri" adlı resimleri bu atölyede yapılmıştır. Sanatçının, 1876'da Birinci İzlenimci Sergide dokuz eseri, 1876 yılında İkinci İzlenimci Sergide on sekiz sanat eseri sergilenmiş, serginin Üçüncü ve Dördüncüsünde ise otuz sanat eseri yer almıştır. Sanatçı, ilk kişisel sergisini 1880 yılında açmış ardından 1882 yılında Yedinci İzlenimci Sergide otuz beş eseri yer almıştır. Sanatçı, Fransa'da farklı bölgelerde kalmış, uluslararası sergilere katılıp New York'ta da kişisel sergi açmıştır. Sanatçı, 1890 yılında 'Saman Yığınları' ile 'Kavaklar' seri eserlerine Giverny'de devam etmiş, 1892 yılında 'Rouen Katedrali' serisini yapmaya başlamıştır. 1889-1904 yıllarında ise 'Nilüferler' serisi ile diğer serilerden farklı bir konuyla devam ederek, 1908 yılında 'Venedik' serisini yapmıştır. Monet'in ikinci eşi 1911 yılında ölünce kendini sanatına adanmış, eserler üretmeye devam etmiştir (Tunç, 2012: 5-7 aktaran Bayman, 2023). Aynı dönemde sanatçı 65 yaşındayken renkleri algılamada sorun yaşadığını fark etmiş, 1912 yılında iki gözünde de nükleer katarakt teşhisi konulmuştur. Sanatçının göz rahatsızlığının etkisi sanatına oldukça yansımış, 1914 ve 1915 yıllarında kırmızılardan çamurlaştığını ve resimlerin koyulaştığını belirtmiştir. Monet, doktorların ameliyat önerisini reddedip eserlerinde kullandığı boya tüplerine etiket yapıştırarak çözüm bulmuştur. Hastalığının ilerlemesi sebebiyle güneş ışığından gelen parlamalar sanatçıyı oldukça rahatsız etmesinden dolayı şapka takmak zorunda kalmıştır. Eserlerinde büyük fırça darbeleri ve kataraktın etkisiyle renklerde koyulaşma görülmüştür. Sanatçının daha az üreterek umutsuzluğa kapıldığı bilinmektedir. Yapılan araştırmalarda Monet ameliyat olmuş ancak operasyondan sonra her şeyi mavimsi bir renk tonu ile görmeye başlamıştır. Sanatçı ameliyat

öncesi eserlerini yok etmiş, son eserlerinde gerçek renkleri görebildiği bilinmektedir. (Gruener, 2015). Ölümünden önce Giverny’de inşa ettirdiği evinde son serisi Nilüferleri tamamlamış, Fransız Hükümeti tarafından Paris’te özel olarak inşa edilen Orangerie Müzesi tarafından alınmıştır (URL-45, 2025). Sanatçı 5 Aralık 1926 yılında akciğer kanseri sebebiyle hayatını kaybetmiştir (URL-46, 2025).

Şekil 4.9: Claude Monet: Sanatçının sanat eseri üretirken görüntüsü (URL-78, 2025)

Şekil 4.10: Claude Monet, Nilüferler ve Japon köprüsü, tuval üzerine yağlıboya, 1899, Princeton Üniversitesi Sanat Müzesi, Princeton, 90,5x87,7 (URL-79, 2025)

Claude Monet, Giverny’de yaşadığı sırada Birinci Dünya Savaşı başlamış, herkes bölgeden

ayrıldığında sanatçı resim yaparak savaş haberlerinden uzaklaştığı düşüncesi ile Giverny’i terk etmemiştir. Evinin bir bölümünü stüdyoya dönüştüren sanatçı, yaz aylarında açık havada kış aylarında ise en ünlü eserlerini stüdyoda yapmıştır. Sanatçı, empresyonizm sanat akımının öncüsü olarak ‘İzlenim-Gün Doğumu’ eserinin etkisi ile bir grup sanatçı topluluğu ‘Empresyonistler’ şeklinde adlandırılmıştır. Empresyonizm sanat akımı, ışığın güçlü etkisi ile dış mekân resimleri serbest fırça darbeleri ile modern sanat akımının ilklerinden biri olmuştur (Bayman, 2023).

Sanatçı Nilüferler ve Japon Köprüsü adlı eserini Nilüferler ile dolu gölü resmetmiş, gölün etrafında dağınık biçimde duran Nilüferlerin yaprakları suyun yüzeyinde bulunmaktadır. Monet, beyaz renk olmasına rağmen Nilüferlerin üzerindeki çiçekleri pembe, mavi, kırmızı ve sarı renk yansımaları şeklinde resmetmiştir. Eserin arka bölümünde bulunan çiçekler ise kırmızı ve pembe tonlarda boyanmıştır. Kompozisyonda gölet bitki ve ağaçlar ile çevrelenmiş, göletin üzerinde Japon etkili köprü mavi renkler ile resmedilmiştir. Köprünün arka bölümünde ise gölete doğru sarkmış söğüt yaprakları görülmektedir (Bayman, 2023).

Şekil 4.11: Claude Monet, Nilüferler ve Japon köprüsü, tuval üzerine yağlıboya, 1918-1926, Philadelphia Sanat Müzesi, 88,9x92x7 (URL-80, 2025)

Claude Monet’in Nilüferler ve Japon Köprüsü eseri Giverny’de bulunan evinin bahçesinden bir sahne tasviri olduğu bilinmektedir. Eser günümüzde Philadelphia Sanat Müzesi’nin koleksiyonunda bulunmaktadır. Eserde, yeşilin çeşitli tonları ve kahverengiler hâkim olduğu

görülmektedir. Geniş fırça darbeleri ve bitkilerin çevrelediği Japon Köprüsü tasvir edilmiştir (URL-48, 2025). Sanatçının Nilüferler ve Japon Köprüsü adlı tablosu katarakt ameliyatı olmadan önce resmettiği eser olarak bilinmektedir. Aynı sahneyi ikinci kez resmeden sanatçı, renkleri koyu ve bulanık olması ve detay seviyesinde azalma görülmektedir. İlk Nilüferler ve Japon Köprüsü eserini katarakt teşhisi konmadan 10 yıl önce yapmış, ikinci eser ise katarakt olduğu esnada yaptığı bilinmektedir (URL-47, 2025). Yapılan araştırmalarda sanatçının katarakt ile mücadele ettiği dönemde ürettiği sanat eserlerinin çoğunu dönüştürdüğü bulgusuna rastlanmıştır. Bütün bunlara rağmen Monet'nin göz rahatsızlığı sonucu yaptığı eserleri empresyonizm sanat akımı sonrasında ortaya çıkan soyutlamaların, modern soyut sanat akımlarının ve biçim bozmalarının yolunu açmıştır, onlara fikir vermiştir denilebilir.

4.7. Eşref ARMAĞAN

Eşref Armağan 1953 yılında İstanbul'da doğmuş Türk ressamlarıdır. Sanatçı %100 görme engelli olarak doğmuş, engelini ancak 4-5 yaşlarında fark edebilmiştir. Sanatçı, 6 yaşında kalem ile kâğıt üzerinde çizimler yaparak sanat gelişimini kendi kendine sağlamıştır. Dokunduğu objeleri sorarak kabartma resimleri sayesinde kâğıda aktarmıştır (Cömert, 2017). En büyük destekçisi babası olmuş ve kâğıdı sanatçının merak ettiği formda kesip resim yapmasına yardımcı olmuştur. Sanat eğitimi almadan kendi kendine hem yazmayı hem de resim yapmayı öğrenmiştir. Sanatçı 18 yaşına geldiğinde ise parmakları ile kâğıt ve karton üzerine yağlı boya yapmıştır. Nesnelere dokunarak maket modellerini kâğıda aktarmıştır. Yağlı boya, akrilik boya kullanarak tuvallere geçiş yapmış elleri görme organı olmuştur. Sanatçı, boyaları koyu alıp beyaz ile renkleri açarak kullanmıştır. Eserlerinde ışık gölge kullanmayı çevresindekilere sorarak keşfetmiştir. Sanatçı görme engelli olduğunu söyleyerek Marmara Üniversitesi'nde bir resim öğretmeninden perspektif eğitimi almıştır. Kabartmalar üzerinden perspektifi öğrenmiş, tüm eserlerinde kullanmaya başlamıştır. Parmakları ile boya yapan sanatçı, fırçayı istediği yere denk getiremediği düşüncesi ile nadiren fırça kullanmıştır. Görmeden gerçekçi eserler yapması sanatçı üzerinde bir tutku haline gelmiştir. Araştırmalara göre sanatçı bir dahi olarak görülerek olağan üstü zekaya sahip olduğu düşünülmüştür (Gazete Bilkent, kültür sanat, Doğuştan Görme Engelli Ressam Eşref Armağan ile Söyleşi, 29 Nisan 2014 aktaran Cömert, 2017). 'The Colors of Darkness' adlı belgesel programa konu olmuş, 'Real Super Humans' isimli programda sanatçıdan detaylı bahsedilmiştir. Harvard Üniversitesi Nöroloji bilim dalından bazı profesörler

sanatçının görmediği nesneleri temas ederek çizme yeteneğini anlamak amacıyla beyin fonksiyonlarını incelemiştir. Araştırmanın sonucunda ise sanatçının bir nesneye dokunduğunda beyinde cisimlerin algılanması ile ilgili bir bölümün harekete geçtiği görülmüştür. Eşref Armağan pek çok makalelere ve araştırmalara konu olmuştur (Cömert, 2017). 1953 doğumlu olan ve 73 yaşında olan sanatçı günümüzde hala sanat eserleri üretmeye devam etmektedir.

Şekil 4.12: Eşref Armağan, Karadeniz halkına ithafen kemençe çalan yunus eseri (URL-81, 2025)

Türk ressam Eşref Armağan ile yapılan görüşmede; herhangi bir sanat eğitimi almadığını, renk ve teknik bilmeden görme engelini dezavantajlı bir durum olarak nitelendirmeden tüm tabuları yıktığını belirtmiştir. Sanatçı dünyayı görmek istediği için resim yapmaya başladığından söz etmiştir. 5-6 yaşlarında fark ettiği görme engelinden sonra elleri ile resim yapmak istediğini anlatmıştır. Kişisel görüşmede Eşref Armağan eserlerinde ışık-gölgeyi birçok defa bir elmayı çizip, babasına sorarak öğrendiğini söylemiştir. Cisimleri sorarak ve maket formatını babasına yaptırarak keşfettiğinden bahsetmiştir. Her zaman çabaladığını, bir görme engelli birey olarak dokunma gücü ile resim yapmayı, dünyayı görmeyi istediğinden söz etmiştir. Eşref Armağan bir çizgi olarak hayal edebildiği, daha sonra dokunarak çözümlediği objeleri tuvale yansıttığını belirtmiştir. Elleri ile kontrol ederek, kendi düzeninde oluşturduğu renk dizilimleri ile eserler ürettiğini bu sebeple fırça kullanmadığından söz etmiştir. Sanatçı yorgan ipini tutkal ile tuvale yapıştırıp daha sonra çizim yaptığını belirtmiştir. Tuvale üzerinde herhangi bir kabartma olmadan resim yapamayacağını söyleyen Eşref Armağan, gördüğümüz tüm eserleri yorgan ipi ile çizdiğinden bahsetmiştir.

Eşref Armağan bilim insanları tarafından araştırıp, cihazlar ile resim yaptırdıklarından söz

etmiştir. Toronto ve Harward üniversitelerinde bulunan bilim insanları daha önce böyle bir insana rastlamadıklarını belirttiklerinden söz etmiştir. Onlara göre doğuştan görme engeli olan bir bireyin hayal bile kuramayacağından bahsetmişler. Eşref Armağan, İtalya’da bulunan Filippo Brunelleschi tarafından 600 sene önce yapılmış olan bir binayı çizmemi istediler şeklinde belirtmiştir. John M. Kennedy Eşref Armağan ile ilgili çalışmalar yapmış, Toronto Üniversitesinden bazı profesörler ile iddiaya girerek Eşref Armağan’dan binayı çizmesini istemişler. John M. Kennedy binanın küçük bir maketini yapmış, Eşref Armağan binayı kusursuz bir şekilde resmettiğini belirtmiştir. Gören bir birey tarafından dahi çizilemeyen binanın Eşref Armağan tarafından çizildiği ve tarihe geçtiğinden bahsetmiştir. Şimdi ise sanatçı teknolojinin de gelişmesi ile tableten çizim yapıp daha sonra tırnaklarıyla kabartma vererek eserler ürettiğini açıklamıştır. Sanatçının Karadeniz halkı için yaptığı deniz altında kемеңçe çalan yunuslar eserini bahsettiği teknikte yapmıştır (Kişisel görüşme).

4.8. Amadeo MODİGLİANI

Amadeo Modigliani, 1884 yılında İtalya’nın Livorno beldesinde doğmuş Sembolist ressam ve heykeltıraştır (Üreğli, 2024). Sanatçı, küçük yaşlarda tifo salgın hastalığına yakalanmış, ölümcül hastalık ile mücadele ederken ressam olma hayalinden vazgeçmediği bilinmektedir. 14 yaşında tüberküloz teşhisi konulan Modigliani, lise eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır. 1901 yılında hastalığı sebebi ile Güney İtalya’ya gitmiş, Roma, Venedik ve Floransa’da bulunan müzeleri gezme fırsatı bulmuştur. Müzelerde bulunan klasik İtalyan resimleri ve heykelleri Modigliani’in sanata olan ilgisini arttırmıştır (URL-49, 2025). Sanatçının, 1902 yılında Simore Martini ve Duccio gibi 14.yüzyıl sanatçıların eserlerinden etkilendiği bilinmektedir. Modigliani, 1906 yılında Paris’e gitmiş, Andre Derain, Pablo Picasso ve Gino Severini’nin yer aldığı bir sanat çevresinde eserlerini üretmiştir (Thompson, 2014, s.154 aktaran Üreğli, 2024). Cezanne’in 1907 yılında gerçekleştirilen retrospektif sergisini ve Paul Gauguin’in de eserlerini inceleme fırsatını bulduğu ve Modigliani’in tarzını bu doğrultuda değiştirdiği düşünülmektedir. (Erdoğan, 2021, s.16 aktaran Üreğli, 2024). Sanatçı, Colarossi Akademisi’nde eğitim almaya başlamış, aynı dönemde Paris’te bulunan sanatçılar ve entelektüel grubun üyesi olunca alkol ve uyuşturucu kullanmaya başladığı bilinmektedir (Goldberg, 2012). Modigliani, dışavurumcu ressam olarak anılsa da sanatçının kendine has üslubu, İtalyan Rönesans ressamlarının da etkilendiği gibi Afrika maskalarının izleri çalışmalarında görülmektedir. Modigliani’nin, Picasso’nun mavi dönem eserlerinden de oldukça etkilendiği bilinmektedir (Turani, 1990: 625 aktaran, Üreğli, 2024).

Sanatçı 1909 yılında heykeltıraş olan Brancusi'nin yönlendirmesiyle Afrika heykellerinden esinlenmiştir (Erden, 2016: 122 aktaran Üreğli, 2024). Modigliani'in heykellerinde görülen biçimsel yapı resim sanatına da yansımıştır. Sanatçıya göre heykel, estetik ve sembolik unsurları barındıran bir sanattır (Bağatur, 2013: 135 aktaran Üreğli, 2024). Bu bağlamda sanatçının resmettiği portrelerdeki maske görünümü, sanatında Afrika etkisi olduğunun kanıtı niteliğini taşımaktadır (Bağatur, 2013 aktaran Üreğli, 2024). Portrelerde boyun, yüz ve burun uzunluğu oval, sade yüz hatlarıyla karakteristik bir özellik sağlamakta olup Afrika etkisi oldukça görülmektedir. Modigliani'in portre eserlerinin bir diğer özelliği figürlerin psikolojik durumlarını aktarmaya çalışması olmasıdır. Figürlerin iç dünyalarını görmeye çalışmış, modellerin kimliklerinin dışına çıkmadan içsel bir görüntü yaratmayı hedeflediği bilinmektedir (Benezra, 1986: 197; Erdal ve Erkan, 2021: 115 aktaran Üreğli, 2024). Sanatçının eserlerine bakıldığında büyük çoğunluğu nü ve kadın portrelerinden oluşmaktadır (Thompson, 2014 aktaran Üreğli, 2024). Eserlerindeki figürlerin çoğu Modigliani'in öğrencisi ve aynı zamanda sevgilisi olan Jeanne Hebuterne, sanatçının eserlerinde model olmuştur. Sanatçı kısa yaşamında salgın hastalıklar, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı ile mücadele etmiştir (URL-4, 2014). Ölümünden sonra popülerlik kazanan Modigliani, 24 Ocak 1920'de 35 yaşında tüberküloz menenjitisi sebebi ile hayatını kaybetmiştir (URL-50, 2025).

Şekil 4.13: Amedeo Modigliani, Kadın kafası, kireçtaşı heykel, The Metropolitan Museum of Art, New York, 1912, 68,3x15,9, 34 kg (URL-82, 2025)

Modigliani, Constantin Brancusi ile 1909 yılında tanıştıktan sonra taş oyma yaparak

heykeller üretmiş, yirmi beş eser tamamlamıştır. Soyut çalışmalar yapan sanatçı, uzun yüz ve boyun formda yapmış olduğu figür, resim sanatına da yansımıştır. Modigliani'nin Afrika maskların esintili heykelleri Mısır, Sümer ve Yunan sanatıyla da ilgisi olduğunu göstermektedir (URL-51, 2025).

Şekil 4.14: Amedeo Modigliani, Jeanne Hebuterne, tuval üzerine yağlıboya, 1919, The Metropolitan Museum of Art, New York, 91,4x73 (URL-83, 2025)

Modigliani, 20. Yüzyıl nü ve portre sanatçılarından biri olarak eserlerinin çoğu teması kadın figürlerinden oluşmaktadır. Sevgilisi Jeanne Hebuterne'nin yaşamının son yıllarında yaklaşık yirmi beş çalışmasını yaptığı bilinmektedir. Portre çalışmalarının tümünde belirgin, sanatçıya özgü ifadeler yer almaktadır. Sembolist sanatçılar gibi figürlerin ruhunu, iç dünyasını resmederek gerçeğe aykırı eserler yapmıştır. Amedeo Modigliani'nin Jeanne Hebuterne adlı eserine bakıldığında portrenin göz bebeklerinin resmedilmediği görülmektedir. Sanatçının diğer eserlerinde de rastlanan bir durum olmakla birlikte sembolist sanat anlayışının bir unsur özelliğindendir. Sanatçının yaptığı eserlerde heykeltraş özelliği figürlerin yüzlerine yansımıştır (Üreğli, 2024). Kompozisyonun tamamını oluşturan figür, sandalyede oturur pozisyonda konumlandırılmıştır. Figürün saçları koyu kumral, gözleri ise mavi renkte tasvir edilmiştir. Hafif sağa doğru eğik başı, sol eli dalgın bir ifade ile yanağına dokunur biçimde resmedilmiştir. Beyaz renk kıyafet ile giydirilmiş olan figür asimetric bir form ile çizilmiştir. Sanatçının en bilinen eserlerinden biri olan Jeanne Hebuterne isimli eserde yer alan sevgilisini çok kez tasvir etmiştir (URL-51, 2025).

5.9. Ahmet YEŞİL

Ahmet Yeşil, 1954 yılında Mersin’de doğmuş Türk ressamlarıdır. Sanatçı ilk, orta ve lise öğrenimini doğduğu şehir Mersin’de tamamlamıştır. Ahmet Yeşil, ilk öğrenimine henüz başlamadığı yıllarda İstanbul’dan Adana’ya taşınan ressam komşusunun sanat galerisi ziyaretlerinde yanında bulunduğu ve resme olan ilgisinin o yıllarda başladığı bilinmektedir. Sanatçının, sanat ile ilk buluşması bankalardan aldığı ajandalara karikatür, resimler çizerek başlamıştır. Yaptığı çalışmalar ile Hürriyet Gazetesi’nin düzenlemiş olduğu resim yarışmasına katılıp ödül almıştır. Ortaokulda resim öğretmeni tarafından yeteneği keşfedilen sanatçının güzel sanatlar eğitimi alması gerektiğini söylemiştir. Lise çağlarına gelen Ahmet Yeşil, 1971 yılında geçirdiği bir kaza sebebi ile yürüme yetisini kaybetmiştir (Tunç, 2013). Tedavi amacıyla Ankara’ya giden sanatçı, tutkusu olan resmi bırakmayarak Ankara Gazi Eğitim Fakültesi hocalarından eğitim almıştır (Çalımlı ve Şahin, 2024). Ardından Nuri Abaç, Ernür Tüzün ve İlhan Çevik ’den resim dersleri aldığı bilinmektedir (Tunç, 2013). Sanatçının hızla yükselen kariyerinde, çalışmaları uluslararası ortamlarda bulunmaya başlamıştır. Birçok vakıf ve kurumda çalışmaları yer alan Ahmet Yeşil, ulusal, uluslararası düzeyde ödüllere sahiptir (Çalımlı ve Şahin, 2024). Sanatçı aynı zamanda UNICEF Uluslararası Plastik Sanatlar Derneği Ankara Birleşik Ressamlar Heykeltıraşlar Derneği üyesi olmakla beraber ulusal ve uluslararası yarışmalarda 19 ödülü bulunmaktadır. Mersin Yenışehir Belediyesi aracılığı ve meclis üyelerinin onayı ile sanatçının adıyla Atatürk Kültür Merkezinde bir galeri oluşturulmuştur (Çalımlı ve Şahin, 2024). Çağdaş Türk resim sanatının önemli temsilcilerinden biri olan Ahmet Yeşil’in hayatında, sanat her zaman öncelik olmuş ve mükemmeli yakalamayı amaçlamıştır (Tunç, 2013). Sanatçı, kendine has üslubu ile ip imgesini kullanarak eserler üretmiştir. Eserlerinde renkleri kodlayarak gizemli bir tavır sergileyen sanatçı, betimlediği boşlukları halatlar ile örüntülemiş bu örüntülerin ardında ışıldayan renkleri gizleyerek kendi iç dünyasının kurallarını yansıtmıştır (Tunç, 2013). İstanbul’un sanat ortamında özürlüğüünün kısıtlanacağı düşüncesiyle doğduğu şehirden ayrılmak istememiştir. Bu bağlamda Ahmet Yeşil için sanatsal çerçevede özgün ve özgürlük büyük önem taşımaktadır (Çalımlı ve Şahin, 2024). Sanatçı günümüzde Mersin’deki atölyesinde çalışmalarını sürdürmektedir (Tunç, 2013).

Şekil 4.15: Ahmet Yeşil, Derinliklere yolculuk, tuval üzerine yağlıboya, 1996, İstanbul Deniz Müzesi koleksiyonu, 100x150 (URL-84, 2025)

Ahmet Yeşil, 90'lı yıllarda başladığı halat-ip imgesini benimseyerek ürettiği eserler arasında yer alan 'Derinliklere Yolculuk' adlı çalışma, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın düzenlemiş olduğu resim yarışmasından ödül almıştır. Eser günümüzde Deniz Kuvvetleri Komutanlığı İstanbul Deniz Müzesinde yer almaktadır (Çalıklı ve Şahin, 2024).

Sanatçının Derinliklere yolculuk adlı eserin üretiminden sonra tematik olarak benzer kompozisyonlar yaptığı bilinmektedir. Eserde kullanılan mavi renk tonları yağlıboya katmanlarından oluşmakta ve halat-ip imgesi gözle görülür biçimde resmedilmiştir. Eserin mekânını oluşturan halat-ip tüm yüzeyde yer alarak belirgin ışık-gölge konturları ile çizilmiştir. Eserin sağ üst kısmında bulunan beyaz renklerle resmedilmiş kâğıttan bir kayık yer almaktadır. Resmedilen kayığın üzerinde sarı tonlarda ip bulunmaktadır. Kayığın hemen altında bıraktığı siyah lacivert renkte gölge bulunmaktadır. Bu gölge kayığın uçtuğu veya asılı olduğu etkisini vermektedir. Halatlar sık bir biçimde ritmik örüntü ile resmedilmiştir. Eserin sol tarafından sağ bölüme doğru koyudan açığa bir renk geçişi hakimdir. Araştırmalarda Ahmet Yeşil'in yaptığı renk geçişinde doğalcı bir tavır sergileyerek ışığı yaratıcı bir biçimde, kısıtlamalardan kaçarak kullandığı düşünülmektedir. Sanatçının kullandığı halat-ip imgesini mavi tonlarda yapmış olması deniz etkisini çağrıştırmaktadır. Doğal ortamda çizilmiş deniz görüntüsünün dışına çıkan sanatçı, kullandığı teknik olan halat-ip imgesi; tutunma, bağlanma ve ipe çekmeye gönderme yapmaktadır. Bu bağlamda plastik değer niteliği taşıyan halat-ip, sanatçı tarafından soldan sağa aydınlık, aşağıdan yukarıya koyu olarak tasarlanmıştır. Kompozisyonda halat-ip konturları nedeni ile ritmik

hareketler oluşturulmuş olsa da eserde durağanlık mevcuttur. Sanatçının bütününde kullanmış olduğu mavi tonlardaki bu eserde zıt renk olan sarıyı kullanması esere hareket ve canlılık algısı vermektedir. Eserde derinlik söz konusu olup perspektif kullanılmamıştır. Araştırmalarda sanatçının halat-ip imgesinin çıkış noktasının annesinin terzilik yaptığı yıllarda kullandığı ip ile geçirdiği rahatsızlık sonucunda iplere tutunarak hareket etmiş olması, çalışmalarında plastik dilinin başlangıcı olarak ifade etmektedir (Çalimli ve Şahin, 2024).

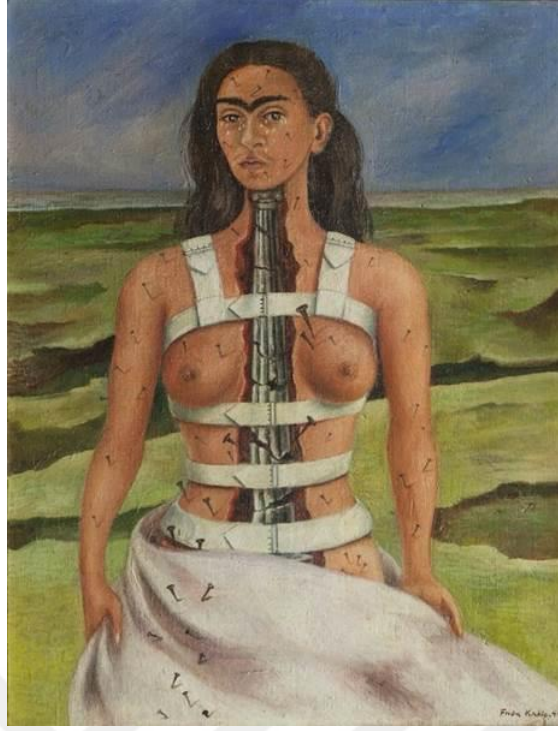
4.10. Frida KAHLO

Magdalena Carmen Frida Kahlo Calderon, 6 Temmuz 1907 yılında Meksika’da doğmuş bir sanatçıdır. Sanatçı 6 Temmuz’da doğmasına rağmen Meksika Devrimi’nin tarihi olan 7 Temmuz 1910 olarak nüfus kayıtlarını değiştirdiği bilinmektedir (Koç Kılıç, 2016, s. 23 aktaran Hazırcı, 2019). Devrimci bir ressam olan Frida Kahlo’nun adı barış ile güçlülüğün simgesi anlamına gelmektedir. Sanatçı eğitim aldığı yıllarda edebiyatla ilgilenmiş, resim sanatına olan ilgisinin sonraki yıllarda başladığı bilinmektedir (Ataseven, 2021). Frida Kahlo, 6 yaşında çocuk felcine yakalanmış, sağ bacağı sol bacağına göre zayıf kalmıştır. Sanatçı tüm tedavilere rağmen iyileştirilememiş, arkadaşları tarafından tahta bacak olarak anılmıştır. Frida Kahlo, dönemin en iyi okulları arasında olan Ulusal Hazırlık Okulu’nun sınavlarına girerek 1922 yılında okulu kazanmıştır. Okula başladığı sırada Meksika’da sanat ilerleme dönemine girmiş, Kahlo aynı süreçte sosyalizmi savunan bir grup olan Cachushas’a üye olmuştur. Bu toplulukta ilk aşkı olan Alejandro ile tanışıp ilişki yaşamaya başlamıştır. 17 Eylül 1925 yılında sevgilisi ile bindiği otobüs ile trenin çarpışma sonucu kazada çelik çubuklardan bir tanesi Frida Kahlo’nun leğen kemiği hizasından girmiştir. Sanatçının birçok kemiği kırılmış ve toplam 32 defa ameliyat olmuştur (Çokatak, 2014). Yaşamayı bile mucize olan Kahlo, yatağa mahkûm olmuş ve annesi tarafından yatağının tavanına asılan ayna sayesinde resim ile ilgilenmeye başlamıştır (Şahin, 2018 aktaran Hazırcı, 2019). Tavana asılan ayna yardımı ile ilk oto portresini kusursuz bir kadın olarak tasvir ederek erkek arkadaşına hediye etmiştir (Çokatak, 2014). Sanatçı yatağa mahkûm olduğu sürede hep resim yapmış, yaklaşık iki yıl sonra yürümeye başlamıştır (Hazırcı, 2019). İyileştikten sonra katıldığı bir davette Diego Rivera ile tanışarak 21 Ağustos 1926 yılında evlenmişlerdir (Yıldırım, 2010 aktaran Hazırcı, 2019). Sanatçı evlendikten sonra hamile kalmış ancak fiziksel yetersizliğinden dolayı çocuk sahibi olamamıştır. Bu doğrultuda kendini eksik hissederek oto portre çalışmalarında kendini kadınlıktan uzak maskülen bir tavırla

betimlemiştir. Eşi Diego Rivera tarafından sağlıklı kadınlarla aldatılması da eserlerine yansıyan görüntünün diğer sebeplerinden biri olmuştur (İlbeyi, 1998 aktaran Hazırcı, 2019). Aldattığı kadınlar arasında Frida Kahlo'nun kız kardeşi de yer almaktadır. Sağlığı sık sık bozulan sanatçının inişli çıkışlı yaşamında resim yapmayı hiç bırakmadığı bilinmektedir. 1939 yılında Diego Rivera ile boşandıklarında sanatçının sağlığı iyice bozulmuştur (İlbeyi, 1998 aktaran Hazırcı, 2019). Frida Kahlo 1940'lı yıllarda birçok sergiye katılmış, Meksika Uluslararası Sürrealistler Sergisine iki çalışmasıyla ve ABD'de ise sayısız sergilere katılmıştır. Bu süreçte Diego Rivera ile tekrar evlenmiş, 1942 yılında Meksika Kültür Atölyesi kurucu üyesi olmuştur. 1946 yılında New York'da ameliyat olan sanatçı, iyileşme sürecinde dahi tüm yasaklara rağmen hüzünlü resimler yapmaya devam etmiştir (İlbeyi, 1998 aktaran Hazırcı, 2019). Sanatçı, La Esmeralda adlı bir sanat okulunda sağlığı kötüleşmesine rağmen on yıl boyunca öğretmenlik yapmıştır (Arısoy, 2018 aktaran Hazırcı, 2019). 1953'te ilk kişisel sergisini Meksika'da bulunan galerisinde açan sanatçı, rahatsızlığı sebebi ile sergiye yatağıyla katılmıştır (Yıldırım, 2010 aktaran Hazırcı, 2019). Doktorların uyarılarına rağmen sağlığına dikkat etmeyen Kahlo, soğuk ve yağmurlu bir günde eyleme katılarak zatürre olmuştur. 1953 yılında sağ bacağı kesilmiştir (Çokatak, 2014). 47 yaşında doğduğu evde 13 Temmuz 1954 yılında hayatını kaybetmiştir (Burrus, 2016 aktaran Hazırcı, 2019).

Şekil 4.16: Frida Kahlo: Sanatçının sanat eseri üretirken görüntüsü (URL-85, 2025)

Şekil 4.17: Frida Kahlo, Kırık sütun, tuval üzerine yağlıboya, 1944, Dolore Olmedo Patino
Frida Kahlo Müzesi Meksika, 43x33 (URL-86, 2024)

Frida Kahlo, sanat eserlerinde yaşadığı acıyı, fiziksel durumunu sıkça yansıtmıştır. Eserlerinin çoğunda sürrealist etki ile feminist oto portreler resmetmiştir. Sanatçının Kırık Sütun adlı eserinde, omurilik hasarını portrede vurguladığı duygularını gerçekçi bir tavırla yansıtmıştır (Ataseven, 2021). İlk defa 1944 yılında çelik korse giyen sanatçı, diğer eserlerinde rastlanan hayvan figürlerine yer vermeyip tek başına, yalnız bir kadın olarak tasvir edilmiştir (Çokatak, 2014). Eserde bulunan figür, omurilik kırıklarına rağmen sapasağlam güçlü bir şekilde ayakta kalan Frida'yı temsil etmektedir. Bedeninin birçok yerine saplanmış çiviler sanatçının yaşadığı acıyı simgelemektedir. Kendisini ayakta tutan omurgasını bir sütuna benzeterek umutsuzluğunu yansıtmıştır (Ataseven, 2021). Kurak bitkiler ile resmedilen arka fonda mavi gökyüzü yer almaktadır (Çokatak, 2014). Kompozisyonun arka fonunda kullanılan çöl manzarası ise yalnızlık ve çaresizlik simgesi taşımaktadır (Ataseven, 2021). Tüm yaşamı acı içinde ve fiziksel rahatsızlıklarla geçen Frida Kahlo'yu resim yapmaktan, üretmekten hiçbir şey alıkoyamamıştır. Yatalak olduğu dönemlerde bile yattığı yerden resim yapmaya devam etmiş, sanatı ile fiziksel olmasa bile ruhen şifa bulmaya çalışmıştır. Sanatçının fiziksel rahatsızlığının yansımaları birçok çalışmalarında olduğu gibi Henry Ford Hastanesi eserinde de bulunmaktadır.

4.11.Hale ASAF

Hale Asaf, 1905 yılında İstanbul'da doğmuş ilk Türk kadın ressamlarından biridir. Sanatçının yeteneği ilk kadın ressamlarımızdan biri olan Mihri Müşfik Hanım tarafından keşfedilmiştir. Hale Asaf, Roma'da bulunan teyzesi Mihri Müşfik Hanım'ın yanına ailesi ile birlikte giderek ilk teknik resim dersleri almıştır (Sevindik, 2003). Hale Asaf, sanat eğitimine Almanya'da Berlin Güzel Sanatlar Akademisi'nde başlamıştır. Daha sonra sanat eğitimine İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'nde devam etmiş, eğitiminin ardından Paris'e gitmiştir. Hale Asaf, Paris'te Matisse ve Raoul Dufy gibi sanatçılardan özel resim dersi almıştır (Sevindik, 2003). Paris'te Andre Lhote'nin öğrenciliğinde Kübizm akımını benimsemiştir. Sanatçı, 1929 yılında devlet bursu ile yurtdışına gönderilen ilk kadın ressam olmakla beraber Müstakil Ressamlar ve Heykeltraşlar Birliği'nin tek kadın üyesi olmuştur. Paris'te bulunduğu yıllarda Türk sanatçılar arasına katılmış, ülkeye birlikte dönüşmüşlerdir. Sanatçılar arasında seramik sanatçısı olan İsmail Hakkı Oygur ile evlenmiştir. Müstakil Ressamlar ve Heykeltraşlar Birliği'nin kurucu üyeleri arasında yer alan sanatçı, ülkeye döndükten sonra Bursa'ya resim öğretmeni olarak atanmıştır. Hayatının büyük bir bölümünü yurtdışında geçiren sanatçı, yaşam tarzı sebebi ile Bursa'da uyum sağlayamamıştır. Sokakta resim yapmak istemiş ancak halk tarafından saldırıya uğramış ve bu olaydan olumsuz etkilendiği bilinmektedir. 1932 yılında İstanbul'a gitmiş fakat girdiği bunalımdan dolayı eşini ve işini bırakarak Paris'e geri dönmüştür. Hale Asaf, çocukluk döneminde köpeklerden bulaşan bir hastalık kapmış, hayatı boyunca kurtulamamıştır. Türlü ameliyatlar geçiren sanatçı, karaciğerinde bulunan kistler zaman içerisinde kansere dönüşmüştür. Hayatının son dönemlerini Paris'te geçirmiş, yakınları tarafından yeterince destek sağlanmamıştır. Sanat eserleri üreterek para kazanan sanatçı sağlığını sanatı uğruna harcadığı bilinmektedir. Sanatçı hastalığı yenememiş, 31 Mayıs 1938 yılında henüz 33 yaşında iken 6 Haziran 1938 tarihinde gerçekleşecek olan sergi hazırlığı sırasında intihar ettiğine dair bulgulara rastlanılmıştır. Ölümünden 2 yıl sonra hazırlanan evraklarda ölümünün kanser kaynaklı olduğu yazılmıştır (Sevindik, 2003).

Şekil 4.18: Hale Asaf (URL-87, 2023)

Hale Asaf hayatının son zamanlarında bulunduğu Paris'te eserleri bulunmakta olup koleksiyonerler tarafından muhafaza edilmiştir. Tüm eserlerine günümüze kadar ulaşılamamış, sanat tarihçi Burcu Pelvanoğlu tarafından Paris'te bulunan kayıp eserler gün yüzüne çıkarılmıştır.

Sanatçının sanat anlayışı Mihri Müşvik Hanım'dan aldığı eğitimler doğrultusunda ve sanatından etkilenerek portre çalışmaları yapmıştır. Paris yıllarında Namık İsmail'in öğrencisi olmuş aynı zamanda Lovis Corinth atölyesinde izlenimciliği öğrenmiştir. Berlin'de bulunduğu dönemlerde ise Max Lieberman atölyesinde ifadeci tavrı öğrenmiş, Sanayi Nefise döneminde de İbrahim Çallı ve Feyhaman Duran'ın öğrencisi olmuştur. Sanatçı, Lhote'nin ekolünü benimseyerek Türk resminde geç Kübizm etkileri başlatmıştır. Sanatçının Paris'e gitmeden önce nokta tekniğine (divizyonizm) yöneldiği bilinmektedir. Birçok portre çalışması yapan sanatçı, Art Deco resmine de yönelip kendine özgü, kıvrımlı desen çalışmaları da yapmıştır (Oto, 2023).

Türk resim sanatı tarihinde yaşamı bilinmezlikler ile dolu, en gizemli ressam olarak anılan Hale Asaf'ın kayıp eserlerinde sürrealizm etkisi de görülmüştür. Pelvanoğlu'na göre Türk resminde o dönemlerde sürrealizme rastlanmadığı bilinmektedir (Pelvanoğlu, 2007).

5. HASTALIKLARIN SANAT VE SANATÇILAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Araştırmanın bu bölümünde salgın hastalıklar, psikolojik ve fiziksel hastalıkların sanatçıları üzerindeki etkileri ve sanat eserlerine nasıl yansıdığı incelenmiştir. Hastalık konusu sanat tarihinde dönemsel olarak sanatçıların üretimine yön veren güçlü bir içerik olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda hastalıkların bireysel ve toplumsal düzeyde sanat eserleri üzerindeki yansıma biçimleri ele alınmıştır.

Salgın hastalıklar yalnızca yaşamı değil, aynı zamanda sanatsal üretimi de derinden etkilemiştir. Sanatçıları yaşadıkları dönemde toplumları etkisi altına alan salgın hastalıkları eserlerine yansıtmış, bireysel ve toplumsal travmaların dışavurum aracı olarak sanatı kullanmışlardır. Salgın hastalıklar insan bedeni üzerinde bıraktığı izlerin ötesinde sanatsal ifade biçimlerini de derinden etkilemiştir. Veba, tifüs, frengi, İspanyol gribi salgın hastalıklar gibi modern dünyadaki COVID-19 pandemisi de sanatçıları tarafından resmedilmiştir. Sanatçıların eserlerine yansıttıkları sadece fiziksel yansıma değil aynı zamanda korku, belirsizlik, travmalar gibi duygulara da yer verilmiştir.

Araştırmalar doğrultusunda sanatçıların hastalık öncesi ve sonrası üretimlerinde gözle görülür biçimsel değişikliklere rastlanılmaktadır. Ruhsal ve fiziksel rahatsızlıklarla mücadele eden sanatçıların eserlerinde teknik farklılaşma dikkat çekmektedir. Hastalık deneyimi sanatçıların iç dünyasını yansıtırken anlatım biçimlerinde ve üretim süreçlerinde değişim meydana gelmiştir. Bu kapsamda hastalığın sanat üzerindeki etkisi sadece bireysel düzeyde değil sanat tarihi açısından da önem taşımaktadır. Araştırmada rastlanan psikolojik rahatsızlıkların da sanat eserleri üzerindeki olumlu etkisi saptanmıştır. Sanat aynı zamanda hem sanatçının hem de toplumu iyileştiren bir olgu olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Sanat ile şifa bulan sanatçıları, iyileşme yöntemi olarak sanat eserleri üretmişlerdir.

5.1. Toplumları etkileyen hastalıkların sanatçıları ve eserleri üzerindeki etkileri

Toplumları derinden etkileyen hastalıklar kültürel, sosyal ve sanatsal alanları dönüştürmüştür. Sanatçıları bu hastalıkların getirdiği travmalara bireysel bakış açılarıyla yaklaşmışlardır. İnsanlık tarihine bakıldığında veba, frengi, tüberküloz gibi salgın

hastalıklar bir tehdit oluşturmuş bu durum sanatçıların sanatsal üretimlerini etkilemiştir. Yabalak, 2020’ye göre ‘Ölümün Zaferi’ adlı çalışma vebanın Avrupa toplumlarında yarattığı etkiyi korku ve çaresizliğin alegorik bir anlatım olduğunu vurgulamıştır. Kompozisyondaki sahneler, ölümün evrenselliğini ve toplumun ruh halini yansıtmıştır (Yabalak, 2020). Tüberküloz salgın hastalığı da sanata yansımıştır. Erdoğan 2016’ya göre Edvard Munch’ın ‘Hasta Çocuk’ adlı eserinde sanatçının kız kardeşinin ölümünden yaşadığı acıyı sembolik renk ve unsurlarla yansıtmıştır (Erdoğan 2016 aktaran Dursun, 2023). Kolera salgınında ise toplumsal izolasyon ve korku gibi duygular ile sanata yansımıştır. Horace Vernet’in ‘Melpomene de Kolera’ adlı eserinde hastalığın evreleri ve bireylerin yalnızlığı yansıtılmıştır. Sanatçı, toplumsal dışlanmayı ve hastalığın karşısında çaresiz mücadeleyi vurgulamıştır (Yabalak, 2020).

Salgın hastalıkların etkisi sadece bireysel acıları yansıtmaklar kalmamış aynı zamanda dönemin değerleri, inançları ve estetik anlayışı da değiştirmiştir. Bu kapsamda sanat, yalnızca hastalık hakkında bilgileri belgeleyen araç değil toplumsal belleği dönüştürmüştür (Bostancıoğlu ve Kahraman, 2017). Bu bağlamda toplumları etkileyen hastalıklar sanatçıların duygu durumlarını ve ifade biçimlerini de şekillendirmiştir (Yılmaz, 2017 aktaran Apaydın, 2020).

Frengi hastalık konusunu ele alan Richard Tennant Cooper, neredeyse dönemin tüm salgın hastalıklarını resmetmiştir. Sanatçı sembolik bir dil ile ele aldığı hastalık ve savaş temalı eserleri ile tanınmaktadır.

Şekil 5.1: Richard Tennant Cooper, Frengi, 1912 (URL-88, 2025)

Frengi temsili bu eserde sanatçının dili olan sembolik unsur ile resmedilmiştir. Yatakta yatan çıplak resmedilmiş kadın figürü ve yatağın kenarında ölümü temsil eden iskelet figürü bulunmaktadır. Seyirciye arkası dönük vaziyette resmedilmiş erkek figür ise başı öne doğru eğik, hastalıklı ve ölmekte olan insan topluluğuna doğru yataktan uzaklaşmaktadır (URL-59).

Şekil 5.2: Richard Tennant Cooper, Difteri, 1910 (URL-89, 2025)

Sanatçının bu çalışmasında hasta bir çocuğu boğmaya çalışan hayalet bir iskelet resmedilmiştir (URL, 59).

Şekil 5.3: Richard Tennant Cooper, Kolera (URL-90, 2025)

Sanatçının kolera salgın hastalığını yansıttığı eserde ölmekte olan insanlar, karanlık bir sokakta resmedilmiştir (URL, 59).

Şekil 5.4: Edvard Munch, Hasta odasında ölüm, 1893 (URL-91, 2025)

Edvard Munch yapmış olduğu eserde kendisi ve ailesinin tüberkülozun bıraktığı hüznün, acı sonucu yaşadıkları ıstırapı tasvir etmiştir. Sanatçının yapmış olduğu bu eser Sophie'nin ölüm temalı yaptığı çalışmalarından daha farklı tasvir etmiştir (URL, 60).

Şekil 5.5: Horace Vernet, Sosyalizm ve kolera, 1850 (URL-92, 2025)

Horace Vernet, portre ve savaş sahneleri resmeden ressamdır. Sanatçının yapmış olduğu eser kolera salgın hastalığının tasviridir. Kolera salgın hastalığını birkaç defa eserlerine yansıtmıştır (URL, 61).

5.2. Hastalıkların sanatçılar üzerindeki bireysel etkileri

Fiziksel ve ruhsal hastalıklar sanatçıların yaratım süreçlerine hastalık öncesi ve sonrası olmak üzere farklı şekillerde yansıdığı görülmektedir. Sanatçıların yaşadıkları bazı hastalıklar sanatsal üretimlerinde içeriksel ve biçimsel dönüşümlere yol açmış, hastalıklar doğrudan veya dolaylı olarak sanat eserlerine yansımıştır. Kimi rahatsızlıkların yeni sanat akımlarının oluşmasına katkı sağladığı, kimi rahatsızlıkların ise üretkenliği azaltarak sanatçıların daha sınırlı sayıda eserler üretmesine sebep olmuştur. Yapılan araştırmalar doğrultusunda hastalık ile mücadele eden sanatçıların sanat aracılığıyla iyileşme süreci yaşadığı bulgusuna rastlanmıştır. Araştırmanın bu bölümünde hastalık teması kapsamında sanatçıların bireysel hastalık deneyimleri ve bu hastalıkların eserlerine yansımaları değerlendirilmiştir.

Şekil 5.6: Richard Dadd, Bu sarı kumlara gel, 1842 (URL-93, 2025)

Richard Dadd, şizofreni ile mücadele etmiş ve hastalık sürecinde özellikle peri ve büyü varlık temaları işlediği eserler üretmiştir. Sanatçının bilinen en ünlü eseri olan 'Peri Feller'in Usta Vuruşu' adlı tablosunu da akıl hastanesinde tedavi edilirken tamamladığı bilinmektedir. Sanatçı, akıl hastalığı ile yaratıcı üretkenliğin kesişiminde yer alan sanatçılar arasında dikkat çeken örneklerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu durum sanat tarihinde tartışılan yaratıcılık ile delilik bağlamında önemli bir örnek teşkil etmektedir. Doktorlar ve filozoflar bu ilişki üzerine araştırma yapmış, pek çok ünlü sanatçının psikolojik rahatsızlıklarıyla mücadele süreçlerinin sanatsal etkisine değinmiştir (URL, 62).

Şekil 5.7: Henri Matisse, Şapkalı kadın, 1905 (URL-94, 2025)

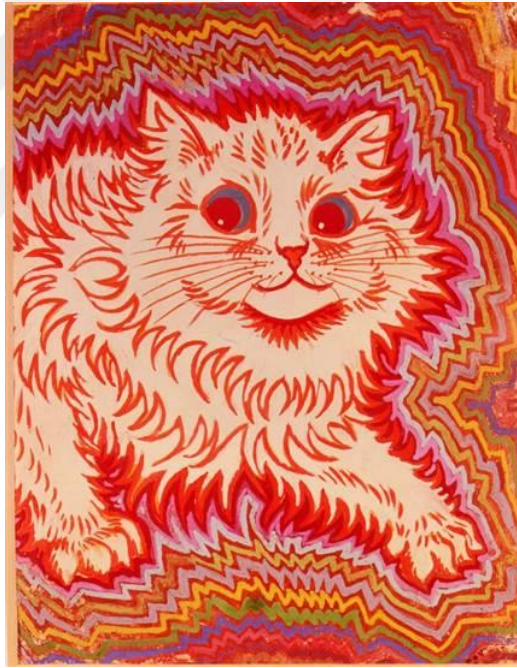

Şekil 5.8: Henri Matisse, Mavi Nü, 1952 (URL-95, 2025)

Henri Matisse'in kanser hastalığı öncesi ve sonrası üretimleri arasında dikkate değer bir üslup değişimi gözlemlenmektedir. Sanatçının hastalığı öncesinde, fovizm sanat anlayışı doğrultusunda zıt ve saf renkler kullanarak eserler üretmiş, hastalığı sebebi ile boya kullanımı kısıtlanmasının ardından kâğıt kesimleri ile gerçekleştirdiği kolaj tekniğine yönelmiştir. Kolaj tekniği ile ürettiği eserler, Henri Matisse'in sanatında yeni bir ifade biçiminin doğmasına sebep olmuştur. Henri Matisse'in yaratıcı süreci fiziksel hastalığının üretkenliğine engel olmamış, aksine üretkenliğini farklı bir teknik ile zenginleştirmesine katkı sağlamıştır.

Şekil 5.9: Louis Wain, A Cats Christmas Dance, 1880 (URL-96, 2025)

Şekil 5.10: Louis Wain, Kaleidoskop Kedi III (URL-97, 2025)

Louis Wain'in kedi resimlerinde hastalığın getirmiş olduğu etkiler ile kedi çizimlerin ciddi bir değişime rastlanılmıştır. Sanatçının yaşamının ilerleyen dönemlerinde psikolojik rahatsızlık yaşayarak eserlerinde dramatik bir üslup ve biçimsel dönüşüm gerçekleşmiştir. Louis Wain'in kedi çizimlerinde giderek soyutlaşma, sert kontürler ve desenler karmaşık hale gelmiştir. Araştırmalar doğrultusunda sanatçının eserlerindeki bu dönüşüm hastalığıyla doğrudan ilişkili olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Sanatçı içsel dünyadaki karmaşasını dışa

vurarak izleyiciye aktarmıştır (URL, 63).

Şekil 5.11: Claude Monet, Nilüferler (URL-98, 2022)

Şekil 5.12: Claude Monet, Nilüferler (URL-98, 2022)

Cloude Monet'in yaşadığı katarakt rahatsızlığı, sanatsal üretiminde belirgin etkiler bırakmıştır. Bu görme problemi sonucunda sanatçının renkleri algılama biçimi değişmiş, eserlerinde renklerde koyulaşma, tonlarda bulanıklaşma ve detayların azaldığı görülmüştür. Sanatçının 'Nilüferler' adlı serisinde bu durum fark edilmektedir. Monet'in görme problemiyle beraber daha soyut bir üsluba yöneldiğine rastlanmıştır (URL, 64).

Şekil 5.13: Frida Kahlo, Henry Ford Hastanesi, 1932 (URL-99, 2020)

Frida Kahlo geçirdiği kaza sonucu yaşamının büyük bir bölümünü yatağa bağlı bir şekilde sürdürmek durumunda kalmıştır. Sanatçı bu fiziksel kısıtlığa rağmen kendi imkanını sanat üretimini sürdürmek adına yaratıcılığıyla kendi olanakları doğrultusunda üretim ortamını yaratmıştır. Sanatçı yaşadığı fiziksel ve psikolojik acılarını sanat yoluyla ifade etme yöntemi seçerek, otoportre çalışmalarında sembolik bir dil kullanarak iç dünyasını dışa vurmuştur. Frida Kahlo eserlerinde hem bedensel acıyı hem de ölüm, kadınlık gibi temaları işlemiştir. Sanat Frida Kahlo için yalnızca ifade aracı değil aynı zamanda iyileşme sürecinin de bir parçası olmuştur. Sanat ile şifa bulan sanatçı, eserlerinde kendine has üslubu ile duygularını tuvale aktarmıştır.

Eşref Armağan, Fikret Mualla, Hale Asaf, Ahmet Yeşil gibi sanatçılar yaşamlarında karşılaştıkları fiziksel ve psikolojik rahatsızlıkları, sanat yolu ile ifade etmiş bu süreçte iyileşme yöntemi olarak sanatı kullanmışlardır. Örneğin doğuştan görme engelli Türk ressam Eşref Armağan, dokunma gücü ile sanat eserleri üretmiştir. Fikret Mualla ise psikolojik rahatsızlığına rağmen sanatsal üretimini sürdürerek yaşadığı ruhsal sorunları eserlerine yansıtmıştır. Hale Asaf ise fiziksel rahatsızlıkları ile mücadele ederken Türk resim sanatında önemli bir yer edinmiştir. Ahmet Yeşil, sağlık sorunlarına rağmen üretkenliğine devam etmiştir. Sanatçıların yaşamları ve eserleri incelendiğinde, sanatın yalnızca estetik bir

olgu olmadığı aynı zamanda iyileştirici bir güç olarak işlevine rastlanılmıştır.

5.1. İlgili Araştırmalar

İnsanlık tarihinden bu yana yaşanan salgın hastalıklar yaşamın her alanını olumsuz etkilemiştir. Veba, tifüs, kolera gibi salgınlar yaşam tarzını, insan ilişkilerini ve sanatsal üretimi doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkilemiştir. Bu tür salgın hastalıklar karşısında sanatçılar, yaşanan travmayı eserlerine yansıtmışlardır. Sanatçıların yaşadığı fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar da sanatsal üretimlerini etkilemiştir. Bu bağlamda yapılan araştırmalar, sanatçının bakış açısını nasıl dönüştürdüğü ve sanat eserlerinin dönemin ruh halini nasıl yansıttığını ortaya koymaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda analiz edilen kaynaklarda hastalık temasının yetersizliği görülmektedir.

Bu bölümde tezin konusu ile ilgili olduğu düşünülen yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalar yer almaktadır.

5.1.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Yabalak (2020) yapmış olduğu araştırmada salgın hastalık ve resim sanatına yansıması üzerine literatür taraması gerçekleştirmiştir. Sanatçıların üretimlerine konu olan salgın hastalıklar ve hastalıkların sanatçılar üzerinde yarattığı korkunun sanat eserlerine yansımasını değerlendirmiştir. Sanat tarihinde yapılmış betimleri korku ve çaresizlik çerçevesinden ele almıştır. Salgın hastalık temalı eserleri toplumsal çerçevede değerlendirmiştir.

Dursun (2023) yapmış olduğu araştırmada psikolojik rahatsızlıkların sanatsal yaratıcılığa etkisi üzerine çalışma gerçekleştirmiştir. Sanatın varlığından itibaren sanatçıların sanatın fiziksel ve ruhsal alanlara olumlu etkisinden yararlandığı belirtilmiştir. Çalışmada sanatla psikoloji ilişkini ele alırken şizofreni, depresyon, bipolar bozukluk gibi psikolojik rahatsızlıkların sanatçıların genel nüfusa göre daha yüksek oranda baş ettikleri belirtilmektedir.

Başbuğ (2020) yapmış olduğu araştırmada salgınların resim sanatına yansımasını Nedim Günsür'ün 'Kızamık' adlı eseri üzerine çalışma gerçekleştirmiştir. Salgın hastalıkların

toplumsal bir sorun olduğundan, sanatçıların salgın hastalıklar konusunu eserlerine yansıttığı vurgulanmaktadır. İnsanların iç dünyaları ve duygularındaki izler yaşamlarını etkilediği gibi sanatçıların eserlerinde de bu duygular ile karşılaşıldığından bahsedilmektedir. Orta Çağdan itibaren var olan sanat eserlerinde kullanılan dil hangi çağda olduğu fark etmeksizin günümüze kadar olan süreçte benzer noktalara değinerek insanoğlunun salgın hastalıklar karşısında çaresizliği vurgulanmıştır. Toplumsal olaylara farklı çerçeveden bakan ressamalar, hastalıkların acı, hüznün, ölüm gibi duyguları eserlerine aktardıkları belirtilmiştir.

5.1.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Harpın (2018) kitabında delilikler, sanat ve toplum üzerine çalışma gerçekleştirmiştir. Deliliğe ilişkin tepkiler ve anlayışları sanatsal pratiğin bu alanda müdahale etmesini vurgulamıştır. Psikoloji ve sanat arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Sanatsal uygulamaların psikiyatri ve farmakoloji olarak olumsuz unsurlara direnmeyi belirtmiştir. Sanatın deliliğin üretkenliğe etkisini savunmuştur.

Tembeck (2009) çağdaş sanatta fiziksel hastalığın öz temsilleri üzerine çalışma gerçekleştirmiştir. 1980 yılından günümüze kadar olan süreçte fiziksel hastalıkların sanatçılar tarafından üretimine değinilmiştir. Sanat eserlerinde hayatta kalma ve iyileşme odaklı çalışma yürütülmüştür. Bireysel hastalık deneyimi yaşayan sanatçılar arasında yer alan Frida Kahlo'nun çivileri bedenine batırır vaziyette resmetmesi acının vurduğu anın canlandırılması sembolik olarak canlandırıldığı vurgulanmıştır. Kahlo, eserlerinde acı deneyimini aktarmak için kullandığı betimlemede açıkça hissettiklerini yansıtmış olsa da dinginlik ile ifade edildiği vurgulanmıştır. Frida Kahlo'nun 'Kırık Sütun' adlı eserinde bulunan çiviler sanatçının bedeni üzerinde sadece durduğu ve bu nedenle acının açıkça tasvir edilmediğinden bahsedilmiştir.

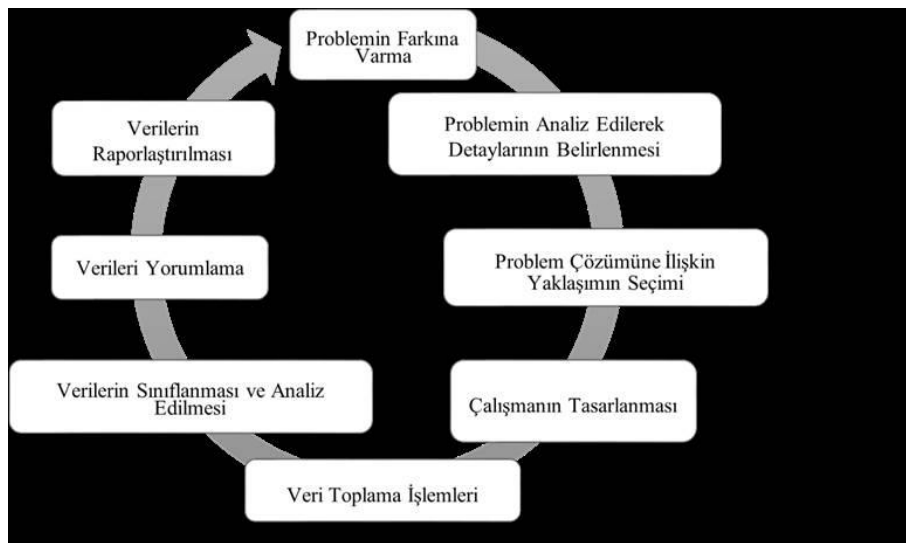
6. MATERYAL VE METOT

Bu bölümünde çalışma için kullanılan araştırma deseni, araştırmanın yöntemi, verilerin toplanma süreci ve araştırma ile ilgili analize yer verilmiştir.

6.1 Araştırma Deseni

Salgın hastalıklar, salgın hastalıkların dünya sanatına yansımaları, hastalıkların resim sanatına yansımaları olarak ele alınan bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni ve veri toplama yöntemi olarak da doküman analizi çerçevesinde yürütülmüştür.

Nitel araştırma yöntemi, bireylerin sosyal yapıyı çözmesi, sistemin derinliklerini keşfetmesi ve kendi potansiyelini anlaması için geliştirilen bilgi üretme biçimlerindendir. Olay ve olgunun nitel araştırma yöntemlerinde derin bir inceleme durumu söz konusudur (Morgan, 1996 aktaran Baltacı, 2019). Genellikle nitel araştırmada, görüşme, doküman, gözlem ve söylev analizi şeklinde veri toplama yöntemleri kullanılmaktadır. Bununla birlikte nitel araştırma, sosyal gerçeklikte, doğal ortamda, insana özgü algı ve olayları farklı disiplinleri birleştiren bütüncül bir yaklaşıma sahiptir (Hatch, 2002; Merriam ve Grenier, 2019 aktaran Baltacı, 2019). Nitel araştırma yöntemleri problemleri kendi bağlamında olay ve olguları incelerken yorumlayıcı yaklaşımları da esas alarak insanların onlara atfettiği anlamlara odaklanmaktadır (Baltacı, 2019).

Şekil 6.1: Nitel araştırma süreci

Nitel araştırma, olaylar, normlar, eylemler gibi durumları diğer araştırmacılar çerçevesinden görmeyi, empati kurmayı gerektiren bir yöntemdir. Bir konuda araştırma yapan kişinin tanımlama yani tasvir edebilme durumunu diğer araştırmacıların bakış açısı ile yapılmalıdır. Nitel araştırmacıların vermek istedikleri ana mesajı tarihsel ve sosyal bağlama yerleştirmeleri gerekmektedir. Nitel araştırmada, verilerin tümevarımsal olarak analiz edilebilmesi gerekmektedir ve hipotezleri kanıtlamak veya çürütmek için veri aranmamaktadır. Doğrudan veri kaynağı olarak doğal bir ortama sahip olan nitel araştırma, betimleyici bir nitelik taşımaktadır. Tüm araştırmacıların bakış açısını değerli olarak esas almaktadır ve insancıl bir yaklaşım benimsemektedir (Tarkun, 2000).

6.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada kullanılan veri toplama yöntemi doküman analizi aracılığı ile yürütülmüştür.

6.2.1. Doküman incelemesi

Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi, yazılı belgelerin sistematik bir şekilde ve içeriği özenle analiz etmek için kullanılan bir yöntemdir (Wach, 2013 aktaran Kırıl 2020). Sistemli bir yöntem olan doküman analizi, elektronik ve basılı materyaller olarak bütün belgeleri değerlendirip, incelemek amacıyla kullanılmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan diğer yöntemler gibi ilgili konular doğrultusunda anlam oluşturmak, verilerin yorumlanması ve incelenmesi gerekmektedir (Corbin ve Strauss 2008 aktaran Kırıl, 2020). Doküman analizi yöntemi ile araştırma yapan bir araştırmacının çalışmasında müdahalesi olmadan kaydedilmiş görsel ve metin içermektedir. Araştırmada, sanat eserleri, raporlar, ajandalar, gazeteler, anket verileri, bazı kamu kayıtları, not defteri, fotoğraf albümleri, TV programları, anket verileri, reklamlar, kitaplar, broşürler, gibi veriler araştırmacılara kaynak sağlamaktadır. Araştırmacılar daha önce yapılmış araştırmaları inceleyip elde ettikleri bilgileri çalışmalarına dâhil etmektedir. Bu bağlamda analitik bir yöntemi içermektedir. Araştırmada elde edilen dokümanlar da verileri seçme, bulma, değerlendirme, anlamlandırma ve sentezlemeyi içermektedir. İçerik analizi yolu ile kategoriler, ana temalar ve vaka örnekleri gibi organize edilerek araştırmanın konusuna uygun verileri gruplandırmaya yardımcı olmaktadır (Labuschagne, 2003 aktaran Kırıl, 2020). Nitel araştırma yöntemleri ile beraber doküman analizi çeşitleme/üçgenleme

(triangulation) amacı ile kullanılmaktadır. Nitel araştırmacılar birden fazla kaynak kullanması ve belirlenen araştırma konusu ile vakanın incelenmesinde bir kombinasyon oluşturması gerekmektedir. Kullanılan farklı kaynaklar kategorileşmeye, sınıflandırmaya yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda araştırmacının güvenilirliği ve inandırıcılığı artmaktadır. Doküman analizinde var olan dokümanların yanında katılımcı, mülakatlar ve katılımcı olmayan gözlemler ile birlikte analiz edilebilmektedir (Yin, 1994 aktaran Kırıl, 2020).

Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi nitel vaka çalışmaları için geçerli olup, olay, fenomen, örgüt ve programları ortaya çıkarmak amacıyla kullanılmaktadır. Doküman analizinde sağlam araştırma süreci ve veri toplama yöntemi gerektirmektedir. Araştırmanın tasarlanması ile ilgili ve araştırmanın nasıl yürütüldüğü hakkında araştırmanın rapor bölümünde detaylı bilgi verilmelidir. Doküman analizi genellikle diğer araştırma türlerini tamamlayıcı niteliğe sahip olmasına rağmen bağımsız bir yöntem olarak kullanılabilir (Kırıl, 2020).

Doküman analizinde yapılan araştırmanın bir parçası olarak farklı amaçlara hitap etmektedir. Beş özel işlevi barındıran doküman analizinde birinci dokümanlar, araştırmadaki katılımcılar ile ilgili veri sağlamaktadır. Tarihsel olaylara tanıklık eden belgeler günümüze ait bilgiler de sunmaktadır. Bu bilgiler araştırmacının tarihsel olayları anlamasına yardımcı olmaktadır. İkinci olarak dokümanlarda yer verilen bilgilerin sorgulanması araştırmanın gözlemlenmesi gereken durumları sağlamaktadır (Bowen, 2009 aktaran Kırıl, 2020). Üçüncü olarak belirlenen doküman analizinde elde edilen bilgiler bir bilgi tabanında yer alıp araştırmacıların araştırma sürecinde kütüphane arşivlerinden yararlanarak sağladığı bulgular görünmeyeni ortaya çıkarmaktadır. Dördüncü ise dokümanlar, gelişim ve değişim amacıyla bir araç olmakta ve bir belgenin bazı taslaklarına erişebilirlik sağlandığında araştırmacı tanımlamak amacıyla bunları karşılaştırabilmektedir (Yin, 1994 aktaran Kırıl, 2020). Beşinci dokümanlar kaynaklardan elde edilen kanıtları doğrulama analizinde ve bulguları doğrulamada bir yöntem olarak kullanabilmektedir (Bowen, 2009 aktaran Kırıl, 2020). Bu bağlamda araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi ile kaynakların taranmasından oluşmaktadır. Araştırma kapsamında tarihsel olgulara ve sanat eserlerine değinilerek doküman analizi yöntemi ile sürdürülmüştür. Elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda ilgili araştırmalar derinlemesine taranmıştır. Araştırma altı ana başlıktan oluşmaktadır. Her konu başlığı ile ilgili veriler kapsamlı bir şekilde taranmıştır.

6.2.2. Analiz yöntemi

Araştırma betimsel analiz yöntemi ile yapılmıştır.

Betimsel analiz yöntemi, nitel ve nicel araştırmaların bir konuda birbirinden bağımsız bir şekilde yapılan çalışmaları derinlemesine inceleyip konu dahilinde düzenleme oluşturma yöntemidir. Araştırılan konunun genel eğilimleri belirlenmekte ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda gelecekte planlanan çalışmalara yön vermektedir (Ültay, Akyurt ve Ültay, 2021). Betimsel analiz yönteminde sistematik bir biçimde verilerin sentezlenmesini amaçlamaktadır. Olguların betimsel olarak incelenmesinde nitel araştırma desenleri kendi içinde açıklama ve özellikleri hakkında bilgi vermektedir (Günbayı, 2020 aktaran Demir, 2024). Betimsel analiz yöntemi, araştırmacıların yapmış olduğu ilgili literatür çalışmalarında yol gösterici bir kaynağı ortaya koymaktadır (Cohen, Manion ve Morrison, 2007 aktaran Arlıer, 2025). Betimsel analiz yönteminde içerik analizine göre daha yüzeysel araştırmalarda kullanılmaktadır. Çalışma sürecinde belirlenen konu temalara göre özetlenmektedir. Betimsel analiz yönteminde elde edilen bulgular yorumlanmış ve düzenlenmiş şekilde okuyucuya sunulmaktadır. Elde edilen veriler doğrultusunda önceden belirlenmiş konu kapsamında sistematik ve açık bir biçimde betimlenmektedir. Bu bağlamda betimlemeler açıklanır ve neden-sonuç ilişkileri yansıtılarak sonuca ulaşılır. Ortaya çıkan sonuç doğrultusunda anlamlandırma, ilişkilendirme ve ileriye dönük tahminlerde bulunmaktadır. Araştırmanın görüşme ve gözlem kısmında yer alan boyutlar doğrultusunda veri analizi için bir alan oluşturmaktadır. Oluşturulan çerçeveye göre verilerin hangi konuda sunulacağı belirlenmektedir. Önceden belirlenen herhangi bir kavramsal çerçeve yoksa betimsel analiz kullanmak zor olmaktadır. Daha önceden oluşturulan çerçeve kapsamında elde veriler okunup düzenlenmektedir. Elde edilen verilerin tanımla amacıyla tercih edilmesi mantıklı ve anlamlı bir araya gelmektedir. Bu bağlamda bazı veriler önemli olmayabilir dışarda kalabilmektedir. Verilerin anlaşılır, okunabilir bir dil ile yazılması gerekmektedir (Mustafa Sözbilir, 2021).

6.3. Verileri Toplama Süreci

Verilerin toplanma sürecinde ilgili araştırmalar incelenmiş, konu dâhilinde veriler toplanmıştır. Tarihi geçmişi olan araştırmada, geçmişten günümüze kadar sanat eserlerine konu olmuş salgın hastalıklar taranmıştır. Salgın hastalıkları konu edinen ve sanat tarihinde

yer edinmiş eserler incelenerek, konu kapsamında araştırma yapılmıştır. Toplanan veriler ile yürütülen bu araştırmada günümüze kadar uzanan salgın hastalıklar taranıp faydalı bilgiler analiz edilmiştir. Elde edilen veriler kapsamında çalışma yürütülmüştür. Çalışmanın belirlenen konu üzerinde yapılmış tüm araştırmalar analiz edilerek ulaşılmaya çalışılmıştır. Yerli ve yabancı sanatçılar araştırılarak konu kapsamında araştırmada yer verilmiştir. Sanatçıların hayatları ve eserleri ilgili bilgiler veriler doğrultusunda analiz edilmiştir.

Hastalık ile mücadele etmiş ressamılar taranarak detaylı bir biçimde incelenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda araştırmada birçok kaynaktan yararlanılmıştır. Araştırma sürecinde verilerin analizi sonucunda yeterli bilgilere ulaşılmıştır. Psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklara da yer verilen bu araştırmada sağlık alanı dokümanlarından faydalanılmıştır.

6.3.1. Verilerin Analizi

Veri toplama sürecinde durum çalışma tekniğı kullanılarak analiz edilmiştir. Durum çalışmasında yapılan araştırmada örnek olay çalışması, durum çalışması, olay incelemesi, örnek olay inceleme yöntemi, vaka çalışması şeklinde yürütölmektedir. Sosyal bilimsel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması; keşfedici, açıklayıcı ve tanımlayıcı olarak yansımaktadır (Yin, 2003 aktaran Aytaçlı, 2012). Bireysel, örgötsel, politik, grup ve olaylar ile ilgili durumlara fayda sağlamak amacıyla kullanılmaktadır (Aytaçlı, 2012).

Durum çalışmaları nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin karışımları olarak yansımakta ve değerlendirme araştırmalarında önemli bir yere sahiptir. Beş farklı uygulaması olan durum çalışmaları en önemli olan açıklama uygulamasıdır. Deneysel yollar ile karışık olan olaylarda gerçek yaşam bulgularını sebepsel yollar ile açıklama yapabilmektedir. İkinci yaklaşım tanımlama, üçüncüsü kesin konularda, dördüncüsü netliğe henüz kavuşmamış durumlarda keşfetmeyi, beşincisi ise meta değerlendirme amacıyla kullanılmaktadır (Yin, 2003 aktaran Aytaçlı 2012).

7. BULGULAR VE YORUM

Araştırmalar ışığında belirlenen konu üzerine tarih öncesine dayanan hastalıkların resim sanatına nasıl yansıdığı vurgulanmıştır. Eserlerin çözümlemesi yapıp resim sanatının ressamlar üzerindeki olumlu etkisine rastlanmıştır. Elde edilen sonuçlara dayanarak resim sanatının ressamlar üzerinde olumlu, iyileştirici etkisi tespit edilmiştir. Hem psikolojik hem de fiziksel rahatsızlıkların resim sanatına oldukça sık yansıdığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda bazı ressamın rahatsızlıklarının onların daha iyi eserler çıkarmalarını sağlayarak yaşamlarını olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Hastalıkların resim sanatına nasıl yansıdığı, sanatçıların nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Türk ve yabancı ressamın yaşadıkları hastalıklar sonucunda yaptıkları eserler incelenmiştir. Bu doğrultuda sanatın iyileştirici gücüne rastlanmıştır. Elde edilen verilere göre tarih öncesinden itibaren sanatın her zaman iyileştirici etkiye sahip özelliğine değinilmiştir. Sanatçıların eserlerini ve yaşamlarını incelediğimizde sanat ile hayata tutunan, rahatsızlıkları sebebi ile resim yapmaya başlayan, hastalıkları sonucu tanınan resamlara rastlanmıştır.

Sanatın tarih boyunca hastalıkla ilişkisini yalnızca bireysel bir deneyim değil aynı zamanda toplumda hafızalarda yer edinmesini sağlayan araç olmuştur. Pandemiler ve toplumsal travmaların ardından üretilen sanatsal çalışmalar dönemin ruh halini yansıtan ve gelecek nesillere aktarılan belge niteliği taşımaktadır. Toplumsal düzeyde veya bireysel yaşanan hastalıklar sanatçıların acıları görselleştirmede sanatın işlevini kullanmışlardır. Örneğin Frida Kahlo'nun geçirdiği fiziksel travmalar ve yaşadığı acılar bireysel bir ifade biçimi oluşturmaktadır. Frida Kahlo'nun beden ile ilgili anlatımları, kadın olgusu, acı ve direniş kavramlarıyla toplumsal bir farkındalık da ortaya koymaktadır. Bu bağlamda sanatın sadece hastalığın etkilerini yansıtmakla kalmayıp aynı zamanda başa çıkma mekanizması olarak işlevi olduğu bulgusuna rastlanmıştır.

Araştırma sonucunda yapılan analizler ışığında psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklar sanat üretimini doğrudan etkilemiştir. Sanatçıların yaşadığı hastalık deneyimleri eserlerine yön vermiş, ifade biçimlerini şekillendirdiği bulgusuna rastlanmıştır. Araştırmada seçilen örnek eserler doğrultusunda yapılan incelemelerde eserlerde psikolojik etkiler plastik dil ile sanata yansımıştır. Araştırma geçmişten günümüze sanatçının üretimini estetik kaygılar çerçevesinden ziyade ruhsal rahatlamayı ortaya koymaktadır.

8. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde kullanılan yöntem doğrultusunda elde edilen veriler ve bulgular yer almaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda sonuçlar ve geliştirilen öneriler yer almaktadır.

Araştırmada hastalık temasının resim sanatında bireysel ve toplumsal düzeydeki yansımaları incelenmiş, hastalıkların sanatçılar üzerindeki etkileri, sanatın ifade biçimiyle yorumlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulgular ışığında hem tarihten hem de günümüz örnekleri ile değerlendirilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi olan ‘Resim sanatında hastalık teması nasıl yer almıştır?’ sorusuna ilişkin bulgular saptanmıştır. Araştırmalarda resim sanatında hastalık teması oldukça yer alırken, sanatçıların gözünden hastalıklar eserlerine yansımıştır. Toplumsal düzeyde etkili olan salgın hastalıklar, sanatçıların yalnızca bireysel değil aynı zamanda korku ve acıları temsil eden eserler üretmişlerdir. Yabalak, 2020’nin araştırmalarında veba hastalığı örneği olarak ele aldığı Pieter Bruegel’in ‘Ölümün Zaferi’ adlı eserinde hastalığın yarattığı tahribat ve toplumsal yıkıma değinilmiştir. Erdoğan, 2016’nın araştırmalarında Albrecht Dürer’in ‘Mahşerin Dört Atlısı’ gravüründe ölümün farklı yüzlerini sembolik bir biçimde yansıtıldığından bahsedilmiştir. Araştırma kapsamında analiz edilen eserler hastalıkların toplum üzerinde bıraktığı izleri temsil etmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan ‘Hastalıkların sanatçılar üzerindeki etkileri nelerdir?’ sorusuna ilişkin bulgular saptanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre, sanatçıların yaşadıkları bireysel hastalıklar yalnızca bedensel değil aynı zamanda ruhsal yansıma biçimi olarak sanatsal üretimlerine yansıdığını ortaya koymaktadır. Fikret Mualla, Frida Kahlo, Ahmet Yeşil, Amedeo Modigliani gibi sanatçılar yaşadıkları psikolojik ve fizyolojik sorunları sanat aracılığıyla ifade etmişlerdir. Sanatçılar için hastalık hem üretim kaynağı hem de iyileşme aracı olmuştur. Sanatçıların yaşamındaki kaygı, travma ve psikolojik çöküntüler sanat aracılığı ile duygusal boşalma sağlamaktadır. Bunun yanı sıra psikolojik bozukluklar, bireysel travmalar ve fiziksel hastalıklar biçimsel olarak sanat eserlerinde ifade edilmiştir. Erdoğan 2016’ya göre Edvard Munch’un ‘İspanyol Gribi ve Otoportre’ çalışması sanatçının hem fiziksel hem de ruhsal yıkımını doğrudan

yansıtmaktadır. Üreğli, 2024'ün araştırmaların da ise Frida Kahlo'nun 'Kırık Sütun' adlı eserinde acının bedensel ve duygusal ifadesine dönüşmesinden bahsetmiştir. Cömert, 2017'ye göre Fikret Mualla'nın psikolojik rahatsızlıkları eserlerindeki figürler ve deformasyon kullanımında açıkça gözlemlendiğini belirtmiştir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan 'Toplumu etkileyen hastalıkların sanatçılar ve eserleri üzerindeki etkileri nelerdir?' sorusuna ilişkin bulgular saptanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular ışığında hastalıkların oluşturduğu toplumsal travmaların yalnızca bireylerde değil sanatta da derin izler bırakmıştır. Özellikle son dönemlerde yaşadığımız COVID-19 pandemi sürecinde sanatçıların yaptıkları çalışmalar üzerinde psikolojik etkisine de rastlanmıştır (Yabalak, 2020). Neş'e Erdok da pandemi sürecinde yapmış olduğu 'Koronavirüs' adlı çalışması da çağdaş bir örnek niteliği taşımaktadır. Sanatçı salgının etkilerini simgesel bir biçimde yansıtmıştır (URL, 56, 2025).

Araştırma kapsamında görsel analizler sonucunda hastalık temasının figürler üzerinde, renk tercihlerinde, mekân, biçim ve kompozisyon düzeni çerçevesinde sanatçıların ruhsal durumlarını dışa vurduğu sonucuna ulaşılmıştır. Resim sanatı yalnızca ifade biçimi değil aynı zamanda iyileşme yöntemi olarak değerlendirilmiştir.

Öneriler

- Sanat tarihi çalışmalarında yalnızca dönemsel ve biçimsel analizlere değil, aynı zamanda toplumsal olaylar ve bireysel hastalıklara da yer verilmelidir.
- Salgın hastalık dönemine ait sanat eserleri, tarihsel belge niteliği taşımakta olduğu için eser incelemeleri toplumsal açıdan değerlendirilmelidir.
- Türk resim sanatında hastalık teması üzerine yapılan çalışmalar sınırlıdır. Bu kapsamda sanat tarihi literatürüne katkı sağlaması açısından daha fazla görsele ve bilgiye yer verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Adar Cömert, S. (2017). Görme engelli ressam Eşref Armağan'ın resimlerinin sanatsal nitelikler açısından değerlendirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*: 289-301.
- Akgül, Ö., Çalışkan, R. ve Öner, Y. (2018). HIV/AIDS: Güncel yaklaşımlar. *Tıp Fakültesi Klinikleri, 1* (1): 19:31.
- Akhan, L. (2012). Psikopatolojik Sanat ve Psikiyatrik Tedavide Sanatın Kullanılışı. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2): 132-135
- Almelek İşman, S. (2015). *Avrupa Resim Sanatında Dans İmgeleri*. Ankara: Gece Kitaplığı
- Altun, F. (2021). *Asrın Küresel Salgını Türkiye'nin Koronavirüsle Başarılı Mücadelesi*. 1. basım, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları: Prestij Grafik Reklamcılık ve Matbaacılık, İstanbul, 485 s.
- Arıcı, B. (2010). Resim, psikoloji ve çocuğun dünyasında resim. *Sanat Dergisi* (10), 15-22.
- Arıcı, V. (2015). *Henri Matisse'in Resimleri ile Türk Minyatür Sanatı Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar*. Yüksek Lisans Tezi, Kırsehirli Çarşamba Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayaydın, A. (2020). Psikoloji ve sanat etkileşimi üzerine. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi)*, 4 (1): 8-12.
- Aydın, G. (2020). Pieter Brueghel'in Jarn resimlerinde toplumun izleri. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 10: 151-162.
- Aydın, H. (2024). İkinci dünya savaşı yıllarında Türkiye'de bir tehdit unsuru olarak frengi, sıtma, tifüs ve trahom. *İlmi Araştırmalar Dergisi*, 16: 151-168.
- Aytaçlı, B. (2012). Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (1): 1-9.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2): 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Baransel, Z. (2009). *Käthe Kollwitz ve Edvard Munch Baskı Resimleri*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Batur, M. (2017). Pieter Brueghel: Ölümün zaferi. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 3 :50-57.
- Bayman, A. (2023). *Claude Monet ve Edgar Degas'nın Eserlerinin Biçim ve İçerik Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- Blanché, U. (2016). *Urban Art in a Material World*. Almanya: Tectum Wissenschaftsverlag.
- Bostancıoğlu, B. ve Kahraman, M. E. (2017). Sanat terapisi yönteminin ve tekniklerinin sağlık iyileştirme gücü üzerindeki etkisi. *Beykoz Akademi Dergisi*, 5 (2): 150-162. <https://doi.org/10.14514/BYK.m.21478082.2017.5/2.150-162>.
- Bozdemir, Ö. (2012). *Fikret Mualla Saygı örneğinde sanatçı yaşantısının sanat yapıtıyla ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çalışkan, S. (2021). Resim sanat tarihinde sifiliz (frengi) örnekleri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8 (75): 2462-2469. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2721>
- Çermikli, G. (2009). *Namık İsmail'in Yaşamı ve Sanatı*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çokatak, D. (2014). *Frida Kahlo'nun Resminde Kadın Olgusu*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Çomak, N., Başar, S. (2024). Covid-19 Pandemi sürecinde Türkiye'de sanatsal üretim ve tematik yaklaşımlar. *Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Dergisi*, 11 (108): 1217-122.
- Dağlar, O. (2007). Denizli ve Çevresinde Kolera Salgını ve Salgınla Mücadele. Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler. Isparta.
- Damiani, S. ve Fusar-Poli, L. (2018). Louis Wain'in Kedileri: Aklı Çizmenin Bin Yolu. *Amerikan Psikiyatri Dergisi*, 175 (4): 315-315. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2017.17111235>
- Demirbağ, M. (2018). *Pandemics Throughout History And Their Reflection in Art*. Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Demirci, H. (2024). *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de frengi ile mücadele*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Erzurum.
- DeTürk, S. (2015). Orta Doğu'da "Banksy Etkisi" ve Sokak Sanatı. *Sokak Sanatı ve Kentsel Yaratıcılık*, 1 (2): 22-30. <https://doi.org/10.25765/sauc.v1i2.25>
- Diğler, M. ve Soylu, R. (2023). Fikret Mualla'nın çağdaş Türk resim sanatı içindeki yeri ve resimlerinde ekspresif-fovist eğilimlerin yansımaları. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 10 (95).
- Dikeçligil, Ö. (2015). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Miskinler: Üsküdar Miskinler Tekkesi'nin Sosyal ve İktisadi Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Dursun, S. (2023). *Psikolojik Rahatsızlıkların Sanatsal Yaratıcılığa Etkisi: Vincent Van Gogh ve Edvard Munch Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Elçi, İ. H. (2020). Salgın hastalıkların kısa tarihi. *Arel USAM Dergi Stratejik Bakış*, (1): 1-10.
- Erdoğan, F. (2016). *Sanatın büyük ustaları: Dürer. Bir sanatçının doğuşu*, İstanbul: Yüzgüller, Hayalperest Yayınevi.
- Erdoğan, F. (2016). *Sanatın büyük ustaları: Dürer. Ressamın entelektüel gelişimi*, Yüzgüller, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Erdoğan, F. (2016). *Sanatın Büyük Ustaları: Munch*. 17.basım, İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Feyiz, F. ve Şanal, R. (2021). Xix. Yüzyılın ikinci yarısından xx. yüzyıla kadar Konya’da yaşanan çiçek salgını ve telkîh-i cederî, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28: 217-235.
- Fitzgerald M. (2002). Louis Wain ve asperger sendromu. *İrlanda Psikolojik Tıp Dergisi*, 19 (3):101-101. doi:10.1017/S0790966700007217
- Goldberg, L. ve Navon, A. (2012). *Amedeo Modigliani*. Jules Pascin; Chaim Soutine.
- Gönülay Çalımlı, Z. ve Şahin, S. (2024). Ressam Ahmet Yeşil’in “DerinlereYolculuk” adlı eserinin Hartman’ın katmanlar teorisine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 10 (1): 94-106. <https://doi.org/10.22252/ijca>
- Gruener, A. (2015). The effect of cataracts and cataract surgery on Claude Monet. *British Journal of General Practice*, 65 (634): 254-255.
- Gül, S. N. (2016). *Aliye Berger Gravürlerinde İstanbul’un İzleri*. Uluslararası Baskı Resim Etkinlikleri Bildiri Kitabı, 156-163.
- Hazırcı, A. (2019). *Ruhsal ve Bedensel Rahatsızlıkların Modern Sanata Etkisi, Frida Kahlo ve Toulouse-lautrec Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Hızarcıoğlu, M.B. (2022). *Namık İsmail’in Hayatı, Sanat Yaşamı ve Empresyonist Çalışmalarının Türk Resim Sanatına Dönemsel Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.
- İsañç, Y. (2008). *Yeni Türk Gerçekliğı ve Nedim Günsür*. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Jones, W. (2013). *The Story Behind Banksy*, Art & Culture Smithsonian: 1-3.

- Kaplan, E. (2024). *Aile Hekimliği Polikliniğine Başvuran 18-65 Yaş Arası Bireylerin HIV/AIDS ile Yaşayan Bireylere Karşı Damgalama Eğilimlerinin Sağlık Okuryazarlığı Düzeyi ile İlişkisinin İncelenmesi*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Aile Hekim Kliniği, İstanbul.
- Karagöz, İ. (2024). *Şizofreni Tanılı Bireylerin, Şizofreni Bilgi Düzeylerinin İşlevsel İyileşme, İçsel Damgalama ve Başa Çıkma Tutumları Arasındaki İlişkilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Karlı, O. (2022). *Bir Girişim: HIV/AIDS'e Yönelik Mesleki Eğitim Programının İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa-Spor Bilimlerinde Okuyan Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kelleci, Y. (2019). *1860-1950 Arası Türk Romanında Ölümcül Kadın (Femme Fatale) İmgesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Bilimi, Ankara.
- Kılıçaslan, F. (2024). *Toplumsal Gerçekçi Sanatçılardan Nuri İyem, Neşet Günel, Nedim Günsür, Aydın Ayan ve Nedret Sekban'ın Sanat Anlayışı ve Eserlerinin Ontolojik Açıdan Çözümlemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Osmaniye.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15): 170-189.
- Kocaman, A. (2021). *1960 Sonrası Çağdaş Türk Resim Sanatında Yabancılaşma Olgusu Bağlamında Neş'e Erdok Eserlerinin Resimsel Çözümlemeleri*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Antalya.
- Köse, H. (2020). *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de Veremle Mücadele*. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Kurt, A. (2009). *Sanat ve Psikoloji Etkileşiminde İfade Kavramının Sanat Eğitimine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- McGennis A. (1999). Louis Wain: hayatı, sanatı ve akıl hastalığı. *İrlanda Psikolojik Tıp Dergisi*. 16 (1): 27-28. doi:10.1017/S0790966700005000
- McGennis, A (2014). Louis Wain: hayatı, sanatı ve akıl hastalığı, *İrlanda Psikolojik Dergisi*: 27-28.
- Menekşe, M. (2019). İzmir'de kolera salgını (1893). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 39 (67): 385-433. <https://doi.org/10.35239/tariharastirmalari.615548>.
- Mercan, B. (2017). *XIX. Yüzyılda Osmanlı'da Çiçek Salgınları ve Çiçek Hastalığı ile Mücadele*. Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli.

- Mercan, B. (2020). XIX. Yüzyılda Devlet-i Aliyye’de Çiçek Hastalığı Salgınları ve Hastalıkla Mücadele Yöntemleri. Tarihsele Süreçte Anadolu’da Çiçek. Gece Kitaplığı, 11-62.
- Noyan, M. (2002). *Aliye Berger ve Sanatı*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Oto, A. (2023). Cumhuriyet Dönemi’nde yetişmiş iki öncü sanatçı: Hale Asaf ve Mihri Rasim. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, Cumhuriyet Özel Sayısı: 43-52. doi: 10.17484/yedi.1332730.
- Öner, F. ve Genç, S. (2019). Looking at the Theme of Poverty in Contemporary Turkish Painting Through Rural and Urban Perspectives: Samples from Neşet Günel and Neş’e Erdok. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 8 (1): 360-388.
- Özbeşler, C. (1993). *Lepa (Cüzzam) Hastalıklarının Sosyal, Psikolojik ve Ekonomik Sorunlarının Sosyal Hizmet Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özer, S. (2015). II. Dünya savaşı yıllarında İstanbul’da tifüs. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmalar Dergisi*, 30: 171-201.
- Özer, S. (2016). Belleten: Dört Ayda Bir Çıkar: I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nde Tifüs (Lekeli Humma) Salgını, 219-263
- Özturan, K. (2004). *Art book: Dürer. Dürer’in Çıraklığı: Kuyumculuktan ressamlığa*, Ed.; Demir, Dost Kitapevi, Ankara, 8-15.
- Öztürk, F. (2013). *Ankara İlindeki Verem Savaşı Dispanserlerinde Tedavi Alan Tüberküloz Hastalarında Damgalanma*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Polat, İ. (2020). *Türk Masal ve Efsanelerinde Olağanüstü Güçler ve Varlıklar*. İstanbul: Selenge Yayıncılık.
- Pelvanoğlu, B. (2018). *HALE ASAF Türk Resim Sanatında Bir Dönüm Noktası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Sancaktar, S. (2017). *Evde Bakım Gören Şizofreni Hastaları ile Bakım Merkezinde Bakım Gören Şizofreni Hastalarının Depresyon ve İşlevsel İyileşme Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Seçer, Ç. (2010). *Fovizm ’in Doğuşu ve Henri Matisse*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Shahmari, (M). *Henri Matisse’in Eserlerini Minyatürle Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Shrivastava, S. ve Shrivastava, P. (2020). Koleranın azalan küresel eğilimleri: güçlendirilecek alanlar ve ileriye giden yol. *Çukurova Tıp Dergisi*, 1246-7, doi:10.17826/cumj.669113.
- Sevindik, Ö. (2013). *HALE ASAF (Hayatı ve Eserleri)*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul, 117 s.
- Şahin, B. (2022). *Sanat Terapisi ve Disiplinler arası Sanat Yöntemleri ile Sığınmacı Kadınlara Yönelik Uygulamalar*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Şahin, F. ve Şahin Altun, Ö. (2022). Şizofreni Hastalığında Mutluluk Kavramı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14 (3):291-298. doi:10.18863/pgy.1004519
- Şen, E. (2020). *HIV/AIDS Olgularında Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyon Sıklığı, Etkenlerin Dağılımı ve Risk Faktörlerinin Değerlendirilmesi*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Ankara: Sağlık Bilimleri Üniversitesi Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Kliniği.
- Tansu, S. (2005). *Çağdaş Türk Sanatı*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Tavşancıl Tarkun, E. (2000). Nitel araştırmalar. *Öneri Dergisi*, 3 (14): 29-34. <https://doi.org/10.14783/maruoneri.734111>
- Tokdil, E. (2023). Çağdaş sanat ve hastalıklar: pandemiler ve sanata yansımaları, Uluslararası Pandemi, Enfeksiyon Hastalıkları ve Küresel Etkiler Sempozyumu Disiplinlerarası Çalışması, İstanbul, 19-38.
- Tunç, S. (2013). *Ahmet Yeşil'in Sanatı ve Sanat Anlayışı*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Tüzün, M., & Öztekin, F. (2023). Henri Matisse'in sanatında kolaj tekniğinin yeri ve önemi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 12 (26): 37-44. <https://doi.org/10.16950/iujad.1194034>
- Tüzün, N. (2021). Xx. Yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nde cüzzam hakkında bazı tespitler. *History Studies Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 201-215.
- URL-1 (2025) <https://commons.wikimedia.org/> (02.06.2025).
- URL-2 (2025). dezorganizasyon - Vikisözlük (06.07.2025).
- URL-3 (2025). <https://www.milliyet.com.tr/> (05.05.2025).
- URL-4. (2014). Amedeo Modigliani Drunken Bohemian or Contagious Consumptive, https://www.researchgate.net/publication/330913122_Amedeo_Modigliani_Drunken_Bohemian_or_Contagious_Consumptive (20.06.2025).

- URL-5 (2025). Four Horsemen of the Apocalypse, from "The Apocalypse", <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/397057> (04.06.2025).
- URL-6 (2025). <https://www.psiko.gen.tr/> (05.05.2025).
- URL-7 (2025). <https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/the-triumph-of-death/d3d82b0b-9bf2-4082-ab04-66ed53196ccc> (12.09.2024).
- URL-8 (2025). Syphilis, <https://wellcomecollection.org/works/jduqrhfr> (20.09.2024).
- URL-9 (2025). <https://blog.burotime.com/> (05.05.2025).
- URL-10 (2025). <https://www.nasjonalmuseet.no/en/collection/object/NG.M.01867> (10.10.2024).
- URL-11 (2024). <https://yenie.net/> (12.09.2024).
- URL-12 (2024). www.narsanat.com (12.09.2024).
- URL-13 (2024). (www.nasjonalmuseet.no/) (20.09.2024).
- URL-14 (2024). <https://artvee.com/> (30.09.2024).
- URL-15 (2024). <https://eclecticlight.co/> (30.09.2024).
- URL-16 (2025). TIP@TIP ve HipokrART, <https://argoscelik.blogspot.com/2012/05/salgn-hastalklar-veba-ve-cuzzam.html>, (10.10.2024).
- URL-17 (2024). <https://resimbiterken.wordpress.com/> (08.12.2024).
- URL-18 (2024). www.who.int (09.12.2024).
- URL-19 (2024). <https://www.niceartgallery.com> (11.12.2024).
- URL-20 (2024). <https://designyoutrust.com/> (13.12.2024).
- URL-21 (2025). www.papgift.com (05.01.2025).
- URL-22 (2025). www.haring.com (05.01.2025).
- URL-23 (2025). www.who.int (05.01.2025).
- URL-24 (2025). Fitzwilliam Müzesi - Müzeye Hoş Geldiniz (05.01.2025).
- URL-25 (2025). <https://edition.cnn.com/> (05.01.2025).
- URL-26 (2025). www.theartstory.org (10.01.2025).
- URL-27 (2025). <https://artuk.org/> (10.01.2025).

URL-28 (2025). <https://www.bbc.com/> (12.01.2025).

URL-29 (2025). <https://www.ntv.com.tr/> (12.01.2025).

URL-30 (2025). Anasayfa - Ankara Resim ve Heykel Müzesi (20.01.2025).

URL-31 (2025). www.leblebitozu.com (20.01.2025).

URL-32 (2025). www.evrensel.net (08.02.2025).

URL-33 (2025). Anasayfa - Ankara Resim ve Heykel Müzesi (08.02.2025).

URL-34 (2025). Anasayfa- Ankara Resim ve Heykel Müzesi (02.03.2025).

URL-35 (2025). Sevil Dolmacı- Çağdaş Sanat Galerisi (05.03.2025).

URL-36 (2025). <https://www.thecollector.com/> (10.03.2025).

URL-37 (2025). <https://www.soylentidergi.com/> (11.03.2025).

URL-38 (2025). T.C. Sağlık Bakanlığı (15.03.2025).

URL-39 (2025). <https://www.soylentidergi.com/> (20.03.2025).

URL-40 (2025). <https://www.thecollector.com/> (20.03.2025).

URL-41 (2025). <https://www.bbc.com/> (30.03.2025).

URL-42 (2025). <https://www.memorial.com.tr/> (30.03.2025).

URL-43 (2025). <https://wellcomecollection.org/> (07.04.2025).

URL-44 (2025). <https://collections.vam.ac> (07.04.2025).

URL-45 (2025). <https://www.metmuseum.org/> (10.04.2025).

URL-46 (2025). www.monetpaintings.org (10.04.2025).

URL-47 (2025). <https://www.fikriyat.com/> (13.04.2025).

URL-48 (2025). <https://app.fta.art> (13.04.2025).

URL-49 (2025). <https://www.soylentidergi.com/> (20.04.2025).

URL-50 (2025). <https://www.tate.org.uk/> (21.04.2025).

URL-51 (2025). <https://www.metmuseum.org> (21.04.2025).

URL-52 (2025). <https://www.kollerauktionen.ch/de/object-search.htm?term=horace%20vernet&origin=> (18.05.2025).

- URL-53 (2025). The Sick Child, <https://www.munch.no/en/our-collection/the-sick-child/>, (10.05.2025).
- URL-54 (2025). İnsanlık Tarihinin Seyrini Değiştiren 11 Salgın Hastalık, <https://arkeofili.com/insanlik-tarihinin-seyrini-degistiren-11-salgin-hastalik/> (11.12.2024).
- URL-55 (2025). <https://www.emo.org.tr> (30.05.2025).
- URL-56 (2025). İmgelem- Vikipedi (05.05.2025).
- URL-57 (2025). https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Smallpox_illustration,_Japanese_manuscript,_c._1720_Wellcome_L0074616.jpg?utm_medium=organic&utm_source=yandexsmartcamera (11.02.2025).
- URL-58 (2025). <https://www.imoga.org/tr/collection/artists/nedim-gunsur> (30.09.2024).
- URL-59 (2025). https://www.flickr.com/photos/27337026@N03/2590000499?utm_medium=organic&utm_source=yandexsmartcamera (11.02.2025).
- URL-60 (2025). Namık İsmail (1890-1935), <https://arhm.ktb.gov.tr/artists/detail/2025/namik-ismail-1890-1935>, (05.01.2025).
- URL-61 (2025). <https://wellcomecollection.org/works/gx47fn2a/images?id=uar6p5sp> (11.02.2025).
- URL-62 (2025). https://newstula.ru/fn_567101.html (11.02.2025).
- URL-63 (2025). <https://www.haring.com/> (27.04.2025).
- URL-64 (2025). The daughters of Sir Matthew Decker, Bart.: 437, <https://data.fitzmuseum.cam.ac.uk/id/object/1659>, (27.04.2025).
- URL-65 (2025). Shortlisted for Best Covid Product, <https://fitzmuseum.cam.ac.uk/news/shortlisted-for-best-covid-product>, (05.01.2025).
- URL-66 (2025). <https://artcollection.dcms.gov.uk/artwork/19114-7/> (15.04.2025).
- URL-67 (2025). <https://banksyexplained.com/game-changer-2020/> (15.04.2025).
- URL-68 (2025). https://www.neseerdok.com.tr/resimler.asp?g_id=53 (15.04.2025).
- URL-69 (2025). <https://www.martidergisi.com/ibrahim-balabanin-hastane-onu-resminden-gunumuze-ne-degisti/>
- URL-70 (2025). <https://profadamroberts.medium.com/richard-dadd-the-fairy-fellers-master-stroke-1855-64-a100f21986a5> (15.04.2025).

- URL-71 (2025). Henri Matisse, <https://philamuseum.org/collection/curated/henri-matisse> (20.04.2025).
- URL-72 (2025). <https://i.pinimg.com/originals/72/ed/d4/72edd4044450ef6b690c2397dbe7f3e2.jpg> (20.05.2025).
- URL-73 (2025). <https://www.moma.org/collection/works/105386> (20.05.2025).
- URL-74 (2025). <https://www.arthipo.com/tr-tr/louis-wain-kaleydoskop-kedi-8.html>, (22.05.2025).
- URL-75 (2025). https://collections.vam.ac.uk/search/?page=1&page_size=15&q=Louis+Wain (18.05.2025).
- URL-76 (2025). <https://www.istanbulmodern.org/koleksiyon/bogaz-koprusu-insaati> (12.05.2025).
- URL-77 (2025). FIKRET MUALLA SALONU, <https://arhm.ktb.gov.tr/repo/uploads/Catalog/22122021121333-83b655d4-981a-42a4-83aa-45887414cb45.pdf>, (13.05.2025).
- URL-78 (2025). <https://www.google.com/imgres?imgurl=https://www.dailyartmagazine.com/wp-content/uploads/2018/07/714e8375959135a7df1af8ab10b2fcd2.jpg&tbnid=HpAjj-I4dgOoJM&vet=1&imgrefurl=https://www.sanatlaart.com/ressamin-buyuk-korkusu-claude-monetnin-korlugu/&docid=bhwIKMfevVcdvM&w=573&h=795&hl=tr-TR&source=sh/x/im/m1/4&kgs=39de52b60da48bb0> (14.05.2025).
- URL-79 (2025). <https://artmuseum.princeton.edu/art/collections/objects/31852>, (20.05.2025).
- URL-80 (2025). https://id.755fl.com/artist/claude-monet/1006018385.html?utm_medium=organic&utm_source=yandexsmartcamera (22.05.2025).
- URL-81 (2025). <https://artdesignasia.com/beyond-sight-the-incredible-artistic-journey-of-esref-armagan/> (10.06.2025).
- URL-82 (2025). Woman's Head, <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/486837> (12.06.2025).
- URL-83 (2025). Jeanne Hébuterne, <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/488903> (20.05.2025).
- URL-84 (2025). <https://www.galerisoyut.com.tr/sanaticilar/5/ahmet-yesil>, (21.05.2025).

- URL-85 (2025). <https://i.pinimg.com/474x/99/9f/49/999f49d1385ea6211fc1954b97b3d88b.jpg>, (20.04.2025).
- URL-86 (2024). The Broken Column: Frida Kahlo and the Pain of Her Surgery, <https://simplykalaa.com/the-broken-column-frida-kahlo/> (19.05.2025).
- URL-87 (2023). Cumhuriyet'in İlk Türk Kadın Ressamı Hale Asaf'ın Kayıp Eserleri Gün Yüzüne Çıkartıldı, https://kayiprihtim.com/haber/hale-asaf-kayip-eserleri-bulundu/?utm_medium=organic&utm_source=yandexsmartcamera (20.05.2025).
- URL-88 (2025). A Provocative Naked Young Woman Lying on a Bed; Death, a Cloaked Skeleton, Sits at Her Side, and a Naked Man Walks away from the Bed with His Head Bowed, towards a Throng of Diseased and Dying People; Representing Syphilis, <https://artuk.org/discover/artworks/a-provocative-naked-young-woman-lying-on-a-bed-death-a-cloaked-skeleton-sits-at-her-side-and-a-naked-man-walks-away-from-the-bed-with-his-head-bowed-towards-a-throng-of-diseased-and-dying-people-representing-syphilis-24073>, (20.06.2025).
- URL-89 (2025). A Ghostly Skeleton Trying to Strangle a Sick Child; Representing Diphtheria, <https://artuk.org/discover/artworks/a-ghostly-skeleton-trying-to-strangle-a-sick-child-representing-diphtheria-240735>, (20.06.2025).
- URL-90 (2025). Crowded Dark Streets Full of Dead and Dying People, Bodies Are Being Loaded on to a Cart; Representing Cholera, https://artuk.org/discover/artworks/crowded-dark-streets-full-of-dead-and-dying-people-bodies-are-being-loaded-on-to-a-cart-representing-cholera-240734/search/2025---actor:cooper-richard-tennant-18851957/page/1/view_as/grid, 20.06.2025).
- URL-91 (2025). Edvard Munch Hasta Odasında Ölüm, <https://www.istanbulsanatevi.com/ekoller/ekspresyonizm/edvard-munch-hasta-odasinda-olum/>, (17.05.2025).
- URL-92 (2025). Socialism and Cholera, <https://www.wikiart.org/en/horace-vernet/socialism-and-cholera-1850> (11.06.2025).
- URL-93 (2021). Richard Dadd and the magical genre of Victorian fairy painting, <https://artuk.org/discover/stories/richard-dadd-and-the-magical-genre-of-victorian-fairy-painting>, (19.06.2025).
- URL-94 (2025). Şapkalı Kadın (Femme au chapeau), 1905, Henri Matisse, <https://www.henrimatisse.org/woman-with-a-hat.jsp>, (10.05.2025).
- URL-95 (2025). Mavi Çıplak II, <https://www.wikiart.org/en/henri-matisse/blue-nude-1952> (20.05.2025).
- URL-96 (2025). <https://es.pinterest.com/pin/516506651007101921/?send=true>, (20.06.2025).
- URL-97 (2025). <https://www.amazon.com.tr/WallBUddy-Louis-Wain-Psychedelic-Prints/dp/B09XVDRLD9?th=1> (15.06.2025).

- URL-98 (2025). Monet'in Nilüferleri Tablosu Hakkında Bilmeniz Gerekenler, <https://hoghheim.com/blogs/sanat-tarihi/claude-monet-niluferler?srsId=AfmBOoqbqgyuIL3-H5SXmyQMM42lTTKeq9SFqXsHmcV40GoXXFbUCmn4> (25.06.2025).
- URL-99 (2025). Henry Ford Hospital (Frida Kahlo) Tablosunda Acı ve Kayıp, <https://www.soylentidergi.com/henry-ford-hospital-frida-kahlo-tablosunda-aci-ve-kayip/> (23.06.2025).
- Uyar, M., Öztürk, E. N. Y. ve Şahin, T. K. (2020). 2009-2018 yılları arası on yıllık süreç içinde dünya çapında meydana gelmiş kolera salgınlarının değerlendirilmesi. *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 77: 83-9.
- Ünlü, M. ve Albayrak, Z. (2021). Osmanlı Devleti'nde Çiçek Hastalığı Üzerine Bir Değerlendirme, *On dokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi*, 2 (2): 301-324. <https://10.51533/insanbilimleri.1029781>
- Üregil, D. (2024). Mıck Davis Filmine Konu Olan Amadeo Modigliani'nin Resimlerindeki Kadın Figürlerinin Psikolojik/Göstergebilimsel Analizi. *Bağcını Sanat Dergisi*, 2 (3): 80-98.
- Yabalak, H. (2020) Sanatçının esin kaynağı olarak salgın hastalıkların resim sanatına yansımaları. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 493-522.
- Yapar, G. (2023). *HIV/AIDS Hastalarında Sifilis Konfeksiyonu ve Laboratuvar Parametrenin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuz, (Z). (2017). *İbrahim Balaban'ın Türk Resim Sanatındaki Yeri ve Resimlerindeki Anadolu Betimlemeleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yayman A., S. (2021). Sanatın iyileştirici gücü teması içinde Frida Kahlo'nun yaşamı ve resimleri. *EKEV Akademi Dergisi*. 88-522.
- Yıldız, F. (2014). *19.Yüzyıl'da Anadolu'da Salgın Hastalıklar (Veba, Kolera, Çiçek, Sıtma ve Salgın Hastalıklarıyla Mücadele Yöntemi*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yılmaz, A. (2011). *1950 Sonrası Türk Sanatında Sosyal Yansımalar Bağlamında Neş'e Erdok*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yılmaz, T. (2017). Klinik psikolojide sanat ve sanat uygulamaları. *Tykhé Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2 (2): 32-43.
- Yolun, M. (2012). *İspanyol gribinin dünya ve Osmanlı Devleti üzerindeki etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.

Yolun, M. (2020). Tarihin en ölümcül virüsünün yeniden hatırlanması: İspanyol gribinin kısa bir öyküsü. *Toplumsal Tarih*, 316: 74-80.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı :

Doğum Yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :

Yüksek Lisans Öğrenimi :

Bildiği Yabancı Diller :

Bilimsel Faaliyet/Yayınlar :

Aldığı Ödüller :

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler ve Kurs Belgeleri :

Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-Posta Adresi :

Tarih :